

Έκδοση
στην ελληνική γλώσσα

Νομοθεσία

Περιεχόμενα

I Πράξεις για την ισχύ των οποίων απαιτείται δημοσίευση

.....

II Πράξεις για την ισχύ των οποίων δεν απαιτείται δημοσίευση

Επιτροπή

2003/372/ΕΚ:

- ★ Απόφαση της Επιτροπής, της 11ης Δεκεμβρίου 2002, για ενίσχυση που χορήγησε η Ελλάδα στην Ολυμπιακή Αεροπορία [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό E(2002) 4831] (Το κείμενο στην ελληνική γλώσσα είναι το μόνο αυθεντικό) ⁽¹⁾ 1

II

(Πράξεις για την ισχύ των οποίων δεν απαιτείται δημοσίευση)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

της 11ης Δεκεμβρίου 2002

για ενίσχυση που χορήγησε η Ελλάδα στην Ολυμπιακή Αεροπορία

[κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό E(2002) 4831]

(Το κείμενο στην ελληνική γλώσσα είναι το μόνο αυθεντικό)

(Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)

(2003/372/ΕΚ)

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ,

Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 88 παράγραφος 2 πρώτο εδάφιο,

τη συνθήκη για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, και ιδίως το άρθρο 62 παράγραφος 1 στοιχείο α),

Αφού έδωσε στα ενδιαφερόμενα μέρη τη δυνατότητα να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, σύμφωνα με τις διατάξεις των προαναφερθέντων άρθρων ⁽¹⁾,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

1. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

(1) Η Hellenic Air Carrier Association («ΗΑCΑ») (Ένωση Ελλήνων Αερομεταφορέων) (εφεξής: «ΕΕΑ») υπέβαλε καταγγελία [που πρωτοκολλήθηκε με τα στοιχεία TREN(2000) A/69305] κατά του ελληνικού δημοσίου, επειδή αυτό εξακολουθούσε να χορηγεί στην Ολυμπιακή Αεροπορία ΑΕ (εφεξής: «ΟΑ») διάφορες ενισχύσεις, με αποτέλεσμα να παραβιάζει τις αποφάσεις της Επιτροπής 94/696/ΕΚ ⁽²⁾ και 1999/332/ΕΚ ⁽³⁾ σχετικά με ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην ΟΑ. Η καταγγελία διαβιβάστηκε στις ελληνικές αρχές με την επιστολή της 5ης Δεκεμβρίου 2000, για να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους [πρωτοκολλήθηκε με τα στοιχεία TREN(2000) D/17807]. Οι ελληνικές αρχές υπέβαλαν τις παρατηρήσεις τους με την επιστολή της 19ης Φεβρουαρίου 2001 [TREN(2001) A/53318]. Η ΕΕΑ υπέβαλε στις 24 Ιουλίου 2001 [TREN(2001) A/63511] συμπληρωματική καταγγελία κατά του ελληνικού δημοσίου, με το ίδιο σκε-

πτικό, υπό το φως των νέων εξελίξεων κατά τη διάρκεια του 2001. Η συμπληρωματική καταγγελία διαβιβάστηκε στην Ελληνική Δημοκρατία για να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της, με τις επιστολές της 22ας Αυγούστου 2001 [TREN(2001) D/11863] και της 6ης Δεκεμβρίου 2001 [TREN(2001) D/18948] στις οποίες οι ελληνικές αρχές αποκρίθηκαν με τις επιστολές τους της 7ης Νοεμβρίου 2001 [TREN(2001) A/70124], της 11ης Δεκεμβρίου 2001 [TREN(2001) A/72694] και της 12ης Μαρτίου 2002 [TREN(2002) A/55191].

(2) Με την απόφασή της 6ης Μαρτίου 2002, η οποία κοινοποιήθηκε στην Ελληνική Δημοκρατία με την επιστολή της 11ης Μαρτίου 2002 [SG(2002) D/228848], η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία του άρθρου 88 παράγραφος 2 της συνθήκης. Η διαδικασία πρωτοκολλήθηκε με τα στοιχεία C 19/2002.

(3) Η απόφαση της Επιτροπής να κινηθεί η επίσημη διαδικασία έρευνας δημοσιεύτηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*. Η Επιτροπή κάλεσε τους ενδιαφερόμενους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους αναφορικά με το θέμα.

(4) Η Ελλάδα διαβίβασε τις παρατηρήσεις της στην Επιτροπή με την επιστολή της 12ης Απριλίου 2002 [TREN(2002) A/57066].

(5) Εντός της προθεσμίας που αναφερόταν στη δημοσίευση, δηλαδή έως τις 23 Μαΐου 2002, η Επιτροπή δεν έλαβε καμία παρατήρηση από οποιοδήποτε από τα ενδιαφερόμενα μέρη.

(6) Μη έχοντας λάβει όλες τις συναφείς πληροφορίες από τις ελληνικές αρχές, όπως είχε ζητήσει κατά την έναρξη της διαδικασίας, η Επιτροπή εξέδωσε σχετική εντολή χορήγησης πληροφοριών στις 9 Αυγούστου 2002, η οποία κοινοποιήθηκε στην Ελλάδα με την επιστολή της 12ης Αυγούστου 2002 [SG(2002) D/231156]. Η Ελλάδα πληροφόρησε την

⁽¹⁾ ΕΕ C 98 της 23.4.2002, σ. 8.⁽²⁾ ΕΕ L 273 της 25.10.1994, σ. 22.⁽³⁾ ΕΕ L 128 της 21.5.1999, σ. 1.

Επιτροπή με επιστολή της 13ης Σεπτεμβρίου 2002 [DG TREN(2002) A/66323] ότι η απάντησή της θα ολοκληρωνόταν έως τις 25 Σεπτεμβρίου 2002. Η απάντηση των ελληνικών αρχών διαβιβάστηκε την 1η Οκτωβρίου 2002 [DG TREN(2002) A/67131].

(7) Στις 16 Οκτωβρίου 2002 πραγματοποιήθηκε συνάντηση με τις ελληνικές αρχές με αντικείμενο το σημείο στο οποίο βρίσκονταν οι οικονομικές εξελίξεις στην ΟΑ και την πρόοδο που είχε σημειωθεί μέχρι την ημερομηνία εκείνη. Κατά τη συνεδρίαση αυτή οι εκπρόσωποι της Ελλάδας υπέβαλαν έγγραφο που τιτλοφορείται «Μνημόνιο προς την Επιτροπή» («Reporting to the Commission»), το οποίο πρωτοκολλήθηκε με τα στοιχεία DG TREN(2002) A/69882. Αυτό το έγγραφο, μαζί με τις άλλες πληροφορίες και την έκθεση για τον περιορισμένο έλεγχο «των επιδόσεων της Ολυμπιακής Αεροπορίας σε σύγκριση με το χρηματοοικονομικό της πρόγραμμα» («Olympic Airways Performance as compared to its Financial Plan») που εκπονήθηκε το 2002 από την εταιρεία Deloitte & Touche, διαβιβάστηκε από την Ελλάδα στις 14 Νοεμβρίου 2002 και πρωτοκολλήθηκε με στοιχεία DG TREN(2002) A/70592.

(8) Στις 21 Νοεμβρίου 2002, ο κ. Βερελής, Υπουργός Μεταφορών της Ελληνικής Δημοκρατίας, απέστειλε νέα έκθεση στην κα Loyola de Palacio, Αντιπρόεδρο της Επιτροπής, περιέχουσα «Συνοπτική παρουσίαση από την Ελληνική Δημοκρατία βασικών ζητημάτων της υπόθεσης σχετικά με την Ολυμπιακή Αεροπορία» («Synopsis of Hellenic Republic's Case for Olympic Airways on key issues»). Αυτές οι πρόσθετες πληροφορίες πρωτοκολλήθηκαν με στοιχεία DG TREN(2002) A/70782.

(9) Με επιστολή της 2ας Δεκεμβρίου 2002 [DG TREN(2002) A/71671] ο κ. Βερελής ενημέρωσε την κα Loyola de Palacio ότι η διαδικασία ιδιωτικοποίησης της Ολυμπιακής Αεροπορίας βρίσκεται σε εξέλιξη και ότι έχουν υποβληθεί στο ελληνικό δημόσιο έξι εκδηλώσεις ενδιαφέροντος για την απόκτηση πλειοψηφικού πακέτου μετοχών στην εταιρεία.

2. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

2.1. Οι αποφάσεις που εξέδωσε η Επιτροπή στο παρελθόν αναφορικά με την ΟΑ και τις θυγατρικές της επιχειρήσεις

2.1.1. Η απόφαση του 1994

(10) Στις 7 Οκτωβρίου 1994, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 94/696/ΕΚ (η οποία στο εξής καλείται «η απόφαση του 1994») σύμφωνα με την οποία η ενίσχυση η οποία είχε χορηγηθεί ή επρόκειτο να χορηγηθεί από την Ελλάδα στην ΟΑ κηρύχθηκε συμβιβασίμη με την κοινή αγορά βάσει των διατάξεων του άρθρου 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ) [πρώην άρθρο 92 παράγραφος 3 στοιχείο γ)] της συνθήκης ΕΚ και των διατάξεων του άρθρου 61 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (εφεξής: η συμφωνία για τον ΕΟΧ) υπό την προϋπόθεση ότι η ελληνική κυβέρνηση θα σεβόταν σειρά δεσμεύσεων που παρατίθεντο στην εν λόγω απόφαση. Η δέσμη ενισχύσεων απαριζόταν από τα ακόλουθα μέτρα:

- τις εγγυήσεις δανείων που είχαν παρασχεθεί στην ΟΑ μέχρι τις 7 Οκτωβρίου 1994 σύμφωνα με το άρθρο 6 του ελληνικού νόμου αριθ. 96 της 26ης Ιουνίου 1975,
- τις νέες εγγυήσεις δανείων ύψους 378 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ για τα δάνεια που επρόκειτο να συναφθούν πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 1997 με σκοπό την αγορά νέων αεροσκαφών,
- τη μείωση των χρεών της ΟΑ κατά 427 δισεκατομμύρια δραχμές,
- τη μετατροπή σε κεφάλαιο των χρεών της ΟΑ ύψους 64 δισεκατομμυρίων δραχμών,
- την εισφορά κεφαλαίου ύψους 54 δισεκατομμυρίων δραχμών σε τρεις δόσεις ύψους 19, 23 και 12 δισεκατομμυρίων δραχμών, αντιστοίχως, κατά τα έτη 1995, 1996 και 1997.

Τα τελευταία τέσσερα από τα εν λόγω πέντε μέτρα αποτελούσαν μέρος του προγράμματος για αναδιοργάνωση της ΟΑ και αναδιάρθρωση του κεφαλαίου της, το οποίο είχε αρχικά υποβληθεί στην Επιτροπή. Βάσει των στοιχείων αυτών, η Επιτροπή είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η ενίσχυση θα διευκόλυνε την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων αεροπορικών μεταφορών με την αναδιάρθρωση του κυρίου αερομεταφορέα σε μια κατακερματισμένη, περιφερειακή περιοχή της Κοινότητας, της οποίας η Ελλάδα αποτελεί ένα από τα λιγότερο ανεπτυγμένα σκέλη.

(11) Ο συμβιβασίμος χαρακτήρας της ενίσχυσης τελούσε ωστόσο υπό την αίρεση ότι η Ελλάδα θα συμμορφωνόταν με τις 21 δεσμεύσεις τις οποίες είχε αναλάβει, για να διασφαλιστεί ότι η ενίσχυση δεν επρόκειτο να επηρεάσει δυσμενώς τους όρους των συναλλαγών σε βαθμό ο οποίος ήταν αντίθετος προς το κοινό συμφέρον. Σύμφωνα με τις δεσμεύσεις αυτές, οι οποίες αφορούσαν τόσο την ΟΑ όσο και τη θυγατρική της επιχείρηση Ολυμπιακή Αεροπλοΐα, απαιτείτο από την Ελλάδα, μεταξύ των 21 δεσμεύσεων, να τηρήσει τις ακόλουθες:

- α) να καταργήσει έως τις 31 Δεκεμβρίου 1994 το άρθρο 6 του ελληνικού νόμου 96/75 της 26ης Ιουνίου 1975 με το οποίο επιτρεπόταν στο ελληνικό δημόσιο η παροχή εγγυήσεων για τα δάνεια που συνάπτει η ΟΑ·
- β) να μην παρεμβαίνει στο έργο της διαχείρισης της ΟΑ, πέραν του αυστηρού ορίου λόγω της ιδιότητάς της ως μετόχου·
- γ) να υπαγάγει την ΟΑ, έως τις 31 Δεκεμβρίου 1994, στο φορολογικό καθεστώς ανώνυμης εταιρείας, ανάλογο με το καθεστώς που ισχύει για τις ελληνικές επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, εξαιρουμένης ωστόσο της απαλλαγής της ΟΑ από τυχόν φόρους που ενδέχεται να επιβληθούν στις διαδικασίες αναδιάρθρωσης κεφαλαίου της επιχείρησης, οι οποίες προβλέπονται στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης κεφαλαίου και αναδιοργάνωσης που είχε κοινοποιηθεί την εποχή εκείνη στην Επιτροπή·
- δ) να μην χορηγηθούν οποιεσδήποτε περαιτέρω ενισχύσεις στην ΟΑ, υπό οποιαδήποτε μορφή, σύμφωνα με τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου·

- ε) να θεσπιστούν πάραυτα οι απαιτούμενες νομοθετικές διατάξεις για την αποτελεσματική εφαρμογή των μισθολογικών, κοινωνικών και χρηματοδοτικών πτυχών του προγράμματος αναδιάρθρωσης·
- στ) αφενός να υποβάλλει κάθε χρόνο στην Επιτροπή, τουλάχιστον τέσσερις εβδομάδες πριν καταβληθεί κάθε δόση αύξησης κεφαλαίου, η οποία είχε προγραμματισθεί για τον Ιανουάριο του 1996 και τον Ιανουάριο του 1997, έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος αναδιοργάνωσης, ούτως ώστε να έχει η Επιτροπή τη δυνατότητα να διατυπώσει παρατηρήσεις και, αφετέρου, να αναβάλλει κατά τέσσερις εβδομάδες την πληρωμή των προαναφερόμενων δόσεων, σε περίπτωση που η Επιτροπή επιθυμεί να υποβάλλει, για έλεγχο, την έκθεση σε κάποιον ανεξάρτητο σύμβουλο·
- ζ) να μην διενεργήσει την προβλεπόμενη για το 1995, το 1996 και το 1997 αύξηση κεφαλαίου, εάν δεν έχουν επιτευχθεί για τα προηγούμενα έτη οι στόχοι του προγράμματος αναδιοργάνωσης όπως αυτοί καθορίζονται στην απόφαση του 1994·
- η) να διασφαλίζει ότι η ΟΑ δεν θα διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στον καθορισμό των τιμών στα τακτικά δρομολόγια Αθηνών-Στοκχόλμης και Αθηνών-Λονδίνου κατά τη χρονική περίοδο από το 1994 έως και το 1997·
- θ) να εξασφαλίζει, καθόλη τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος αναδιοργάνωσης, ότι ο αριθμός των προσφερόμενων από την ΟΑ θέσεων στις τακτικές πτήσεις εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, συμπεριλαμβανομένων των πρόσθετων και εποχιακών πτήσεων, εξαιρουμένων όμως των εσωτερικών πτήσεων προς τις ελληνικές νήσους, δεν θα υπερβαίνει τον αριθμό των θέσεων που προσέφερε η ΟΑ στην αγορά του ΕΟΧ κατά το 1993·
- ι) να φροντίζει, ώστε οι εναπομένουσες εγγυήσεις δανείων οι οποίες έχουν χορηγηθεί στην ΟΑ καθώς και οι νέες εγγυήσεις οι οποίες πρόκειται να χορηγηθούν πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 1997, συνολικού ύψους 378 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ, οι οποίες προβλέπονταν ρητά στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, να πληρούν τους όρους που καθορίζονται στην επιστολή της 5ης Απριλίου 1989 την οποία είχε απευθύνει η Επιτροπή στα κράτη μέλη.

2.1.2. Η απόφαση του 1998

- (12) Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι διάφοροι από τους όρους που συνόδευαν την εν λόγω απόφαση δεν είχαν τηρηθεί, η Επιτροπή αποφάσισε στις 30 Απριλίου 1996 ⁽⁴⁾ αφενός να ανακινήσει τη διαδικασία του άρθρου 87 παράγραφος 2 της συνθήκης και αφετέρου να κινήσει τη διαδικασία όσον αφορά τις νέες και μη κοινοποιημένες ενισχύσεις σχετικά με τις οποίες είχε ενημερωθεί.
- (13) Οι αμφιβολίες που εξέφρασε η Επιτροπή αφορούσαν ιδίως τα ακόλουθα σημεία:
1. τη δέσμευση που είχε αναλάβει η ελληνική κυβέρνηση να μην παρεμβαίνει στο έργο της διαχείρισης της ΟΑ, πέραν του αυστηρού ορίου του ρόλου που επιβάλλεται από την ιδιότητά της ως μετόχου. Πράγματι, όπως φαινόταν τότε, η ελληνική κυβέρνηση παρενέβαινε στη διαχείριση της ΟΑ είτε άμεσα είτε μέσω του διοικητικού συμβουλίου·
  2. τη δέσμευση που είχε αναλάβει η ελληνική κυβέρνηση να μην χορηγήσει καμία περαιτέρω ενίσχυση, καθώς η ΟΑ είχε απαλλαγεί από τη φορολογία ή τις κρατικές εισφορές για τα έτη 1995, 1996 και 1997 καθώς και από κάθε φόρο και λοιπές δαπάνες σε συνάρτηση με την εγγύηση των δανείων, ενώ είχε επίσης απαλλαγεί από κάθε κόστος σχετικό με τη στρατιωτική θητεία των εργαζομένων στην ΟΑ. Τα εν λόγω ευεργετικά οφέλη ανέρχονταν στο ποσό των 11 δισεκατομμυρίων δραχμών. Προέκυψε επίσης, ότι η ΟΑ δεν κατέβαλε τέλη προσγείωσης και στάθμευσης από την εποχή που κοινοποιήθηκε στην Ελλάδα η απόφαση του 1994·
  3. τη δέσμευση που είχε αναλάβει η ελληνική κυβέρνηση να εναρμονίσει τις συμφωνίες με την ΟΑ με τις διατάξεις της τρίτης δέσμης μέτρων, που φαινόταν ότι δεν είχε τηρηθεί, εφόσον η ελληνική κυβέρνηση είχε καθυστερήσει αντικανονικά την κατάργηση του αποκλειστικού δικαιώματος της ΟΑ να εκτελεί εσωτερικές πτήσεις εντός των ορίων της ηπειρωτικής Ελλάδας·
  4. τη μη συμμόρφωση προς τη δέσμευση της ελληνικής κυβέρνησης να υπαγάγει την ΟΑ στο φορολογικό καθεστώς της ανώνυμης εταιρείας, ανάλογο με εκείνο από το οποίο διέπονται οι ελληνικές εταιρείες του ιδιωτικού τομέα, εφόσον με ποικίλες διατάξεις του ελληνικού νόμου 2271/94 η ΟΑ απαλλασσόταν εν γένει από τη φορολογία, σε συνάρτηση με την διάρθρωση του ισολογισμού της·
  5. τη μη συμμόρφωση προς τη δέσμευση που είχε αναλάβει η ελληνική κυβέρνηση να δεχθεί να επιτραπεί και σε άλλες αεροπορικές εταιρείες, εκτός της ΟΑ, να εκτελούν πτήσεις προς χώρες εκτός του ΕΟΧ, εφόσον δεν είχε θεσπισθεί καμία νομοθετική διάταξη που έβλεπε πέρασ στα αποκλειστικά δικαιώματα της ΟΑ στις γραμμές αυτές.
- (14) Η Επιτροπή εξέδωσε στις 14 Αυγούστου 1998 την απόφαση 1999/332/ΕΚ (εφεξής «η απόφαση του 1998»), βάσει της οποίας οι ενισχύσεις οι οποίες είχαν χορηγηθεί ή οι οποίες επρόκειτο να χορηγηθούν από την Ελλάδα στην ΟΑ συμβιβάζονταν με την κοινή αγορά και με τη συμφωνία για τον ΕΟΧ, κατ' εφαρμογή του άρθρου 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ) [πρώην άρθρο 92 παράγραφος 3 στοιχείο γ)] της συνθήκης και του άρθρου 61 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της συμφωνίας για τον ΕΟΧ. Η ενίσχυση συνίστατο:
- α) σε εγγυήσεις δανείων που είχαν παρασχεθεί μέχρι τις 7 Οκτωβρίου 1994 στην εταιρεία, κατ' εφαρμογή του άρθρου 6 του ελληνικού νόμου 96/75 της 26ης Ιουνίου 1975·
  - β) σε νέες εγγυήσεις δανείων συνολικού ύψους 378 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ για τα δάνεια που επρόκειτο να συναφθούν πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 1997, για την αγορά νέων αεροσκαφών·

⁽⁴⁾ ΕΕ C 176 της 19.6.1996, σ. 5.

- γ) σε μείωση των χρεών της εταιρείας κατά 427 δισεκατομμύρια δραχμές·
- δ) σε μετατροπή χρεών της εταιρείας συνολικού ύψους 64 δισεκατομμυρίων δραχμών σε κεφάλαιο·
- ε) σε εισφορά κεφαλαίου ύψους 40,8 δισεκατομμυρίων δραχμών, μειωμένο σε σχέση με το αρχικά προβλεπόμενο ποσό των 54 δισεκατομμυρίων δραχμών, και καταβαλλόμενο σε τρεις δόσεις οι οποίες ανέρχονταν σε 19, σε 14 και σε 7,8 δισεκατομμύρια δραχμές, για τα έτη 1995, 1998 και 1999, αντιστοίχως.
- (15) Τα μέτρα ενίσχυσης που εγκρίθηκαν με την απόφαση του 1998 συνοδεύονταν από το αναθεωρημένο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (εφεξής: «το πρόγραμμα»). Το πρόγραμμα αυτό ⁽⁵⁾ αφορούσε τη χρονική περίοδο 1998-2002. Όπως προβλεπόταν στο αρχικό πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, θα βελτιωνόταν η διαχείριση στο επίπεδο της κερδοφόρου απόδοσης και των εισπράξεων, θα μειωνόταν το κόστος λει-

τουργίας με τη διενέργεια των οργανωτικών μέτρων αναδιάρθρωσης και μεταβολής των όρων εργασίας (με το πάγωμα των μισθών, τη μείωση των επιδομάτων, τον περιορισμό των υπερωριών για το μόνιμο προσωπικό, τη μείωση του αριθμού του εποχιακού προσωπικού), αλλά και με την αλλαγή των ηγετικών στελεχών. Το πρόγραμμα του 1998 επιβεβαίωσε τα αρχικά μέτρα και περιλάμβανε πρόσθετα μέτρα σκοπός των οποίων ήταν να επιτευχθεί η αναδιοργάνωση της δομής κόστους της εταιρείας (πάγωμα μισθών, μείωση προσωπικού κ.λπ.) και η βελτίωση της κερδοφόρου λειτουργίας με την καθιέρωση μεθόδων κερδοφόρου διαχείρισης. Επίσης, προέβλεπε την αναπροσαρμογή των διαστάσεων του δικτύου, την αναδιοργάνωση σε όλα τα επίπεδα των εσωτερικών δομών της εταιρείας αλλά και σε συνάρτηση με τις επενδύσεις που θα γίνονταν για την αγορά αεροσκαφών. Τα υπόλοιπα μέτρα σχετίζονταν με την μετεγκατάσταση της ΟΑ στον Διεθνή Αερολιμένα των Αθηνών στα Σπάτα (ο οποίος στο εξής καλείται «ΔΑΑ») αλλά και τις πρόσθετες επενδύσεις σε έργα υποδομής που θα γίνονταν χωρίς να χρειαστεί η άντληση νέων κεφαλαίων από τον μέτοχο.

- (16) Η υλοποίηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης του 1998 και η επίτευξη των χρηματοοικονομικών προβλέψεων βασίζονταν στους ακόλουθους δείκτες:

	1998	1999	2000	2001	2002
Δημοσιονομικοί δείκτες					
Κύκλος εργασιών (εκατομμύρια δραχμές)	324 234	329 071	344 829	359 057	380 626
Αποτελέσματα λειτουργικής εκμετάλλευσης μετά από τους τόκους (εκατομμύρια δραχμές)	14 610	21 294	9 622	1 644	8 470
Κέρδη προ φόρων (εκατομμύρια δραχμές)	5 120	20 914	22 587	2 697	6 590
Μακροπρόθεσμο χρέος (εκατομμύρια δραχμές)	59 501	123 993	191 542	171 625	151 708
Δείκτες λειτουργικής εκμετάλλευσης					
Μέση χιλιομετρική απόσταση (km)	1 014	1 053	1 087	1 097	1 110
Συντελεστές πληρότητας	66,3 %	64,4 %	61,8 %	62,3 %	64,3 %
Απόδοση [δραχμές/ΕΕΧ ⁽¹⁾] — σε τιμές του 1998	100	106	110,4	107,2	106,1
Αριθμός υπαλλήλων (FTE — ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης)	8 875	8 467	8 256	8 078	8 032
Συνολικός αριθμός αεροσκαφών	35	37	40	40	40
Μέσο δυναμικό δικτύου	395 595	365 717	357 409	378 745	386 329
Συντελεστές χρηματοοικονομικών μεγεθών					
Αποτελέσματα λειτουργικής εκμετάλλευσης/Κύκλος εργασιών	4,5 %	6,5 %	2,8 %	0,5 %	2,2 %

⁽⁵⁾ Το πρόγραμμα αυτό υποβλήθηκε στην Επιτροπή με τις επιστολές της 3ης και 6ης Ιουλίου 1998.

	1998	1999	2000	2001	2002
Δείκτης δανειακής εξάρτησης	2,22	2,42	2,76	2,57	2,34
Δείκτες παραγωγικότητας					
ΔΘΧ ⁽²⁾ /αριθμός υπαλλήλων	1 560 092	1 598 148	1 731 631	1 875 440	1 923 950
Δαπάνες προσωπικού/ΔΘΧ	8,46	8,30	7,86	7,54	7,64
Δαπάνες πληρωμάτων θαλάμου διακυβέρνησης/ΔΘΧ	1,38	1,38	1,31	1,27	1,29
Δαπάνες πληρωμάτων θαλάμου/ΔΘΧ	1,43	1,43	1,39	1,37	1,40
Δείκτες κόστους					
Κόστος πτητικής εκμετάλλευσης/ΔΘΧ	21,20	21,61	22,37	22,56	23,04
Δαπάνες προσωπικού/συνολικό κόστος εκμετάλλευσης	37,8 %	36,5 %	33,5 %	31,9 %	31,7 %
Δαπάνες πληρωμάτων θαλάμου διακυβέρνησης/κόστος πτητικής εκμετάλλευσης	6,5 %	6,4 %	5,9 %	5,6 %	5,6 %
Δαπάνες πληρωμάτων θαλάμου/κόστος πτητικής εκμετάλλευσης	6,8 %	6,6 %	6,2 %	6,1 %	6,1 %

(¹) EEX: Έσοδα ανά επιβατοχιλιόμετρο.

(²) ΔΘΧ: Διαθέσιμες θέσεις ανά χιλιόμετρο.

(17) Τα προαναφερόμενα στοιχεία βασίζονταν ιδιαίτερα στην παραδοχή ότι τα έσοδα πτητικής εκμετάλλευσης θα αυξάνονταν κατά 25,5 % στη συνολική χρονική διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος (από 269 δισεκατομμύρια δραχμές, το 1998, σε 337,6 δισεκατομμύρια δραχμές, το 2002), ενώ τα έσοδα από τις υπηρεσίες επίγειας εξυπηρέτησης προβλεπόταν ότι θα μειωθούν κατά 28,2 % (από 46,5 δισεκατομμύρια δραχμές, το 1998, σε 33,3 δισεκατομμύρια δραχμές, το 2002), μέσα στο ίδιο χρονικό διάστημα, συνεπεία της ελευθέρωσης της προαναφερόμενης δραστηριότητας.

(18) Η ενίσχυση της οποίας η χορήγηση εγκρίθηκε με την απόφαση του 1998, υπόκειτο στην τήρηση των τεσσάρων όρων που απαριθμούνταν στο άρθρο 1 της εν λόγω απόφασης. Οι όροι αυτοί ήταν οι ακόλουθοι:

α) η ενσωμάτωση στην απόφαση του 1998 των 21 δεσμεύσεων που είχαν αναλάβει οι ελληνικές αρχές βάσει της απόφασης του 1994·

β) συνεκτιμήθηκε το γεγονός ότι η ίδια η Ελλάδα δεσμεύτηκε να εξασφαλίσει ότι η ΟΑ δεν θα διαδραματίζει ηγεμονικό ρόλο όσον αφορά τον καθορισμό των τιμών στις τακτικές γραμμές Αθηνών-Στοκχόλμης και Αθηνών-Λονδίνου κατά το χρονικό διάστημα από το 1998 έως και το 2002·

γ) συνεκτιμήθηκε το γεγονός ότι η ίδια η Ελλάδα δεσμεύτηκε να εξασφαλίσει ότι μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2002, ο αριθμός θέσεων που προσφέρει η ΟΑ στις τακτικές πτήσεις στον ΕΟΧ, συμπεριλαμβανομένων των πρόσθετων και εποχιακών πτήσεων και των υπηρεσιών μεταξύ της ηπειρωτικής Ελλάδας και των ελληνικών νησιών, δεν

θα υπερβαίνει τον αριθμό θέσεων που προσέφερε η ΟΑ στην αγορά του ΕΟΧ το 1997 (7 792 243 θέσεις), λαμβανομένης ωστόσο υπόψη μιας πιθανής αύξησης, αναλογικής με την μεγέθυνση της οικείας αγοράς·

δ) συνεκτιμήθηκε το γεγονός ότι η ίδια η Ελλάδα δεσμεύτηκε να εξασφαλίσει ότι έως την 1η Δεκεμβρίου 1998, η ΟΑ θα έχει εφαρμόσει ένα πλήρως λειτουργικό και κατάλληλο σύστημα διαχείρισης πληροφοριών. Από την Ελλάδα ζητήθηκε να υποβάλει μέχρι την 1η Δεκεμβρίου 1998 σχετική έκθεση στην Επιτροπή.

(19) Όπως εξάλλου οριζόταν στην απόφαση, όρος για την καταβολή της δόσης ύψους 7,8 δισεκατομμυρίων δραχμών ήταν η συμμόρφωση με όλους τους επιβαλλόμενους με την απόφαση όρους, για να εξασφαλιστεί ο συμβιβαστικός χαρακτήρας της ενίσχυσης με την κοινή αγορά και η ουσιαστική υλοποίηση του αναθεωρημένου προγράμματος αναδιάρθρωσης και η επίτευξη των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων, ιδίως όσον αφορά τους συντελεστές του κόστους και της παραγωγικότητας που καθορίζονταν στην εν λόγω απόφαση.

(20) Για να συνυπολογιστεί το γεγονός ότι με το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του 1998 παρατάθηκε η ισχύς του αρχικού προγράμματος πέραν του 1997 και για να επιτραπεί στην ΟΑ να καταστεί βιώσιμη έως το έτος 2000, η Επιτροπή ζήτησε να αναληφθούν περαιτέρω δεσμεύσεις, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα της ενίσχυσης και ο συμβιβαστικός χαρακτήρας της με την κοινή αγορά.

(21) Συνεπώς, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονταν στην απόφαση του 1998, η Ελλάδα είχε την υποχρέωση να υποβάλει σχετική έκθεση στην Επιτροπή αναφορικά με τις ακόλουθες περιπτώσεις:

- α) τουλάχιστον δέκα εβδομάδες πριν από την καταβολή της προγραμματισμένης για τις 15 Ιουνίου 1999 προ-μνημονευθείσας δεύτερης δόσης και
- β) μέχρι το τέλος των μηνών Οκτωβρίου 1999, Μαρτίου 2000 και Οκτωβρίου 2000.
- (22) Στις εκθέσεις θα επιβεβαιωνόταν η ολοσχερής τήρηση όλων των επιβαλλόμενων όρων, για να διασφαλιστεί ο συμβιβαστικός χαρακτήρας της ενίσχυσης καθώς και η υλοποίηση του αναθεωρημένου προγράμματος αναδιάρθρωσης και να εμποδώνεται με τον τρόπο αυτό η πιθανή επίτευξη των αναμενόμενων αποτελεσμάτων. Συνεπώς, δεν επρόκειτο να πραγματοποιηθεί η καταβολή της δόσης αυτής, εάν δεν είχαν τηρηθεί στο σύνολό τους ή εν μέρει οι επιβαλλόμενοι όροι ή/και δεν εκπληρώνονταν οι αντικειμενικοί στόχοι του αναθεωρημένου προγράμματος αναδιάρθρωσης. Στην απόφαση δεν προβλεπόταν η εφαρμογή κανενός προγράμματος έκτακτων μέτρων ούτε προβλεπόταν οποιαδήποτε απαλλαγή από την υποχρέωση αυτή.

2.1.3. Η απόφαση του 2000

- (23) Η Ελλάδα κοινοποίησε στην Επιτροπή με επιστολή της 17ης Ιουλίου 2000 την πρόθεσή της να χρησιμοποιήσει την εναπομένονσα εγκεκριμένη ενίσχυση για τις εγγυήσεις των δανείων που επρόκειτο να συναφθούν πριν από τα τέλη του 2000 για τις επενδύσεις ενόψει της μετεγκατάστασης της ΟΑ από το αεροδρόμιο του Ελληνικού στον νέο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών στα Σπάτα, και να παρατείνει την προθεσμία για τις εγγυήσεις των δανείων έως τις 31 Μαρτίου 2001. Έως εκείνη τη χρονική στιγμή, το ελληνικό δημόσιο είχε εκδώσει εγγυήσεις δανείων συνολικού ύψους 201,6 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ για την αγορά τεσσάρων αεροσκαφών Airbus 340. Η Επιτροπή ενημέρωσε τις ελληνικές αρχές, με την επιστολή της 10ης Νοεμβρίου 2000 [SG(2000) D/108307], σχετικά με την απόφασή της να τροποποιήσει το άρθρο 1 παράγραφος 1 σημείο ii) της απόφασης του 1998 σε συνάρτηση με τα μέτρα χορήγησης ενισχύσεων για τις εγγυήσεις των δανείων συνολικού ύψους 378 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ. Συνεπεία της εν λόγω τροποποίησης, το εξεταζόμενο μέτρο ενίσχυσης συναρτιζόταν από τις νέες εγγυήσεις δανείων ύψους 378 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ για τα δάνεια που επρόκειτο να συναφθούν πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 2000 για την αγορά νέων αεροσκαφών και για τις απαιτούμενες επενδύσεις για τη μετεγκατάσταση της Ολυμπιακής Αεροπορίας στο νέο αερολιμένα στα Σπάτα. Οι εν λόγω εγγυήσεις δανείων μπορούσαν να εκδοθούν έως τις 31 Μαρτίου 2001.
- (24) Προς το σκοπό αυτό, η ΟΑ συνήψε τον Φεβρουάριο του 2001 δάνειο, ύψους περίπου 62 δισεκατομμυρίων δραχμών από την τράπεζα ABN-AMRO.

2.2. Η εξέλιξη των οικονομικών και διαχειριστικών υποθέσεων της ΟΑ από το 1998 έως το 2002

- (25) Μετά την έκδοση της απόφασης του 1998, η ελληνική κυβέρνηση κατέβαλε τον Σεπτέμβριο του 1998 στην ΟΑ τη δεύτερη δόση εισφοράς κεφαλαίου ύψους 15 δισεκατομμυρίων δραχμών και εξέδωσε μέρος των κρατικών εγγυήσεων, που είχαν επιτραπεί για το ποσό των 378 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ για την ανανέωση του στόλου σκαφών της ΟΑ ιδίως σε ό,τι αφορά την απόκτηση τεσσάρων νέων αεροσκαφών Airbus 340-400.
- (26) Η ελληνική κυβέρνηση υπέβαλε το Μάιο του 1999 στην Επιτροπή έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος αναδιάρθρωσης της ΟΑ και τη συμπλήρωσε με ένα υπόμνημα τον Ιούνιο του 1999. Η έκθεση αυτή εξετάστηκε διεξοδικά από έναν ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα (Deloitte & Touche) σύμφωνα με τις διατάξεις της απόφασης του 1998 [άρθρο 1 στοιχείο α) της εν λόγω απόφασης και άρθρο 1 δέσμευση η) της απόφασης του 1994].
- (27) Η έκθεση βασιζόταν στους ελεγμένους ισολογισμούς του 1997, στις εκτιμήσεις των οργάνων διαχείρισης για το 1998 και στις προβλέψεις του προϋπολογισμού για το έτος 1999. Η έκθεση κατέληγε στο συμπέρασμα ότι οι επιδόσεις της ΟΑ ήταν σημαντικά υποδεέστερες από τις επιδόσεις που προβλέπονταν στο πρόγραμμα. Συνέπεια αυτού ήταν να μην έχουν επιτευχθεί εγκαίρως ορισμένοι από τους στόχους που προδιαγράφονταν στην απόφαση του 1998, επειδή, κατά την εκδοχή των ελληνικών αρχών, «τα πραγματικά αποτελέσματα του 1997 ξεπέρασαν και τις πιο απαισιόδοξες εκτιμήσεις που είχαν γίνει στα τέλη Φεβρουαρίου 1998». Πράγματι, η πραγματική ζημία λειτουργικής εκμετάλλευσης για το 1997 μετά από τους τόκους εμφανίζει ζημία συνολικού ύψους 28 δισεκατομμυρίων δραχμών (περίπου 82 εκατομμύρια ευρώ) έναντι προβλεπόμενων κερδών ύψους περίπου 1,7 δισεκατομμυρίων δραχμών (περίπου 5 εκατομμύρια ευρώ). Αυτές οι κακές επιδόσεις προκλήθηκαν από την απώλεια εσόδων λόγω του μειωμένου επιπέδου δραστηριοτήτων, αιτία για το οποίο ήταν, εν μέρει, η εργασιακή αναταραχή. Παρά το γεγονός ότι οι συντελεστές πληρότητας δεν είχαν παρεκκλίνει από το πρόγραμμα, στην έκθεση αναφερόταν ότι αυτό επιτεύχθηκε σε βάρος της κερδοφόρου λειτουργίας. Η κυριότερη αιτία για την επιδείνωση των μεγεθών αυτών ήταν οι μεγαλύτερες των αναμενόμενων εκπτώσεις επί των προμηθειών των ταξιδιωτικών πρακτόρων. Η διοίκηση της εταιρείας είχε χάσει τον έλεγχο στο θέμα της ακολουθούμενης συμπεριφοράς σε συνάρτηση με τα κίνητρα των ταξιδιωτικών πρακτόρων και ήταν εξαιρετικά αμφίβολο κατά πόσο είχαν αρχίσει να λειτουργούν τη στιγμή εκείνη οι συγκεκριμένοι μηχανισμοί που θα επέτρεπαν την άσκηση του ελέγχου αυτού. Επιπλέον, οι επιδόσεις ήταν κακές και λόγω της έλλειψης ακριβείας, της μεγάλης ηλικίας των αεροσκαφών, των απεργιών και της συνακόλουθης ακύρωσης πτήσεων.
- (28) Για να αντισταθμίσει αυτές τις υποδεέστερες επιδόσεις της, η εταιρεία ισχυρίστηκε ότι είχε θεσπίσει μέτρα λιτότητας και ότι προχώρησε στη θέσπιση αυστηρών δημοσιονομικών πρακτικών κατά το χρονικό διάστημα από το Φεβρουάριο του 1998 έως τον Αύγουστο του 1999. Εκείνο που πρέπει ωστόσο να σημειωθεί είναι ότι, παρά τις προσπάθειες αυτές και με δεδομένη επίσης την εργασιακή αναταραχή που ήταν χαρακτηριστική για την περίοδο αυτή, στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης το κόστος της διαταραχής αυτής υπολογιζόταν σε ποσό περίπου 15 δισεκατομμυρίων δραχμών. Στην πραγματικότητα το κόστος που είχε προκύψει ανερχόταν σε 12 δισεκατομμύρια δραχμές, με αποτέλεσμα να είναι κατά 3 δισεκατομμύρια χαμηλότερο από το εκτιμώμενο (έκθεση Deloitte & Touche της 21 Ιουλίου 1999, σ. 22) — δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθούν οι στόχοι που καθορίζονταν στο πρόγραμμα για το 1998 και είχε συσσωρευθεί λειτουργική ζημία εκμετάλλευσης μετά από τους τόκους – 10,4

- δισεκατομμυρίων δραχμών (- 30,4 εκατομμύρια ευρώ) σε αντιδιαστολή με προδιαγραφόμενο κέρδος των 14,6 δισεκατομμυρίων δραχμών (42,3 εκατομμύρια ευρώ). Σε αντίθεση με τα προαναφερόμενα, η Ελλάδα επιβεβαίωσε τη δέσμευση των διαχειριστικών οργάνων να προχωρήσουν σε εφαρμογή του προγράμματος αναδιάρθρωσης και των στόχων που καθορίζονταν σε αυτό.
- (29) Η ανάλυση των ελλείψεων στην εφαρμογή του προγράμματος του 1998, που γίνεται στην έκθεση των Deloitte & Touche, αποδεικνύει ότι η Επιτροπή δεν θα μπορούσε να λάβει θετική απόφαση για την αποδέσμευση της τελευταίας δόσης. Η Επιτροπή διαβίβασε την ανάλυση στις ελληνικές αρχές με τις επιστολές της 12ης και 19ης Μαΐου και της 27ης Ιουλίου 1999. Η Επιτροπή κάλεσε επίσης την ελληνική κυβέρνηση να της υποβάλει το προσαρμοσμένο στα τρέχοντα δεδομένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης για την ΟΑ, το οποίο θα εξεταζόταν στη συνέχεια από την Επιτροπή σε συνδυασμό με την εισφορά κεφαλαίων ύψους 7,8 δισεκατομμυρίων δραχμών (22,8 εκατομμύρια ευρώ). Στην απάντηση που διαβίβασε στην Επιτροπή στις 26 Αυγούστου 1999 η Ελλάδα αποδεχόταν ότι η υλοποίηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης για το χρονικό διάστημα 1998-2002 έχρηζε περαιτέρω αναθεώρησης ώστε να ανταποκρίνεται στα προβλεφθέντα αποτελέσματα και να επιτρέψει στην Επιτροπή να εξετάσει με θετικό πνεύμα τη χορήγηση της τελευταίας δόσης.
- (30) Για να ανταποκριθεί στις ανησυχίες αυτές και για να μην «σπαταληθεί περαιτέρω χρόνος στην πορεία της αναδιάρθρωσης» (μνημόνιο των ελληνικών αρχών της 11ης Απριλίου 2002), οι ελληνικές αρχές είχαν ήδη αποφασίσει, ενημερώνοντας σχετικά με την πρόθεσή τους την Επιτροπή με την επιστολή της 7ης Ιουλίου 1999, να αναθέσουν, κατόπιν ανοικτού διεθνούς διαγωνισμού, σε κάποια έμπειρη διεθνή εταιρεία διαχείρισης τη διοίκηση της αεροπορικής εταιρείας. Η σύμβαση ανετέθη τελικώς στη Speedwing, θυγατρική εταιρεία συμβούλων της British Airways, (εφεξής ΒΑ), στην οποία προβλεπόταν επίσης το δικαίωμα της προαίρεσης για την ΒΑ να αγοράσει μερίδιο έως 20 % στην ΟΑ, σε χρονικό διάστημα ενός έτους από τη στιγμή της υπογραφής της σύμβασης διαχείρισης.
- (31) Μετά από τη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 1999 στις Βρυξέλλες ανάμεσα στη νέα διευθυντική ομάδα της Speedwing και τους υπαλλήλους της Επιτροπής, οι ελληνικές αρχές υπέβαλαν με επιστολή της 18ης Νοεμβρίου 1999 το τροποποιημένο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης της ΟΑ που είχε προετοιμαστεί από την Speedwing. Όμως, και οι δύο εταιρείες είχαν ήδη ξεκινήσει την εφαρμογή του πριν από την επίσημη έγκριση από την Επιτροπή. Η εταιρεία Deloitte & Touche εξέτασε το πρόγραμμα και διατύπωσε ανησυχίες για ορισμένες πτυχές του. Η βασική διαφορά ανάμεσα στο πρόγραμμα της Speedwing και το πρόγραμμα που εγκρίθηκε με την απόφαση της Επιτροπής του 1998, όπως αυτό εφαρμόστηκε το 1998 και στις αρχές του 1999, συνίστατο στην επικέντρωση στην αύξηση των εσόδων και την επέκταση των δραστηριοτήτων της εταιρείας. Στην αρχική τους έκθεση για το πρόγραμμα της Speedwing, η εταιρεία Deloitte & Touche χαρακτήριζε το πρόγραμμα «φιλόδοξο». Οι ίδιες οι ελληνικές αρχές επιβεβαίωσαν με το μνημόνιό τους της 11ης Απριλίου 2002 «ότι η φιλοσοφία του προγράμματος αυτού πόρρω απείχε από τη φιλοσοφία που διέπνεε το πρόγραμμα που είχε προηγουμένως εγκριθεί, εφόσον εστιάζοταν κυρίως περισσότερο στην επέκταση και τη μεγιστοποίηση των εσόδων, παρά στο σκέλος των δαπανών».
- (32) Η Επιτροπή υπέβαλε στις ελληνικές αρχές το τελικό σχέδιο της έκθεσης των Deloitte & Touche, στην οποία επιβεβαιώνονταν οι αρχικές ανησυχίες, (με επιστολή της 20ής Μαρτίου 2000). Στην επιστολή της αυτή η Επιτροπή εξέφραζε τις ανησυχίες της σχετικά με την αποτυχία εφαρμογής του αναθεωρημένου προγράμματος αναδιάρθρωσης, με τη μορφή που αυτό είχε εγκριθεί με την απόφαση του 1998. Η Speedwing αμφισβήτησε τα πορίσματα της έκθεσης των Deloitte & Touche και απάντησε στην Επιτροπή πριν αποχωρήσει από τη διαχείριση της ΟΑ στα μέσα του 2000. Με επιστολή της 29ης Αυγούστου 2000 προς την Επιτροπή, οι ελληνικές αρχές επιβεβαίωσαν ότι η ΟΑ δεν διέθετε επίσημα αποτελέσματα για το έτος 1999 υπό τη μορφή των ελεγμένων ισολογισμών και ανέλαβαν τη δέσμευση να μην χορηγήσουν την τελευταία δόση εισφοράς κεφαλαίου. Η Ελλάδα ζήτησε από την Επιτροπή να απόσχει από την έκδοση απόφασης αναφορικά με το θέμα αυτό.
- (33) Ταυτόχρονα, οι ελληνικές αρχές και τα νέα διαχειριστικά όργανα που είχαν εγκατασταθεί μετά από την αποχώρηση της Speedwing ήθελαν να προβούν σε επανεξέταση της συνολικής χρηματοοικονομικής κατάστασης της εταιρείας, με απώτερο σκοπό το 1999 να αποτελέσει την υγιή βάση για τις περαιτέρω προσπάθειες αναδιάρθρωσης της ΟΑ. Επιπλέον, τα διαχειριστικά όργανα είχαν την πρόθεση να «εξουδετερώσουν» ορισμένες από τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις των αποφάσεων που είχε λάβει η διοίκηση της Speedwing, οι οποίες επρόκειτο να έχουν αρνητικό αντίκτυπο για οικονομικά στοιχεία της εταιρείας και να «αρχίσουν να δίνουν έμφαση στην αποτελεσματικότητα της αεροπορικής εταιρείας από την πλευρά του κόστους (απάντηση της ελληνικής Πλευράς της 11ης Απριλίου 2002). Το φθινόπωρο του 2000, η ΟΑ ζήτησε από την επιχείρηση PriceWaterhouseCoopers (PWC) να καταρτίσει ανακεφαλαιωτική έκθεση για τους μη ελεγμένους αρχικούς ενοποιημένους ισολογισμούς, όπως είχαν στις 31 Δεκεμβρίου 1999. Στα πορίσματα της PWC αναφερόταν μεταξύ άλλων, ότι κατ' εφαρμογή των διατάξεων του νόμου 2271/94, όπως είχε τροποποιηθεί από το νόμο 2465/97 (άρθρο 14), ο φόρος εταιρικών δραστηριοτήτων είναι καταβλητέος από την ΟΑ και τη θυγατρική της εταιρεία Ολυμπιακή Αεροπλοία επί των φορολογητέων κερδών από το έτος 1994 και μετά. Όπως, ωστόσο, προκύπτει από την εν λόγω έκθεση, οι φορολογικές αρχές δεν έχουν προβεί σε έλεγχο των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων των εταιρειών που συγκροτούν την ΟΑ και την Ολυμπιακή Αεροπλοία επί σειρά ετών, ήτοι τουλάχιστον από το 1988 (στην περίπτωση της Ολυμπιακής Αεροπλοίας) ή το 1992 για την Ολυμπιακή Αεροπορία. Εξάλλου, όπως προκύπτει από την έκθεση, οι υποχρεωτικές καταστάσεις χρηματοοικονομικών στοιχείων του έτους 1999 για την ΟΑ και την Ολυμπιακή Αεροπλοία δεν είχαν εγκριθεί την εποχή εκείνη (Δεκέμβριος 2000) από τις αντίστοιχες γενικές συνελεύσεις των μετόχων.»
- (34) Μετά από αυτή την ενδελεχή εξέταση της οικονομικής κατάστασης στην οποία βρισκόταν η ΟΑ, συνεπεία της αποχώρησης της διοίκησης της Speedwing, οι ελληνικές αρχές αναγνώρισαν το καλοκαίρι του 2000 ότι η επίτευξη του έργου της αναδιάρθρωσης της ΟΑ δεν θα ήταν δυνατό να γίνει μόνο με βάση ίδιους πόρους ή με βάση την πώληση ενός μειοψηφικού μεριδίου. Στις αρχές του καλοκαιριού

του 2000, οι ελληνικές αρχές πληροφόρησαν την Επιτροπή σχετικά με την απόφασή τους να προχωρήσουν σε πώληση πλειοψηφικού μεριδίου της ΟΑ, για να καταστεί δυνατή η χρηματοδότηση της αεροπορικής εταιρείας. Το Σεπτέμβριο του 2000 οι ελληνικές αρχές διόρισαν ως χρηματοοικονομικό σύμβουλο την Credit Suisse First Boston, διορίζοντας ταυτόχρονα ορισμένους άλλους συμβούλους, όπως αυτό επιβαλλόταν από τον ελληνικό νόμο 2000/91 για τις ιδιωτικοποιήσεις. Στο μεταξύ διάστημα δεν είχαν ακόμη κοινοποιηθεί στην Επιτροπή οι εκθέσεις που έπρεπε να υποβληθούν το Μάρτιο και τον Οκτώβριο του 2000 κατ' εφαρμογή της απόφασης του 1998.

- (35) Στην απόφαση του 1998 προβλεπόταν επίσης, σε ένα σκέλος του προγράμματος, ότι η χρηματοδότηση της μετακίνησης της ΟΑ στον ΔΑΑ θα γινόταν από ταμειακά διαθέσιμα και από αποζημιώσεις (σημείο 82 της απόφασης του 1998). Στην εταιρεία θα καταβαλλόταν ωστόσο από το ελληνικό δημόσιο αποζημίωση για την απώλεια των επενδύσεων της στο αεροδρόμιο του Ελληνικού λόγω του κλεισίματός του (ποσό υπολογιζόμενο σε 35 δισεκατομμύρια δραχμές). Όπως επιβεβαίωσε η Ελλάδα στην Επιτροπή με την επιστολή της 3ης Ιουλίου 1998 η εν λόγω αποζημίωση δεν επρόκειτο να συμπεριλάβει κανένα στοιχείο ενίσχυσης προς την ΟΑ και θα ανερχόταν αυστηρά στο ποσό που θα edικαιούτο να λάβει οποιαδήποτε άλλη εταιρεία σε παρόμοια κατάσταση. Επιπλέον, για να διασκεδαστούν οι ανησυχίες της Επιτροπής σχετικά με την επιλογή της χρονικής στιγμής για τη χορήγηση της αποζημίωσης αυτής, η Ελλάδα διαβεβαίωσε επίσης την Επιτροπή ότι, βάσει της επικείμενης συμφωνίας μεταξύ της ΟΑ και του ελληνικού δημοσίου η αποζημίωση επρόκειτο να καταβληθεί κατά τρόπο ώστε να συμπίσει με τις δαπάνες που θα συνεπαγόταν για την εταιρεία η μετακίνησή της στον αερολιμένα ΔΑΑ.
- (36) Η ελληνική κυβέρνηση πληροφόρησε την Επιτροπή με την επιστολή της 12ης Δεκεμβρίου 1999 ότι η αποζημίωση προς την ΟΑ η οποία συνδεόταν άμεσα με τη μετακίνησή της στο ΔΑΑ υπολογιζόταν στο ποσό των 33,66 δισεκατομμυρίων δραχμών, στις 20 Απριλίου 1999, όπως καθόρισε η εταιρεία συμβούλων American Appraisal (UK), την οποία είχε προσλάβει με σύμβαση το ελληνικό δημόσιο για να προσδιορίσει τις ζημιές που θα είχε η ΟΑ από το κλείσιμο του αεροδρομίου στο Ελληνικό και τη μετακίνησή της στον ΔΑΑ.
- (37) Η έκθεση αυτή διαβιβάστηκε στην Επιτροπή, χωρίς ωστόσο κάποια επίσημη κοινοποίηση για πρόσθετη κρατική ενίσχυση. Η Επιτροπή ανέθεσε στον Alan Stratford το καθήκον να επαληθεύσει κατά πόσον η αξιολόγηση που είχε γίνει από την εταιρεία συμβούλων American Appraisal βασιζόταν στην αρχή της «δίκαιης αγοραίας αξίας» και κατά πόσο συνεπαγόταν την καταβολή οποιασδήποτε υπεραντιστάθμισης. Ο Alan Stratford, αφού προηγουμένως εξέτασε το καθεστώς της ΟΑ στο Ελληνικό και τη μέθοδο εφαρμογής της αρχής της δίκαιης αγοραίας αξίας κατέληξε στο συμπέρασμα, στην τελική του έκθεση που συνέταξε τον Μάιο του 2000, ότι οι υπολογισμοί και τα μεταβιβαζόμενα ποσά ήταν εύλογα. Παρόλα αυτά, αμφισβήτησε επίσης την αναγκαιότητα να συνυπολογίζεται ο εξοπλισμός ως στοιχείο που πρέπει να αποζημιωθεί και κατά πόσο ορισμένα ιστορικά παγιωμένα ευεργετικά ωφελήματα που απολάμβανε η ΟΑ στο αεροδρόμιο του Ελληνικού έπρεπε να αντισταθμιστούν με την καταβολή αποζημιώσεων. Κατά την άποψη του συμβούλου, εάν η Ελλάδα είχε χρησιμοποιήσει διαφορετική

μεθοδολογία την οποία πρότεινε ο Alan Stratford (ιδίως σε ό,τι αφορά τις παραδοχές για το χρόνο ζωής των κτιρίων) «θα αυξάνονταν σε σημαντικό βαθμό τα υπολογιζόμενα στοιχεία για την αποζημίωση». Η ΟΑ μετακίνησε έγκαιρα τις δραστηριότητές της στον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών, ο οποίος εγκαινίασε τη λειτουργία του στις 28 Μαρτίου 2001. Την ίδια μέρα έκλεισε το αεροδρόμιο του Ελληνικού.

- (38) Στα τέλη Ιανουαρίου 2002, η ΟΑ προχώρησε στη σύναψη δανείου ύψους 19,5 εκατομμυρίων ευρώ από την Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδας, εμπορική τράπεζα του δημοσίου, στη βάση της εκχώρησης από την πλευρά της ΟΑ έναντι της τράπεζας αυτής, των αξιώσεων που έχει κατά του ελληνικού δημοσίου για τα ανεξόφλητα αεροπορικά εισιτήρια συνολικού ποσού 22 εκατομμυρίων ευρώ. Το χορηγηθέν δάνειο ήταν μονοετούς χρονικής διάρκειας.

2.3. Οι καταγγελίες της ΕΑΑ («HACA»)

- (39) Η Επιτροπή έλαβε σειρές καταγγελιών στις 12 Οκτωβρίου 2000 και στις 24 Ιουλίου 2001 από την ΕΑΑ («HACA»). Μέλη της είναι οι ακόλουθοι αερομεταφορείς: Aegean Airlines, Cronus Airlines, Hellenic Star Airways, Cal Aviation, Trans European Airlines, Interjet, Avionic Aviator. Οι καταγγελίες αφορούσαν:
- α) τα προτιμησιακά επιδόματα μισθοδοσίας που παρέχονταν στο εργατικό δυναμικό της ΟΑ·
- β) την ασάφεια του ελληνικού νόμου 2733/99 που προβλέπει τον συμψηφισμό των χρεών μεταξύ ΟΑ και ελληνικού δημοσίου·
- γ) την μη έγκαιρη καταβολή ορισμένων τελών προσγειώσης και στάθμευσης στον αερολιμένα του Ελληνικού και τη μη καταβολή των αερολιμενικών τελών στον ΔΑΑ·
- δ) την καθυστέρηση πληρωμής του «Σπατόσημου» (τέλους μεταφοράς επιβατών προς ανάπτυξη των ελληνικών αερολιμένων) συνολικού ύψους περίπου 47 εκατομμυρίων ευρώ (16 δισεκατομμύρια δραχμές)·
- ε) την μη καταβολή ή τη σημαντική καθυστέρηση στην καταβολή του μισθώματος για τις εγκαταστάσεις και των τελών προσγειώσης σε άλλους ελληνικούς αερολιμένες εκτός του Ελληνικού ή και του ΔΑΑ·
- στ) την απαλλαγή από την καταβολή του ΦΠΑ επί των καυσίμων και των ανταλλακτικών που προορίζονται για την Ολυμπιακή Αεροπλοΐα, πράγμα που ισοδυναμεί με οικονομικό κέρδος 2,6 εκατομμυρίων ευρώ·
- ζ) την μη καταβολή ή την σημαντική καθυστέρηση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, την καταβολή ή την σημαντική καθυστέρηση της καταβολής του ΦΠΑ ύψους 8 % για τους εσωτερικούς ναύλους, την παράλειψη ή τη σημαντική καθυστέρηση της πληρωμής των οφειλόμενων ποσών στην Olympic Catering.

3. Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ 6ης ΜΑΡΤΙΟΥ 2002

3.1. Λόγοι διεξαγωγής της έρευνας

(40) Οι απαντήσεις που έδωσαν οι ελληνικές αρχές στις 19 Φεβρουαρίου 2001 στις 7 και στις 11 Δεκεμβρίου 2001, καθώς και στις 12 Μαρτίου 2002 αναφορικά με τις καταγγελίες αυτές, δεν διασκέδασαν τις αμφιβολίες της Επιτροπής. Κατόπιν αυτού η Επιτροπή αποφάσισε να ανακινήσει την επίσημη διαδικασία έρευνας του άρθρου 88 παράγραφος 2 της συνθήκης. Δύο είναι οι λόγοι που εξωθούν στη διεξαγωγή των ερευνών οι οποίοι αναφέρονται στη συνέχεια:

1. Καταχρηστική εφαρμογή των ενισχύσεων που είχαν εγκριθεί με τις αποφάσεις της Επιτροπής του 1994 και του 1998

(41) α) Η αθέτηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης: το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης που είχε αποτελέσει το υπόβαθρο της έγκρισης του 1998 είναι προφανές ότι δεν εφαρμόστηκε, όπως προβλεπόταν. Δεν συντελέστηκαν ιδίως οι μεταβολές στις οργανωτικές δομές της εταιρείας, εφόσον τα διευθυντικά επίπεδα διαχείρισης παρέμειναν κατά βάση τα ίδια. Ο αριθμός των εργαζομένων μειώθηκε σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι είχε προβλεφθεί στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (βλέπε αιτιολογικές σκέψεις 11-17). Αυτό, ωστόσο, φαίνεται ότι οφείλεται στην εκχώρηση δραστηριοτήτων, τις οποίες προηγουμένως διεκπεραίωσε η ΟΑ, στις θυγατρικές της επιχειρήσεις. Παρά το πάγωμα των μισθών του προσωπικού κατά την περίοδο 1996-1997, η συνακόλουθη μείωση του κόστους παραγωγής εκμηδενίστηκε σε μεγάλο βαθμό από τη σημαντική αύξηση των μισθών το 1998.

(42) Αξίζει στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι οι στόχοι του προγράμματος αναδιάρθρωσης που είχε αποτελέσει το υπόβαθρο της απόφασης του 1998 δεν επιτεύχθηκαν ποτέ. Το γεγονός αυτό είναι συνέπεια της χρηματοοικονομικής κατάστασης της ΟΑ, όπως περιγράφηκε προηγουμένως στην παρούσα απόφαση. Με βάση τις πληροφορίες που δόθηκαν προηγουμένως, η Επιτροπή διατηρεί αμφιβολίες κατά πόσο η πορεία εξέλιξης των οικονομικών και χρηματοδοτικών μεγεθών της ΟΑ συμβαδίζει με το πρόγραμμα που κάλυπτε το χρονικό διάστημα 1998-2002, με βάση το οποίο εγκρίθηκαν τα μέτρα χορήγησης ενισχύσεων με την απόφαση του 1998. Ιδίως, εφόσον η Επιτροπή δεν έλαβε καμία πληροφορία για τα αποτελέσματα οικονομικής χρήσης της εταιρείας του έτους 2000 ή οποιεσδήποτε εκτιμήσεις για το έτος 2001 και δεδομένου ότι η Sreedwing απέτυχε να καταρτίσει ένα πρόγραμμα επιχειρησιακών πρωτοβουλιών και μέτρων αναδιάρθρωσης που θα τηρούσε τους καθοριζόμενους στην απόφαση του 1998 στόχους, η Επιτροπή διατηρεί βάσιμες αμφιβολίες όσον αφορά την τρέχουσα χρηματοοικονομική κατάσταση της εταιρείας, θεωρώντας ότι απέχει πάρα πολύ από τους στόχους που είχαν καθοριστεί για τα έτη 2000-2002 στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης

(43) Σε αντίθεση με τους όρους που επιβάλλονταν με το άρθρο 1 παράγραφος 2 της απόφασης του 1998 δεν υποβλήθηκε καμία σχετική έκθεση στην Επιτροπή για την εφαρμογή του προγράμματος, το Μάρτιο και τον Οκτώβριο του 2000. Η ανυπαρξία, εξάλλου, στοιχείων και αξιόπιστων λογιστικών

δεδομένων για τα αποτελέσματα της εταιρείας δεν επιτρέπουν ουδόλως στην Επιτροπή να επαληθεύσει πλήρως την τήρηση αυτού του βασικού όρου χωρίς περαιτέρω έρευνα.

(44) Όπως προκύπτει από τα προηγούμενα, οι οικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις, με βάση τις οποίες καταρτίστηκε το πρόγραμμα από το ελληνικό δημόσιο και εγκρίθηκε από την Επιτροπή, δεν εκπληρώθηκαν σε συνεχή βάση. Η παρακολούθηση της υλοποίησης του προγράμματος αναδιάρθρωσης τεκμηρίωσε την ύπαρξη σοβαρών αμφιβολιών σχετικά με το αν η τρέχουσα οικονομική και δημοσιονομική κατάσταση της ΟΑ εξακολουθεί να συμβιβάζεται με τους λειτουργικούς και χρηματοοικονομικούς δείκτες του προγράμματος αυτού. Οι αμφιβολίες αυτές έλαβαν τέτοια μορφή, ώστε να δικαιολογείται η επανεξέταση από την Επιτροπή της απόφασης του 1998 από την άποψη της ορθής εφαρμογής του προγράμματος αναδιάρθρωσης.

(45) β) Η αθέτηση των όρων και των δεσμεύσεων των προηγούμενων αποφάσεων. Το άρθρο 1 στοιχείο δ) της απόφασης του 1998 με το οποίο επιβάλλεται η Ελλάδα να εξασφαλίσει ότι την 1η Δεκεμβρίου 1998 η ΟΑ θα έχει εφαρμόσει ένα πλήρως λειτουργικό και κατάλληλο σύστημα διαχείρισης πληροφοριών (το οποίο στο εξής καλείται «ΣΔΠ»). Οι ελληνικές αρχές δεν έχουν υποβάλει μέχρι σήμερα σχετική έκθεση στην Επιτροπή για το ΣΔΠ ούτε την έχουν ενημερώσει για το βαθμό εφαρμογής και τα αποτελέσματά του.

(46) Με την απόφαση του 1998 επιβαλλόταν στην Ελλάδα η συγκρότηση ενός πλήρως λειτουργικού και κατάλληλου συστήματος διαχείρισης πληροφοριών έως την 1η Δεκεμβρίου του 1998. Σκοπός της δημιουργίας του ΣΔΠ ήταν να επιτραπεί στα διαχειριστικά όργανα της ΟΑ να λαμβάνουν κατάλληλες πληροφορίες για να παρακολουθούν τα αποτελέσματα του προγράμματος αναδιάρθρωσης και να προβαίνουν στην περαιτέρω τροποποίησή του, εάν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Πρέπει επίσης, να σημειωθεί ότι με βάση το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης που αποτέλεσε τον πυρήνα της απόφασης του 1998, το ελληνικό δημόσιο ήταν υποχρεωμένο να καταρτίσει ενοποιημένους ισολογισμούς για την ΟΑ και τις θυγατρικές της επιχειρήσεις. Η παροχή επακριβών στοιχείων για την κατάρτιση των αναφερόμενων ισολογισμών θα προέλθει από ένα πλήρως λειτουργικό και κατάλληλο ΣΔΠ.

(47) Η Επιτροπή είχε τονίσει την απόλυτη αναγκαιότητα του βήματος αυτού, όχι μόνο για λόγους τήρησης του όρου της ίδιας της απόφασης, αλλά πολύ περισσότερο προς υποβοήθηση της ίδιας της εταιρείας. Η πείρα από τους ισολογισμούς του 1997, που περιγράφηκε στην αιτιολογική σκέψη 26, αποδεικνύει εύκολα τη δυσχέρεια επίτευξης των στόχων που καθορίζονται σε ένα πρόγραμμα χωρίς σαφές σημείο αφετηρίας. Γενικά, τα διαχειριστικά όργανα κάποιας εταιρείας είναι σε θέση να λαμβάνουν τις ορθές αποφάσεις αντιμετώπισης κάποιας κατάστασης για το μέλλον μόνον εάν έχουν διαμορφώσει έγκαιρα, συνεκτική, σαφή, και επακριβή εικόνα για τις δράσεις και τα επιτεύγματα ή και τις αποτυχίες κατά το παρελθόν. Συνέπεια ενός τέτοιου μηχανισμού διαχείρισης είναι επίσης ότι το υπόστρωμα των πληροφοριών που καταγράφονται στα λογιστικά συστήματα των εταιρειών, υπόκειται σε έγκαιρη και σχολαστική επεξεργασία, ελέγχεται και γίνεται αντικείμενο αναφοράς προς τα διαχειριστικά όργανα.

- (48) Με το άρθρο 1 στοιχείο α) της απόφασης του 1998, επιβάλλεται στην Ελλάδα να τηρήσει τις δεσμεύσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 στοιχεία α) έως κα) της απόφασης της Επιτροπής του 1994. Για να γίνει καλύτερα κατανοητό το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου όφειλε να λειτουργεί η ΟΑ, όπως και οποιαδήποτε άλλη εμπορική εταιρεία από το 1994 και μετά, βάσει των διατάξεων του κοινού εμπορικού δικαίου, είναι σκόπιμο να υπενθυμίσουμε τα εξής: Η ΟΑ είναι δημόσια επιχείρηση, η οποία δεν αποτελεί μέρος της ελληνικής δημόσιας διοίκησης και η οποία υπόκειται στις ρυθμίσεις του ιδιωτικού δικαίου και ιδίως στις διατάξεις του νόμου 2190/1920 που ρυθμίζει τη μορφή και τον τρόπο λειτουργίας των ιδιωτικών ανώνυμων εταιρειών («άνωνυμος εταιρεία»). Οι εν λόγω εταιρείες υπόκεινται σε αυστηρούς όρους δημοσιότητας. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι η ΟΑ ήταν καταχωρημένη στο μητρώο με τα στοιχεία αριθ. 422/01/B/86/423, το καταστατικό της δεν υποβλήθηκε στην εν λόγω δημοσιότητα ή οποιαδήποτε άλλη, με βάση τις πληροφορίες που διαθέτει η Επιτροπή.
- (49) Όπως επιβάλλεται και από το άρθρο 25 του νόμου 2190/1920, η γενική συνέλευση των μετόχων πρέπει να συνέρχεται μέσα σε ένα εξάμηνο από το τέλος κάθε οικονομικού έτους για να συζητηθεί για τα στοιχεία των ισολογισμών της εταιρείας για το έτος το οποίο έληξε και να τους εγκρίνει. Επίσης, όπως ορίζεται στο άρθρο 43β παράγραφος 5 του αυτού νόμου, το διοικητικό συμβούλιο κάθε ανώνυμης εταιρείας υποχρεούται να δημοσιεύει τους ισολογισμούς της εταιρείας για το προηγούμενο οικονομικό έτος τουλάχιστον 20 ημέρες πριν από τη σύγκληση της γενικής συνέλευσης των μετόχων. Ωστόσο, η ΟΑ δημοσίευσε τον ισολογισμό της για το έτος 1999 μόλις στις 28 Δεκεμβρίου 2001. Ο ισολογισμός καταρτίστηκε στις 31 Μαρτίου 2001 από τον διευθύνοντα σύμβουλο της εταιρείας και τον γενικό διευθυντή. Ο ισολογισμός εξετάστηκε από τους ελεγκτές στις 11 Δεκεμβρίου 2001. Όπως είναι σαφές, από τις ημερομηνίες αυτές στοιχειοθετείται ότι δεν τηρήθηκαν οι απαιτούμενοι όροι του νόμου ο οποίος εφαρμόζεται σε οποιαδήποτε άλλη ιδιωτική ανώνυμη εταιρεία. Χωρίς να προκαταληφθεί οποιοδήποτε περαιτέρω μέτρο που θα κληθεί να λάβει η Επιτροπή εξωθούμενη από την εν λόγω κατάσταση σε συνάρτηση με την εφαρμογή του άρθρου 3 παράγραφος 1 και του άρθρου 5 παράγραφος 6 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2407/92 του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1992, περί της εκδόσεως αδειών των αερομεταφορέων⁽⁶⁾, το ζήτημα αυτό έχει ιδιαίτερη βαρύτητα για την ανταγωνιστική θέση που κατέχει η ΟΑ στην αγορά και για τους ανταγωνιστές της, εάν συνυπολογιστεί το γεγονός ότι στο πόρισμα των ελεγκτών, για το έτος που έληξε στις 31 Δεκεμβρίου 1999, εφιστάται η προσοχή στο στοιχείο ότι οι ίδιοι πόροι της εταιρείας έχουν μειωθεί σε επίπεδο κάτω από το 50 % του μετοχικού κεφαλαίου. Πραγματικά, όπως φαίνεται για το οικονομικό έτος 1999, οι ίδιοι πόροι (33 699 706 104 δραχμές ή 98,89 εκατομμύρια ευρώ) αντιστοιχούν μόλις σε ποσοστό 27,8 % του μετοχικού κεφαλαίου (120 947 970 000 δραχμές ή 354,94 εκατομμύρια ευρώ). Βάσει του άρθρου 47 του νόμου 2190/1920, η εν λόγω κατάσταση έχει ως συνέπεια να υποχρεούται το διοικητικό συμβούλιο να συγκαλέσει τη συνέλευση των μετόχων για να αποφασιστεί η διάλυση της εταιρείας ή η υιοθέτηση άλλων μέτρων προς ανόρθωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης της εταιρείας.
- (50) Η ιδιαίτερη αυτή πτυχή προκαλεί περαιτέρω σοβαρές αμφιβολίες. Για το λόγο αυτό, εμφανίζεται αναγκαία η εξέταση των όρων υπό τους οποίους η ΟΑ και οι θυγατρικές της εταιρείες ήταν σε θέση να εξακολουθήσουν να ασκούν τις δραστηριότητές τους μετά το 1999 χωρίς να λάβουν μέτρα αναδιάρθρωσης και σε αντίθεση με τις προβλεπόμενες διατάξεις του κοινού εμπορικού δικαίου. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι η κατάσταση αυτή, εκτός του ότι αποτελεί παραβίαση των δεσμεύσεων και των όρων που είχαν προβλεφθεί στις προηγούμενες αποφάσεις, ενδέχεται επίσης να εμπεριέχει στοιχείο ενίσχυσης (βλέπε: απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, υπόθεση Magefesa, C-480/98).
- (51) Το ίδιο μπορεί να λεχθεί (?) σχετικά με το νομικό και φορολογικό καθεστώς της ΟΑ καθώς και σε συνάρτηση με την κατάσταση των πληρωμών της προς το ελληνικό δημόσιο. Από τα στοιχεία αυτά τεκμαίρεται ότι η επιχείρηση ήταν σε θέση να εξακολουθήσει να ασκεί τις δραστηριότητές της τουλάχιστον από το 1999 και μετά, χωρίς να συμμορφώνεται με τις υποχρεώσεις που υπέχει στα φορολογικά ζητήματα και στα θέματα της κοινωνικής ασφάλισης αλλά και χωρίς να τηρεί τις υποχρεώσεις της να εξοφλεί τις οφειλόμενες πληρωμές για τα αερολιμενικά τέλη, τις εισφορές, τα μισθώματα και τις επιβαρύνσεις έναντι των διαφόρων ελληνικών αερολιμένων αλλά και του ίδιου του ελληνικού δημοσίου.
- (52) Η σημερινή κατάσταση της μη καταβολής ή του ετεροχρονισμού των πληρωμών για τα οφειλόμενα αερολιμενικά τέλη, τους φόρους, τα μισθώματα, τις επιβαρύνσεις και οποιοδήποτε άλλες εισφορές στους ελληνικούς αερολιμένες και έναντι του ελληνικού δημοσίου προκαλούν ερωτήματα αναφορικά με το εάν χορηγήθηκαν στην ΟΑ νέες κρατικές ενισχύσεις, οι οποίες αντιβαίνουν στην απόφαση του 1998 και νοθεύουν προφανώς περαιτέρω τον ανταγωνισμό μεταξύ των αερομεταφορέων οι οποίοι εκτελούν δρομολόγια με προορισμό/αφετηρία την Ελλάδα.
- (53) Η Επιτροπή εφιστά ιδίως την προσοχή των ελληνικών αρχών στην εξαιρετικά δυσχερή κατάσταση των ανταγωνιστών της ΟΑ. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται ιδιαίτερη μνεία της εταιρείας Axon Airlines. Αλλά και άλλοι ανταγωνιστές, όπως η Cronus Airlines και η Aegean Airlines αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσχέρειες, οι οποίες φαίνεται ότι οφείλονται εν μέρει στο γεγονός ότι από νομική και χρηματοδοτική άποψη η ΟΑ δεν αντιμετωπίζεται αμερόληπτα από το ελληνικό δημόσιο. Για το λόγο αυτό φαίνεται πιθανό η τρέχουσα κατάσταση της ΟΑ στο θέμα εξόφλησης των υποχρεώσεών της έναντι των ελληνικών αερολιμένων και του ελληνικού δημοσίου να συνιστά ενίσχυση, η οποία αντικείται στο κοινό συμφέρον.
- (54) Το νομικό και φορολογικό καθεστώς της ΟΑ. Βάσει μια σειράς νόμων η ΟΑ υπόκειται στην άμεση εποπτεία και τον έλεγχο των Υπουργείων που έχουν θεσπίσει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της κατά ρητή παρέκκλιση από τους προαναφερόμενους νόμους. Επίσης, με τις διατάξεις άλλων ελληνικών νόμων χορηγούνται αποκλειστικά στην ΟΑ φορο-

⁽⁶⁾ ΕΕ L 240 της 24.8.1992, σ. 1.

⁽⁷⁾ Βλέπε ιδίως την υπόθεση C- 480/98, αιτιολογικές σκέψεις 20-21, Συλλογή 2000, σ. I-8717.

- λογικά ευεργετήματα, τα οποία δεν ισχύουν για τις ανώνυμες εταιρείες του ιδιωτικού τομέα ή για εμπορικές εταιρείες οποιασδήποτε άλλης μορφής.
- (55) Οι ρυθμίσεις αυτές φαίνεται ότι έρχονται σε αντίθεση με τη δέσμευση που είχε αναλάβει το ελληνικό δημόσιο να εξασφαλίσει ότι:
- η ΟΑ, από άποψη διαχείρισης και καθεστώτος [μέρος VII της απόφασης του 1994 και άρθρο 1 στοιχείο α) και γ) της απόφασης αυτής], θα υπαχθεί στο φορολογικό καθεστώς της ανώνυμης εταιρείας και θα καταστεί επιχείρηση διεπόμενη από τις ρυθμίσεις του κοινού δικαίου, όπως ακριβώς ισχύει και για τις υπόλοιπες κοινοτικές αεροπορικές εταιρείες, χωρίς να απονέμονται ιδιαίτερα προνόμια ή να επιβάλλονται περιοριστικοί όροι·
  - δεν θα παρεμβαίνει στη διαχείριση της ΟΑ πέραν του αυστηρού ορίου λόγω της ιδιότητάς της ως μετόχου [άρθρο 1 στοιχείο β) της απόφασης του 1994]·
  - θα προβεί αμέσως στη λήψη των αναγκαίων νομοθετικών μέτρων για την αποτελεσματική εφαρμογή του προγράμματος, όσον αφορά μισθολογικά, κοινωνικά και χρηματοοικονομικά θέματα [άρθρο 1 στοιχείο στ) της απόφασης του 1994].
- Οι επίμαχες νομοθετικές διατάξεις είναι οι ακόλουθες:
- (56) Νόμος 2271/94 και νόμος 2602/98: Όπως είχε κρίνει η Επιτροπή στην απόφασή της του 1998, το άρθρο 2 παράγραφος 12 στοιχείο α) και το άρθρο 4 του νόμου 2271/94, σκοπός των οποίων είναι η εφαρμογή του προγράμματος αναδιάρθρωσης της ΟΑ δεν ήταν συγκρίσιμα με τις διατάξεις που ισχύουν για κάποια ιδιωτική επιχείρηση σε ό,τι αφορά τη διαχείριση του προσωπικού. Η Επιτροπή έλαβε, εξάλλου, υπόψη της ότι με τη διάταξη του άρθρου 4 παράγραφος 4 του νόμου 2271/94 δόθηκε εκ νέου, στην πράξη, στην ΟΑ και τις θυγατρικές της εταιρείες η ιδιότητα της εταιρείας του δημόσιου τομέα για τους σκοπούς της πρόσληψης προσωπικού.
- (57) Ιδίως, στον βαθμό που αυτό αφορά το σύστημα πρόσληψης προσωπικού, η Επιτροπή είχε λάβει υπόψη στην απόφασή της του 1998 τις ρυθμίσεις του νόμου 2190/94 αναφορικά με τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις δημοσίου δικαίου που ανήκουν στο δημόσιο τομέα. Οι μόνες απαλλαγές προβλέπονται στο άρθρο 14 παράγραφος 2 στοιχείο ι) του εν λόγω νόμου για τους πιλότους της ΟΑ.
- (58) Η Επιτροπή διαπίστωνε περαιτέρω στην εν λόγω απόφασή της (αιτιολογική σκέψη 66) ότι «η δυσκίνητη διοικητική διαδικασία που καθορίζεται για το μόνιμο προσωπικό δεν αντιστρατεύεται την ευέλικτη διοίκηση προσωπικού, δεδομένου ότι οι ανάγκες για το προσωπικό αυτό, συνήθως προγραμματίζονται εκ των προτέρων». Οι εν λόγω διατάξεις του νόμου 2271/94 έχουν συμπληρωθεί από το νόμο 2602/98 ο οποίος αφορά την ολοκλήρωση της εφαρμογής του προγράμματος αναδιάρθρωσης της ΟΑ. Στο άρθρο 3 παράγραφος 2 του νόμου αυτού ορίζεται ότι όλες οι κατηγορίες του προσωπικού (ιπτάμενο προσωπικό, τεχνικό προσωπικό, προσωπικό επίγειας εξυπηρέτησης) υπόκεινται στις διατάξεις του νόμου 2190/94.
- (59) Απ' ό,τι φαίνεται συνεπώς, η ευελιξία που ίσχυε στο παρελθόν για την πρόσληψη του ιπτάμενου προσωπικού (και των πιλότων) καταργήθηκε. Εξάλλου, δεν είναι σαφές εάν οι ρυθμίσεις του νόμου 2527/97, στον οποίο, όπως αναφερόταν στην απόφαση του 1998, καθοριζόταν η ειδική διαδικασία πρόσληψης για το εποχιακό προσωπικό της ΟΑ, καταργήθηκαν ρητά από τις ρυθμίσεις του νόμου 2602/98. Απ' ό,τι φαίνεται, η περίπτωση αυτή συντρέχει, εφόσον στον τελευταίο αυτό νόμο δεν αποκλείεται ρητά το εποχιακό προσωπικό από την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου 2190/94 για τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις του δημοσίου δικαίου οι οποίες ανήκουν στο δημόσιο τομέα, με απώτερο σκοπό την περαιτέρω διατήρηση της ευελιξίας πρόσληψης του εποχιακού προσωπικού.
- (60) Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι η διαχείριση της ΟΑ δεν υπαγόταν στις ρυθμίσεις του νόμου 2190/94 όπως οριζόταν στο άρθρο 2 του νόμου 2608/98 που περιλαμβάνει τον κανονισμό υπηρεσιακής κατάστασης του προσωπικού της ΟΑ (προοίμιο, παράγραφος 3). Ωστόσο, εφόσον η ΟΑ αποτελεί κοινωφελή εταιρεία βάσει των διατάξεων του νόμου 2414/96, όπως εξηγείται στη συνέχεια, τα διαχειριστικά της όργανα και ιδίως ο διευθύνων σύμβουλος και ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου, ο γενικός διευθυντής, οι σύμβουλοι επί γενικών θεμάτων και οι νομικοί σύμβουλοι διορίζονται από την κυβέρνηση. Με τις εν λόγω πτυχές απομακρύνονται οι όροι πρόσληψης που εφαρμόζονται από την ΟΑ περαιτέρω από τις πάγιες πρακτικές του κοινού ιδιωτικού δικαίου που εφαρμόζονται για τις ιδιωτικές εταιρείες ή τις ιδιωτικές ανώνυμες εταιρείες.
- (61) Ο νόμος 95/76. Όπως ορίζεται στο άρθρο 3 παράγραφος 2 του νόμου, οι απαιτήσεις που έχει η Τράπεζα της Ελλάδας κατά της ΟΑ για τα δάνεια του δημοσίου προς την ΟΑ από την 1η Ιανουαρίου 1975 λογίζονται ως απαιτήσεις κατά του δημοσίου, οι οποίες δύνανται συνεπώς να συμψηφιστούν με οποιοδήποτε άλλες απαιτήσεις που έχει η ΟΑ έναντι του δημοσίου.
- (62) Στο άρθρο 3 παράγραφος 3 του νόμου ορίζεται ότι όλες οι συμβατικές υποχρεώσεις που συννομολογούνται από την ΟΑ για τη μεταβίβαση οποιωνδήποτε στοιχείων του ενεργητικού, ακινήτων ή λοιπών περιουσιακών στοιχείων και ιδίως αεροσκαφών, κινητήρων, ελικοπτερίων κ.λπ., καθώς και κάθε άλλη συμβολαιογραφική πράξη απαλλάσσονται από κάθε συμβολαιογραφικό τέλος ή δικαίωμα μεταγραφής. Με το άρθρο 4 παράγραφος 2 του νόμου προβλέπεται ότι με πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου δύναται να αποφασίζεται, κατά παρέκκλιση από τις εφαρμοστέες σε άλλες περιπτώσεις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας, η μεταβίβαση των μετοχών της ΟΑ στην Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΒΑ). Στο άρθρο 4 παράγραφος 3 του νόμου ορίζεται ότι η ΟΑ τελεί, σε κάθε περίπτωση, υπό τον έλεγχο και την εποπτεία του Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών. Το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διάταξης είναι εξαιρετικά ευρύ και καλύπτει κάθε δραστηριότητα ή διαχειριστική πτυχή της ΟΑ. Συνιστά μία από τις σημαντικότερες διαφορές μεταξύ μιας επιχείρησης, όπως η ΟΑ και οποιασδήποτε άλλης ανώνυμης εταιρείας ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου. Όπως ορίζεται στο άρθρο 4 παράγραφος 4 του νόμου, απαλλάσσονται παντός φόρου, τέλους ή δικαιώματος όλες οι δικαιοπραξίες για τη μεταβίβαση οποιωνδήποτε στοιχείων του ενεργητικού ή οποιουδήποτε άλλου περιουσιακού στοιχείου της ΟΑ σε οποιοδήποτε φορέα του

ιδιωτικού ή του δημόσιου δικαίου. Το άρθρο 6 παράγραφος 2 του νόμου ορίζει ότι «η εις το προσωπικόν της Ολυμπιακής Αεροπορίας το εργαζόμενον εις τα αεροδρόμια, καταβολή εις χρήμα του αντιτίμου της παρεχομένης τροφής (σουσιτίου) δεν αποτελεί μέρος των αποδοχών αυτού, ουδέ υπόκειται εις κρατήσεις υπέρ ΙΚΑ και λοιπών ασφαλιστικών οργανισμών». Η ιδιαίτερη αυτή πτυχή αποτέλεσε επίσης αντικείμενο της καταγγελίας που υποβλήθηκε, από την ΕΕΑ στην Επιτροπή κατά του ελληνικού δημοσίου στις 12 Οκτωβρίου 2000. Όπως ορίζεται στο άρθρο 6 παράγραφος 3 τελευταία περίπτωση, κάθε επανεκτίμηση των περιουσιακών στοιχείων της ΟΑ και η συνακόλουθη αναπροσαρμογή της αξίας απαλλάσσονται από οποιονδήποτε φόρο ή άλλο τέλος.

(63) Ο νόμος 2414/96. Αντικείμενο του νόμου αυτού είναι «ο εκσυγχρονισμός των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών και άλλες διατάξεις». Στο νόμο συμπεριλαμβάνονται η ΟΑ και όλες οι θυγατρικές της εταιρείες στον κατάλογο των «δημοσίων επιχειρήσεων» στις οποίες εφαρμόζεται ο νόμος και χαρακτηρίζονται ως «κοινοφελείς» («ΔΕΚΟ»). Οι περισσότερες από τις εταιρείες που υπόκεινται στις διατάξεις του νόμου αυτού, αποτελούν ήδη ανώνυμες εταιρείες ιδιωτικού δικαίου. Οι επιχειρήσεις οι οποίες δεν συγκαταλέγονται στις ανώνυμες εταιρείες πρέπει να μετατραπούν σε εταιρείες αυτής της εταιρικής μορφής, όπως επιβάλλεται από το άρθρο 2 του εν λόγω νόμου.

(64) Ωστόσο, οι ρυθμίσεις του προαναφερόμενου νόμου, οι οποίες εφαρμόζονται επίσης στην ΟΑ, παρεκκλίνουν σαφώς από τις ανάλογες ρυθμίσεις που εφαρμόζονται στις κοινές ανώνυμες εταιρείες του ιδιωτικού δικαίου. Οι ΔΕΚΟ θεωρείται ότι αποτελούν επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες προς εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος και, κατά συνέπεια, η ανάμιξη της ελληνικής κυβέρνησης στη διαχείριση και τη συνολική λειτουργία των εν λόγω επιχειρήσεων είναι περισσότερο έντονη. Δεν ισχύει εξάλλου, για τις ΔΕΚΟ σταθερό νομικό πλαίσιο. Κατά συνέπεια, το πεδίο των κρατικών παρεμβάσεων μπορεί να είναι ποικιλόμορφο.

(65) Εξαιρουμένων των άρθρων 14, 19 και 20, που δεν εφαρμόζονται στην ΟΑ, όλα τα άλλα άρθρα του προαναφερόμενου νόμου (ο συνολικός αριθμός των άρθρων ανέρχεται σε 24) συνιστούν σημαντικές παρεκκλίσεις από τις διατάξεις του νόμου 2190/1920. Το ελληνικό δημόσιο έχει τη δυνατότητα, αφενός μεν, ως αποκλειστικός μέτοχος της ΟΑ, να διορίζει και να ανακαλεί τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της ΟΑ σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή, όπως συμβαίνει με τις ιδιωτικές ανώνυμες εταιρείες του κοινού δικαίου, στις οποίες το διοικητικό συμβούλιο διορίζεται από τη γενική συνέλευση των μετόχων. Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις που ισχύουν για τις ΔΕΚΟ, το δημόσιο έχει τη δυνατότητα να παρεμβαίνει *de facto* και η ΟΑ υποχρεούται συνεπώς να ακολουθεί διαφορετικές διαδικασίες για το διορισμό των μελών του διοικητικού της συμβουλίου και για τη διαδικασία λήψης των αποφάσεών της. Ο διευθύνων σύμβουλος της διορίζεται ιδίως από την κυβέρνηση ως εκπρόσωπός της και ενδέχεται να είναι ταυτόχρονα πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου της εταιρείας. Επίσης, οι ΔΕΚΟ διαθέτουν, αντίθετα με τις κοινές ιδιωτικές ανώνυμες εταιρείες, ένα επιπλέον σώμα, το συμβούλιο διευθυντών, με κύριο καθήκον να μεριμνά για το συντονισμό των πολιτικών που εφαρμόζει η εταιρεία με τις κυβερνητικές πολιτικές. Επιπλέον, στις ΔΕΚΟ (και κατά συνέπεια και στην

ΟΑ) παρέχεται προτιμησιακή πρόσβαση στα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από κρατικούς πόρους για την εφαρμογή σχεδίων εθνικού, κοινοτικού ή διεθνούς συμφέροντος.

(66) Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι τα εν λόγω μέτρα που ισχύουν ειδικά για την ΟΑ προκαλούν αμφιβολίες ως προς το συμβιβασίμο του χαρακτήρα τους με την προαναφερόμενη δέσμευση που είχε αναλάβει το ελληνικό δημόσιο. Αυτό ισχύει πολύ περισσότερο μάλιστα εφόσον στο άρθρο 1 στοιχείο γ) της απόφασης του 1994 γινόταν λόγος για τις φορολογικές απαλλαγές σε συνάρτηση με την αναδιάρθρωση κεφαλαίου και την αναδιοργάνωση της ΟΑ, στο βαθμό που αποτελούν άμεση απόρροια του προγράμματος αναδιάρθρωσης. Στο μέτρο που παραχωρούν κατ' αποκλειστικότητα στην ΟΑ ιδιαίτερα χρηματοοικονομικά ευεργετήματα συνιστούν επίσης νέα ενίσχυση. Τα μέτρα που θεσπίζονται από το νόμο 75/96 και 2414/96 υπερακοντίζουν αυτή τη διάταξη της απόφασης του 1994. Επίσης, αποκαλύπτουν σαφώς ότι στην ΟΑ δεν έχει ακόμη προσδοθεί το καθεστώς της ιδιωτικής ή της ιδιωτικής ανώνυμης εταιρείας του κοινού δικαίου, κατά παράβαση των ρυθμίσεων του άρθρου 1 στοιχεία α), β) και στ) της απόφασης του 1994.

2. Κίνηση της διαδικασίας σε συνάρτηση με νέες παράνομες ενισχύσεις

(67) Όπως εκτιμά η Επιτροπή, τα ακόλουθα μέτρα, εκτός του ότι συνιστούν ενδεχομένως παραβίαση των προγενέστερων αποφάσεων, είναι ιδιαίτερα πιθανό να συνιστούν κρατικές ενισχύσεις:

α) η ανοχή που επιδεικνύει η Ελλάδα στη μη εφαρμογή στην ΟΑ των κανόνων του κοινού εμπορικού δικαίου (νόμοι 2190/1920, 2271/94, 2602/98, 95/76 και 2414/96).

β) η ανοχή που επιδεικνύει η Ελλάδα έναντι της μη καταβολής ή του ετεροχρονισμού της καταβολής των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων από την ΟΑ.

γ) η ανοχή που επιδεικνύει η Ελλάδα στο θέμα της μη καταβολής ή του ετεροχρονισμού της καταβολής των ποικιλόμορφων αερολιμενικών τελών.

δ) οι απαλλαγές από τους φόρους, τα συμβολαιογραφικά δικαιώματα ή τα τέλη μεταγραφής για τις συναλλαγές της ΟΑ.

ε) η δυνατότητα συμψηφισμού των χρεών του δημοσίου και της ΟΑ ή μεταξύ των αερολιμένων και της ΟΑ, συμπεριλαμβανομένου του τέλους του «Σπατόσημου», με αδιαφανή τρόπο:

i) Το γεγονός ότι με τις ρυθμίσεις του προεδρικού διατάγματος 138/97 επιβάλλεται στην ΟΑ η υποχρέωση καταβολής των αερολιμενικών τελών και ότι αυτή δεν εξαιρείται από την καταβολή των μισθωμάτων κάθε είδους ή των υπόλοιπων επιβαρύνσεων, εισφορών και τελών για τη χρήση των χώρων στους ελληνικούς αερολιμένες, δεν συνεπάγεται καθανάτο ότι η ΟΑ συμμορφώνεται στην πραγματικότητα με την υποχρέωση που υπέχει να καταβάλει τις αντι-

στοιχες επιβαρύνσεις, τέλη, δικαιώματα και εισφορές. Οι ελληνικές αρχές είχαν, πράγματι, αποδεχθεί στην αλληλογραφία τους με την Επιτροπή αναφορικά με την καταγγελία της ΕΕΑ ότι η ΟΑ είχε καταστεί υπερήμερη και ότι είχε πράγματι ζητήσει να συμψηφιστούν τα χρέη της με τις αξιώσεις που είχε έναντι του ελληνικού δημοσίου.

- ii) Το ίδιο επιχείρημα ευσταθεί και όσον αφορά τον συμψηφισμό των χρεών μεταξύ της ΟΑ και του ελληνικού δημοσίου, όπως αυτός εφαρμόστηκε βάσει των διατάξεων του νόμου 2733/99. Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ο εν λόγω συμψηφισμός των χρεών δεν θεωρείται ασυμβίβαστος με τα άρθρα 87 έως 89 της συνθήκης. Με αυτό το ιδιάζον μέτρο, ωστόσο, δεν παρέχονται με αντικειμενικό, συναφή, διαφανή, ουδέτερο και χωρίς διακρίσεις τρόπο τα στοιχεία για το σωρευμένο χρέος κάθε πλευράς. Κατά συνέπεια, ανακύπτουν σοβαρές αμφιβολίες αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο έχουν υπολογιστεί τα ποσά που αφορούσε ο συμψηφισμός. Για τον λόγο αυτό, υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες σχετικά με το συμβιβασίμο χαρακτήρα της μεθόδου υπολογισμού και τα ποσά που συμψηφίστηκαν βάσει των ρυθμίσεων του νόμου 2733/99, δηλαδή το ποσό των 9 862 639 493 δραχμών (28,9 εκατομμύρια ευρώ) που αποτελούσε το εκκρεμές οφειλόμενο ποσό έως τις 31 Δεκεμβρίου 1998, στο οποίο φαίνεται επίσης ότι συμπεριλαμβάνεται ο πληρωτέος από την ΟΑ φόρος για τις υπερήμερες πληρωμές των αερολιμενικών τελών και τη μίσθωση των χώρων έως τις 31 Μαΐου 1999.
- iii) Εξάλλου, υπάρχουν βάσιμες αμφιβολίες σχετικά με τους όρους πληρωμής των αερολιμενικών τελών στον Διεθνή Αερολιμένα των Αθηνών καθώς και σχετικά με την πληρωμή του φόρου ανάπτυξης του αερολιμένα, του «Σπατόσημου». Η Επιτροπή έχει ιδιαίτερα ανησυχήσει με τη δήλωση που έκαναν οι ελληνικές αρχές στις παρατηρήσεις που διαβίβασαν αναφορικά με τη συμπληρωματική καταγγελία, ότι η ΟΑ ζήτησε το συμψηφισμό του ποσού ύψους 15 εκατομμυρίων που οφείλεται για το τέλος του «Σπατόσημου», καθώς και για τα ποσά η πληρωμή των οποίων εκκρεμεί για τα αερολιμενικά τέλη και τη μίσθωση των χώρων σε άλλους ελληνικούς αερολιμένες. Εάν ληφθεί υπόψη ότι η ΟΑ είναι ο μεγαλύτερος φορέας εκμετάλλευσης σε όλους τους ελληνικούς αερολιμένες, η μη καταβολή των προαναφερόμενων επιβαρύνσεων και μισθωμάτων αποστερεί τους αερολιμένες αυτούς από σημαντικά έσοδα και έχει ως αποτέλεσμα τη νόθευση του ανταγωνισμού σε σημαντικό βαθμό μεταξύ των αερομεταφορέων οι οποίοι χρησιμοποιούν τους εν λόγω αερολιμένες.
- iv) Απ' ό,τι φαίνεται, το ελληνικό δημόσιο ανέχεται το γεγονός ότι η ΟΑ καθυστερεί τις πληρωμές των αερολιμενικών τελών, των φόρων, των μισθωμάτων και των υπόλοιπων εισφορών που οφείλονται στον αερολιμένα και το ίδιο το δημόσιο, ακριβώς επειδή δεν έχει εξοφλήσει πλήρως έναντι της ΟΑ το προαναφερόμενο συμψηφιστικό ποσό. Ως εκ τούτου, η κατάσταση της πληρωμής από το ελληνικό δημόσιο οποιονδήποτε συμφωνημένων ποσών ή και των ποσών, η πληρωμή των οποίων εκκρεμεί επί του

παρόντος προς την ΟΑ για την απώλεια των επενδύσεων της στο Ελληνικό, προκαλεί αμφιβολίες σχετικά με το συμβιβασίμο χαρακτήρα των εν λόγω πληρωμών. Αναφορικά με το σημείο αυτό πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στους ισχυρισμούς των ελληνικών αρχών που περιλαμβάνονται στις παρατηρήσεις τους σχετικά με τη συμπληρωματική καταγγελία που υπέβαλε η ΕΕΑ·

- στ) η παραχώρηση της λειτουργικής άδειας εκμετάλλευσης της εγκατάστασης ανεφοδιασμού με καύσιμα σε μια θυγατρική εταιρεία της ΟΑ χωρίς την προκήρυξη ανοικτού διαγωνισμού και οι εφαρμοζόμενοι όροι τιμολόγησης. Σε ό,τι αφορά την εγκατάσταση ανεφοδιασμού με καύσιμα, δύο είναι τα σημεία που προκαλούν ανησυχίες: η ΟΑ αποτελεί το σημαντικότερο μέτοχο της Olympic Fuel Company (OFC) (66 %). Η OFC είχε επιλεγεί από το ελληνικό δημόσιο στο πλαίσιο του σχετικού διαγωνισμού προς υποβολή προσφορών για την κατασκευή και λειτουργική εκμετάλλευση των εγκαταστάσεων ανεφοδιασμού με καύσιμα στον ΔΑΑ. Διαπιστώνονται σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ του τελικού κόστους σε αντιδιαστολή με το αρχικό κόστος για την εν λόγω εγκατάσταση. Προκύπτουν σοβαρές αμφιβολίες εάν τα ποσά που χρεώθηκαν από την OFC ως τέλη χρέωσης ανεφοδιασμού με καύσιμα για την ανάκτηση του ποσού της εν λόγω επένδυσης αντικατοπτρίζουν απλώς τις διαφορές των συναλλαγματικών ισοτιμιών ή εάν συμπεριλαμβάνουν και στοιχεία κρατικής ενίσχυσης·
- ζ) η χορήγηση δανείου ύψους 19,5 εκατομμυρίων ευρώ από μία δημόσια εμπορική τράπεζα (την Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδας) στην ΟΑ, βάσει της εκχώρησης από την πλευρά της ΟΑ έναντι της τράπεζας αυτής των απαιτήσεων της έναντι του ελληνικού δημοσίου ύψους 22 εκατομμυρίων ευρώ, από τα μη εξοφλημένα εισιτήρια.
- (68) Με την έναρξη της ίδιας διαδικασίας η Επιτροπή εξέδωσε «διαταγή παροχής πληροφοριών» κατ' εφαρμογή του άρθρου 10 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της συνθήκης ΕΚ⁽⁸⁾ όσον αφορά όλες τις πληροφορίες που είναι αναγκαίες για να αποφασίσει σχετικά με την εικαζόμενη παραβίαση των δεσμεύσεων και όρων που περιλαμβάνονταν στην απόφαση του 1998 αναφορικά με την εφαρμογή του σχεδίου αναδιάρθρωσης με βάση την προαναφερόμενη απόφαση και σχετικά με την εικαζόμενη νέα παράνομη ενίσχυση για την οποία έγινε λόγος προηγουμένως. Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να περιλαμβάνουν όλα τα συναφή στοιχεία και ιδίως:
- α) τους ελεγμένους οικονομικούς ισολογισμούς για τα έτη 2000 και 2001·
- β) τη χρήση των εγγυήσεων για τα δάνεια που προβλέπονταν στην απόφαση του 1998 για την αγορά αεροσκαφών και για τη μετεγκατάσταση της Ολυμπιακής Αεροπορίας στον ΔΑΑ·

(8) ΕΕ L 83 της 27.3.1999, σ. 1.

- γ) την κατάσταση όλων των περιπτώσεων χρηματοδοτικής και διαχειριστικής μίσθωσης αεροσκαφών που εκμεταλλεύονται η Ολυμπιακή Αεροπορία και οι θυγατρικές της εταιρείες·
- δ) όλα τα στοιχεία που σχετίζονται με την καθιέρωση της πολιτικής κερδοφόρου διαχείρισης των υποθέσεων και του προγράμματος·
- ε) όλα τα στοιχεία που σχετίζονται με την μετεγκατάσταση όλων των δραστηριοτήτων της Ολυμπιακής Αεροπορίας στον ΔΑΑ·
- στ) τις εκθέσεις για την εφαρμογή του προγράμματος αναδιάρθρωσης, οι οποίες έπρεπε να υποβληθούν έως τον Μάρτιο και Οκτώβριο του 2000·
- ζ) την κατάσταση και τις αναλυτικές λεπτομέρειες πληρωμής από την Ολυμπιακή Αεροπορία του τέλους του «Σπατόσημου» καθώς και του οφειλόμενου ΦΠΑ για την εταιρεία και τις θυγατρικές της επιχειρήσεις, τα αερολιμενικά τέλη στο Ελληνικό και στον ΔΑΑ, αλλά και όλα τα μισθώματα, τέλη, δικαιώματα και εισφορές που ήταν καταβλητέα στο Ελληνικό, στο ΔΑΑ και σε όλους τους άλλους ελληνικούς αερολιμένες από το 1998 μέχρι σήμερα·
- η) όλες τις σχετικές πληροφορίες και ιδίως όλες τις αναλυτικές λεπτομέρειες και όρους πληρωμής σε συνάρτηση με την εγγύηση δανείου ύψους 19,5 εκατομμυρίων που χορηγήθηκε τον Φεβρουάριο του 2002 από το ελληνικό δημόσιο (Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδας) στην ΟΑ προς κάλυψη του κόστους λειτουργίας της.
- (69) Οι ελληνικές αρχές αποκρίθηκαν στις 11 Απριλίου. Μολονότι τα στοιχεία που διαβιβάστηκαν ήταν εξαιρετικά πυκνά, εξακολουθούσαν να λείπουν οι ελεγμένοι ισολογισμοί για τα έτη 2000 και 2001, καθώς και οι εκθέσεις για την υλοποίηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης, οι οποίες έπρεπε να έχουν καταρτιστεί έως το Μάρτιο και τον Οκτώβριο του 2000. Με την ίδια επιστολή της, η Ελλάδα πληροφόρησε την Επιτροπή ότι είχε κινηθεί η νέα διαδικασία ιδιωτικοποίησης της ΟΑ.

3.2. Διαταγή παροχής πληροφοριών

- (70) Συνεπεία των προηγούμενων, η Επιτροπή εξέδωσε δεύτερη διαταγή παροχής πληροφοριών στις 9 Αυγούστου 2002. Με τη διαταγή αυτή ζητούσε από τις ελληνικές αρχές:
- α) να χορηγηθούν τα στοιχεία που είχαν ήδη ζητηθεί με την απόφαση της 6ης Μαρτίου 2002, ήτοι:
- i) οι ελεγμένοι ισολογισμοί για τα έτη 2000 και 2001·
- ii) τα ακριβή και ποσοτικά εξειδικευμένα στοιχεία για την πληρωμή των δαπανών λειτουργικής εκμετάλλευσης που δεν είχε εξυπηρετήσει η ΟΑ μέσα στο 2001⁽⁹⁾ (διαφορίζοντας περαιτέρω τα τέλη για το έτος 2001, αφενός μεν, καθώς και τα τέλη που είχαν προκύψει για τα προηγούμενα έτη, αφετέρου), καθώς και για το πρόγραμμα εξόφλησης των εν λόγω χρεών από την 1η Ιανουαρίου 2002·
- β) να χορηγήσει τα ακόλουθα πρόσθετα στοιχεία:
- i) επακριβή και ποσοτικά εξειδικευμένα στοιχεία για όλα τα τρέχοντα χρέη έναντι οποιωνδήποτε χρηματοπιστωτικών οργανισμών και τρίτων, καθώς και για το πρόγραμμα εξόφλησης των χρεών⁽¹⁰⁾·
- ii) τα συγκεκριμένα οικονομικά στοιχεία για την Ολυμπιακή Αεροπορία κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2002, συνοδευόμενα από την αντικειμενική ανάλυση των στοιχείων που θα επέτρεπαν στην εταιρεία να καταστεί βιώσιμη μέσα στο 2002. Η ανάλυση αυτή έπρεπε να έχει ελεγχθεί και να επιβεβαιώνεται από έναν ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα·
- iii) τις νομοθετικές διατάξεις με τις οποίες είχε τροποποιηθεί ο νόμος 2414/96 και το άρθρο 3 παράγραφος 2 και 3, το άρθρο 4 παράγραφοι 2 έως 4 και το άρθρο 6 παράγραφος 2 και 3 του νόμου 95/76, αντικειμενικός σκοπός των οποίων ήταν να παρασχεθεί στην Ολυμπιακή Αεροπορία η δυνατότητα να ενεργεί πραγματικά υπό τη μορφή της ανώνυμης εταιρείας ιδιωτικού δικαίου, ανεξάρτητα από κάθε άλλη κρατική επιρροή, εξαιρουμένης επιρροής που είναι συνέπεια της ιδιότητας του δημόσιου ως μετόχου.
- (71) Η ελληνική κυβέρνηση διαβίβασε την 1η Οκτωβρίου 2002 την απάντησή της και ζήτησε από την Επιτροπή να γίνει σχετική συνάντηση για το ζήτημα αυτό. Από τα στοιχεία, ωστόσο, που είχαν διαβιβαστεί στην Επιτροπή εξακολουθούσαν να λείπουν οι ελεγμένοι ισολογισμοί για το έτος 2001. Η ανάλυση για το έτος 2002, συνοδευόμενη από τη βεβαίωση ενός ανεξάρτητου εμπειρογνώμονα διαβιβάστηκε στις 14 Νοεμβρίου 2002.

4. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

- (72) Η Επιτροπή θα επιθυμούσε να τονίσει το γεγονός ότι τα στοιχεία που διαβίβασε η Ελλάδα συνεπεία της έναρξης της διαδικασίας και των δύο διαταγών παροχής πληροφοριών και ιδίως με τις επιστολές της 11ης Απριλίου 2002 και της 1ης Οκτωβρίου 2002 αλλά και τα στοιχεία που κατατέθηκαν με την ευκαιρία της συνάντησης στις 16 Οκτωβρίου δόθηκαν πολύ συχνά καθυστερημένα και ήταν ελλιπή. Κατά τη γνώμη των ελληνικών αρχών, η κατάσταση σχετικά πρώτον, με την καταχρηστική εφαρμογή της ενίσχυσης η οποία είχε χορηγηθεί το 1994 και το 1998 και, δεύτερον, τη νέα παράνομη ενίσχυση που χορηγήθηκε, είχε ως εξής:

⁽⁹⁾ Το σημείο αυτό αφορά χρέη τα οποία έπρεπε να πληρωθούν στους προμηθευτές και λοιπούς τρίτους (αερολιμενικά τέλη, εισφορές κοινωνικής ασφάλισης κ.λπ.)

⁽¹⁰⁾ Το σημείο αυτό αφορά χρηματοοικονομικά χρέη (προς τράπεζες) ή τα χρέη που πιθανόν σχετίζονται με τη χρηματοδότηση του στόλου των αεροσκαφών.

1. Καταχρηστική εφαρμογή των ενισχύσεων που είχαν εγκριθεί με τις αποφάσεις της Επιτροπής του 1994 και του 1998

α) Η μη τήρηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης

- (73) Σύμφωνα με όσα υπογράμμισαν οι ελληνικές αρχές, τα αποτελέσματα του 1997 ξεπέρασαν και τις πιο απαισιόδοξες προοπτικές. Επιπλέον, μέσα στο 1998, εξαιτίας των απεργιών, της χρηματοοικονομικής κρίσης, των ελλείψεων σε αεροσκάφη, αλλά και της αποχώρησης από την ενεργό υπηρεσία μεγάλου αριθμού μελών του προσωπικού, δεν μπόρεσαν να επιτευχθούν οι στόχοι που καθορίστηκαν για το έτος ιδίως στο θέμα της παραγωγικότητας. Παρόλα αυτά, καταβλήθηκαν προσπάθειες [αυστηρή δημοσιονομική διαχείριση, καθιέρωση του ειδικού προγράμματος πτήσεων για τακτικούς πελάτες (Frequent Flyer Programm), πρόοδος για τη διαμόρφωση του συστήματος διαχείρισης πληροφοριών]. Στις 18 Νοεμβρίου του 1999, η Sreedwing παρουσίασε το νέο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης. Όμως, λόγω της διαφωνίας με τον εμπειρογνώμονα που είχε διοριστεί από την Επιτροπή, την επιχείρηση Deloitte & Touche, το πρόγραμμα αυτό δεν έγινε ποτέ αποδεκτό. Η διαδικασία ιδιωτικοποίησης εγκαινιάστηκε το 2000. Παράλληλα, τα διαχειριστικά όργανα της ΟΑ προχώρησαν σε εξορθολογισμό του τρόπου λειτουργίας της ΟΑ (περικοπή του προσωπικού και των δαπανών κ.λπ.)
- (74) Κατά τη διάρκεια της συνάντησης που έγινε στις Βρυξέλλες στις 16 Οκτωβρίου μεταξύ των αρμόδιων υπευθύνων της ΓΔ Ενέργειας και Μεταφορών και των ελληνικών αρχών, συνοδευόμενων από τους εκπροσώπους της ΟΑ, διευκρινίστηκε ότι η ΟΑ είχε σημειώσει ουσιαστική πρόοδο από την εποχή της ανάληψης καθηκόντων των νέων διαχειριστικών οργάνων, το καλοκαίρι του 2000, τόσο σε συνάρτηση με την περικοπή των εξόδων, όσο και στο θέμα των προσπαθειών για τη μη μεγιστοποίηση των δαπανών.
- (75) Με τον τρόπο αυτό, το μερίδιο που έλεγχε η Ολυμπιακή Αεροπορία στην εσωτερική αγορά κατά το πρώτο εξάμηνο του 2002 ανήλθε σε 57 %, έναντι του 53 % κατά το ίδιο χρονικό διάστημα το 2001. Το μερίδιό της στη διεθνή αγορά ανήλθε σε 25,2 %, έναντι του 22,6 % το 2001. Ο συντελεστής πληρότητας για το σύνολο του δικτύου αυξήθηκε σε 63,7 %, κατά το πρώτο ήμισυ του 2002, από ποσοστό 60,84 % κατά το ίδιο χρονικό διάστημα του 2001.
- (76) Στο οικονομικό σκέλος δραστηριοτήτων και παρά την πρόοδο αυτή, ο ελληνικός εθνικός αερομεταφορέας εξακολούθησε να εμφανίζει ζημία. Τα έσοδα πριν από τους τόκους, οι φόροι, η απόσβεση των στοιχείων του ενεργητικού (εφεξής: EBITDA, Earnings Before Interest Taxes and Depreciation of Assets) οδήγησαν σε συνολική ζημία - 132 εκατομμυρίων ευρώ, το 2000. Τα αποτελέσματα αυτά οφείλονταν, σύμφωνα με την ΟΑ στην αλλαγή στο διευθυντικό επίπεδο αλλά και την αύξηση της ισοτιμίας του δολαρίου των ΗΠΑ και των τιμών πετρελαίου. Σύμφωνα με τα στοιχεία των εκτιμήσεων, για το έτος 2001, η απώλεια ανέρχεται στο ποσό των - 149 εκατομμυρίων ευρώ (ποσό που κυρίως οφείλεται στην μετακίνηση στα Σπάτα, στοιχείο που αύξησε το λειτουργικό κόστος προσγειώσεων κατά 1 000 %). Όπως προκύπτει από τις πρώτες εκτιμήσεις που έγιναν από τα διαχειριστικά όργανα της ΟΑ για το έτος

2002, η εταιρεία εμφανίζει θετικό υπόλοιπο EBITDA 11 εκατομμυρίων ευρώ.

- (77) Πράγματι, στη νέα έκθεση των Deloitte & Touche που υποβλήθηκε από την Ελλάδα επισημαίνονται τα πρόσφατα επιτεύγματα της εταιρείας στα αποτελέσματα λειτουργικής εκμετάλλευσης και οικονομικών επιδόσεων. Στην έκθεση τονίζεται παρόλα αυτά ότι, ανάλογα με τα σενάρια που έχουν ληφθεί υπόψη, η EBITDA θα εξακολουθήσει πάντως να κυμαίνεται από - 10 έως - 58 εκατομμύρια ευρώ, με «πιθανότερο» προβλεπόμενο σενάριο την εμφάνιση ζημιών ύψους - 39 εκατομμυρίων ευρώ. Οι διαφορές οφείλονται κατά κύριο λόγο στην απόκλιση στις εκτιμήσεις των εσόδων αλλά οφείλονται επίσης, σύμφωνα με την έκθεση, στις αρνητικές επιπτώσεις που έχει το κόστος του προσωπικού σε σύγκριση με τους στόχους του προγράμματος πράγμα που οδηγεί σε επιβάρυνση με ποσό έως 7,4 εκατομμύρια ευρώ. Η Deloitte εξηγεί ότι οι επιπτώσεις αυτές ενδέχεται να συνδέονται με την παραγωγικότητα του προσωπικού που εξακολουθεί να μην είναι ικανοποιητική. Ουσιαστικά η παραγωγικότητα του προσωπικού, πάντως, συγκρινόμενη με την παραγωγικότητα για το έτος 2000 σε ΔΘΧ (διαθέσιμες θέσεις ανά χιλιόμετρο) επιδεινώθηκε κατά 5,7 %.
- (78) Εάν συμπεριληφθούν όλα τα έξοδα λειτουργικής εκμετάλλευσης (δηλαδή η απόσβεση των στοιχείων του ενεργητικού και τα ποσά για την εξυπηρέτηση των τόκων) τα αποτελέσματα λειτουργικής εκμετάλλευσης που εμφανίζονται από τα διαχειριστικά όργανα της ΟΑ θα εμφανίζουν ζημία - 41 εκατομμυρίων ευρώ. Στην ανασκόπηση της Deloitte & Touche παρέχονται επίσης χαμηλότερα αριθμητικά μεγέθη, με τη ζημία να κυμαίνεται από - 63 έως - 111 εκατομμύρια ευρώ με βάση το πιθανότερο σενάριο να ανέρχεται σε - 92 εκατομμύρια ευρώ. Μολονότι οι εκτιμήσεις αυτές τείνουν να εμφανίζουν βελτίωση σε σύγκριση με τα αποτελέσματα λειτουργικής εκμετάλλευσης των προηγούμενων ετών (για το 2001: - 194 εκατομμύρια ευρώ και για το 2000: - 164 εκατομμύρια ευρώ) εξακολουθούν παρόλα αυτά να παραμένουν, σε κάθε περίπτωση, αρνητικά.
- (79) Εξάλλου, στους λογαριασμούς κερδών και ζημιών συμπεριλαμβάνονται έκτακτα αποτελέσματα περίπου 60 εκατομμυρίων ευρώ για το έτος 2002 (57 εκατομμύρια ευρώ, για το 2001 και 69 εκατομμύρια ευρώ, για το 2000), που θα επέτρεπαν στην εταιρεία, σύμφωνα με τις προβλέψεις της, να εμφανίσει καθαρό κέρδος ύψους 18 εκατομμυρίων ευρώ, για το έτος 2000. Με βάση τα αποτελέσματα λειτουργικής εκμετάλλευσης που ερεύνησε η Deloitte, το καθαρό αποτέλεσμα θα εξακολουθούσε να αποτελεί ζημία και θα κυμανόταν μάλλον από το ποσό των - 3 έως - 50 εκατομμυρίων ευρώ, με το πιθανότερο σενάριο να εμφανίζει ζημίες - 31 εκατομμυρίων ευρώ σύμφωνα με τις προσδοκίες των διευθυντικών οργάνων. Η ΟΑ ενημέρωσε την Επιτροπή ότι τα έσοδα αυτά θα προέρχονταν από την επόμενη φάση πώλησης αεροσκαφών, από το σύστημα Galileo Hellas, το προϊόν της πώλησης της Olympic Catering κ.λπ. Αυτά τα πιθανά μέτρα δεν έχουν ποσοτικά εξειδικευθεί στην έκθεση της Deloitte και μνημονεύονται μόνο ως προσδοκίες της διοίκησης. Από την άλλη πλευρά, ο σύμβουλος λαμβάνει υπόψη του τη διαγραφόμενη αναγκαιότητα για την ΟΑ να συγκροτήσει αποθεματικό για προβλέψεις, με αποτέλεσμα να προκύψουν πρόσθετες δαπάνες ύψους - 23,5 εκατομμυρίων ευρώ, σε συνάρτηση με τα πρόστιμα και τις προσαυξήσεις που οφείλονται για τις υπερήμερες πληρωμές, για τις

- οποίες αναφέρεται ότι εκκρεμεί η ρύθμισή τους με το ελληνικό δημόσιο.
- (80) Στον ισολογισμό, η εταιρεία εμφανίζει, από τα τέλη του 2001, αρνητικό μετοχικό κεφάλαιο ύψους – 136 εκατομμυρίων ευρώ. Στη νέα έκθεσή της, η Deloitte δεν κάνει κανένα σχετικό σχόλιο αναφορικά με το σημείο αυτό.
- (81) Υπό το φως αυτών των τελευταίων εξελίξεων, οι ελληνικές αρχές θεωρούν ότι έχει σημειωθεί πρόοδος στην πορεία της αναδιάρθρωσης της εταιρείας. Η Επιτροπή οφείλει συνεπώς να μην αξιολογεί τα πράγματα παραμένοντας τυπολατρικά προσηλωμένη στο εκάστοτε πρόγραμμα.
- (82) Όσον αφορά το θέμα της παράλειψης υποβολής εκθέσεων για το Μάρτιο και τον Οκτώβριο του 2000, οι ελληνικές αρχές ήταν της γνώμης ότι θα μπορούσαν να έχουν διαβιβάσει μία μόνον έκθεση με βάση την αντίστοιχη έκθεση της Speedwing. Με δεδομένο ωστόσο ότι είχε καταστεί προφανές ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος μέχρι το καλοκαίρι του 2000 δεν ήταν ικανοποιητικά, σε σχέση με το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα αναδιοργάνωσης της ΟΑ (μη επίτευξη των στόχων αναφορικά με τα έσοδα, αύξηση των δαπανών), η ελληνική κυβέρνηση υποστήριξε την άποψη ότι έπρεπε να γίνει ρεαλιστική αποτίμηση της κατάστασης στην οποία είχε περιέλθει η εταιρεία (με άλλα λόγια δηλαδή με βάση την έκθεση της PriceWaterhouseCoopers) πριν εγκριθεί η σχετική απόφαση για τη αναδιοργάνωση της. Η Ελλάδα έκρινε ως εκ τούτου ότι ήταν ορθό να ενημερωθεί η Επιτροπή, ευθύς μόλις είχε ολοκληρωθεί το αντίστοιχο έργο της αξιολόγησης και επαλήθευσης των πραγματικών περιστατικών.
- (83) Συνοψίζοντας, η Ελλάδα επέμεινε στις παρατηρήσεις της που διαβιβάστηκαν στις 21 Νοεμβρίου 2002 ότι η διαδικασία της αναδιάρθρωσης παρεμποδίστηκε από «ανυπέρβλητα εμπόδια». Κατ' αρχάς η ΟΑ άσκησε τις δραστηριότητές της πάντοτε υπό συνθήκες αναταραχής λόγω των διαφόρων αλλαγών που έγιναν στο επίπεδο της διοίκησης. Δεύτερον, ποτέ δεν δόθηκε η ευκαιρία της πλήρους υλοποίησης για οποιοδήποτε πρόγραμμα αναδιάρθρωσης. Τρίτον, η χορήγηση των εγκεκριμένων ενισχύσεων καθυστέρησε με ευθύνη της Επιτροπής. Δεν εγκρίθηκε ιδίως η καταβολή της τελευταίας δόσης των 7,8 δισεκατομμυρίων δραχμών (22,9 εκατομμύρια ευρώ) με αποτέλεσμα να παρεμποδιστεί το έργο της αναδιάρθρωσης να αποδώσει τους καρπούς του. Ως τέταρτο και τελευταίο μνημονεύονται ορισμένοι εξωγενείς παράγοντες καίριας σημασίας (όπως π.χ. τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, η μετεγκατάσταση στον ΔΑΑ, η καθοδική πορεία της αγοράς αεροπορικών μεταφορών, κ.λπ. που επηρέασαν αρνητικά τις επιδόσεις της ΟΑ.
- β) Η αθέτηση των όρων και των δεσμεύσεων των προηγούμενων αποφάσεων**
- (84) Άρθρο 1 στοιχείο δ) της απόφασης του 1998 αναφορικά με το σύστημα ΣΔΠ (σύστημα διαχείρισης πληροφοριών). Όπως διατείνονται οι ελληνικές αρχές, επιβάλλοντας την προθεσμία της 1ης Δεκεμβρίου 1998 για την υλοποίηση του ΣΔΠ, η απόφαση του 1998 στην ουσία απαιτούσε από την ΟΑ να θέσει σε εφαρμογή το σύστημα αυτό εντός χρονικού διαστήματος τεσσάρων μηνών. Η απαίτηση αυτή θεωρήθηκε μη ρεαλιστική για μία εταιρεία η οποία ήταν υποχρεωμένη να εφαρμόσει το σύστημα αυτό εκ του μηδενός.
- (85) Με το άρθρο 1 στοιχείο α) της απόφασης του 1998 επιβάλλεται στην Ελλάδα η εκπλήρωση των δεσμεύσεων που αναφέρονται στο άρθρο 1 στοιχεία α) έως κα) της απόφασης του 1994. Η Ελλάδα θεωρεί εν γένει ότι όλοι οι προαναφερόμενοι όροι είχαν πλήρως εκπληρωθεί στο πλαίσιο της απόφασης του 1998. Πράγματι, αποτελούσαν τον προαπαιτούμενο όρο για την έγκριση της εν λόγω απόφασης. Κατά συνέπεια, η εφαρμογή των ρυθμίσεων του κοινού εμπορικού δικαίου στην ΟΑ αποτέλεσε ένα από τα βασικά επίμαχα ζητήματα για τα οποία εκδόθηκε η απόφαση του 1998. Στο βαθμό που αυτό αφορούσε το καταστατικό της ΟΑ, αυτό δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως αριθ. 4518 της 15ης Ιουνίου 2000. Σε συνάρτηση με το άρθρο 47 του νόμου 2190/1920, η ελληνική κυβέρνηση εφιστά την προσοχή της Επιτροπής στο γεγονός ότι δεν ήταν σε θέση, υπό την ιδιότητα του αποκλειστικού μετόχου, να συγκαλέσει τη συνέλευση με σκοπό τη διάλυση της εταιρείας. Αντ' αυτού, είχε αποφασίσει να προβεί σε ιδιωτικοποίηση της εταιρείας, λαμβάνοντας επίσης υπόψη το γεγονός ότι η τελευταία δόση ύψους 7,8 δισεκατομμυρίων δραχμών από την εισφορά κεφαλαίου δεν είχε ακόμη αποδεσμευτεί. Η χρονική προθεσμία για την υποβολή των ισολογισμών του 1999 οφειλόταν στο γεγονός ότι η ΟΑ ήταν εξαναγκασμένη να αποκτήσει υγιή βάση για τη λήψη των μελλοντικών αποφάσεων και δεν ήταν σε θέση να βασίζεται πλέον στις καλύτερες δυνατές εκτιμήσεις. Το έτος 1999 επελέγη για να χρησιμεύσει ως τέτοια βάση. Παρόλα αυτά η Ελλάδα επιμένει ότι τα διαχειριστικά όργανα είχαν στη διάθεσή τους τα επαρκή δημοσιονομικά στοιχεία σαφώς πριν από το λογιστικό έλεγχο.
- (86) Όσον αφορά το νομικό και φορολογικό καθεστώς, η Ελλάδα υποστηρίζει ότι ο νόμος 2271/94 έχει καταργηθεί ή τροποποιηθεί σύμφωνα με τις υποδείξεις της Επιτροπής, εφόσον η έγκριση που χορηγήθηκε με την απόφαση του 1998 υπέκειτο στον όρο ότι θα τηρηθεί η πτυχή αυτή. Εξάλλου, ο νόμος 2602/98 δεν κατήργησε το νόμο 2527/97, που θέσπιζε την ειδική διαδικασία προσλήψεων που ισχύει για την ΟΑ. Ο τελευταίος αυτός νόμος που εκδόθηκε το Μάρτιο του 1998 είχε εξεταστεί με προσοχή από την Επιτροπή, πριν από την έγκριση της απόφασης του 1998 και έγινε αποδεκτός. Οι ίδιες εξηγήσεις παρέχονται και αναφορικά με το νόμο 2414/96, οι περισσότερες διατάξεις του οποίου περιέπεσαν σε αχρησία με τη θέσπιση του άρθρου 1 του νόμου 2602/98 πριν από την έγκριση της απόφασης του 1998. Η εφαρμογή του νόμου 2414/96 στη ΟΑ καταργήθηκε επίσημα πριν από την έκδοση της διυπουργικής απόφασης για την ιδιωτικοποίηση της εταιρείας. Ο νόμος 2602/98 τίθεται ως προϋπόθεση από την απόφαση του 1998. Σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές, ευθυγραμμίζεται πλήρως με τους επιβαλλόμενους στις αποφάσεις του 1994 και του 1998 όρους για θέσπιση των απαιτούμενων νομοθετικών ρυθμίσεων ενόψει της υλοποίησης του προγράμματος.
- (87) Όσον αφορά το νόμο 95/76, οι ελληνικές αρχές τονίζουν ότι με το άρθρο 1 της απόφασης του 1994 επιβάλλεται στην Ελλάδα η ανάκληση του άρθρου 6 στο βαθμό που αυτό αφορά την επέκταση των εγγυήσεων για τα δάνεια που έχουν συναφθεί από την Ολυμπιακή Αεροπορία. Στις ελληνικές αρχές δεν είχε επιβληθεί ο όρος ανάκλησης της δεύτερης παραγράφου του προαναφερόμενου άρθρου. Αυτό εξηγεί και γιατί το σχετικό αίτημα δεν είχε διατυπωθεί το 1996 κατά την διάρκεια της διαδικασίας έρευνας. Ουσιαστικά, με το νόμο 2602/1998 (άρθρο 1 παράγραφος 3)

καταργήθηκε το επίδομα τροφής (συσσιτίου) που καταβαλλόταν στο σύνολο του ιπτάμενου προσωπικού και μειώθηκε σε ποσοστό 10 % του ακαθάριστου μηνιαίου μισθού για τους υπόλοιπους εργαζόμενους στην ΟΑ. Κατά συνέπεια, η απαλλαγή από τις εισφορές της κοινωνικής ασφάλισης που αντιστοιχούν σε αυτό το ποσοστό του 10 % του μηνιαίου μισθού του προσωπικού επίγειας εξυπηρέτησης είναι ασήμαντο. Εάν η Επιτροπή εξακολουθεί να θεωρεί ότι ο νόμος αυτός δεν συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο, εναπόκειται στο ευρωπαϊκό όργανο να προτείνει τη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την τροποποίησή τους, εφόσον ο νόμος 96/75 είναι χρονικά προγενέστερος της προσχώρησης.

- (88) Η Ελλάδα θεωρεί εν γένει ότι «το απλό γεγονός ότι επέρχονται καθυστερήσεις ή παρεκκλίσεις κατά την υλοποίηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης δεν επαρκεί καθαυτό για να χαρακτηριστεί η χορηγούμενη ενίσχυση ως καταχρηστική». Το ελληνικό δημόσιο θεωρεί ότι τα προαναφερόμενα στοιχεία δεν συνιστούν απόδειξη για την παραβίαση των όρων της απόφασης. Η τροποποίηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης είναι επιπλέον πάντοτε δυνατή.

2. Η χορήγηση νέας παράνομης ενίσχυσης

- (89) Α. Η ανοχή που επιδεικνύει το δημόσιο στο θέμα της μη εφαρμογής των συνήθων κανόνων του εμπορικού δικαίου στην ΟΑ. Οι ελληνικές αρχές αντικρούουν κατηγορηματικά τις σχετικές αιτιάσεις. Κατά την κρίση τους, τα επίμαχα μέτρα στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθούν μέτρα κρατικής ενίσχυσης, αλλά μπορούν να αξιολογηθούν στο πλαίσιο της διεξαγόμενης εξέτασης εάν τηρήθηκαν οι συγκεκριμένοι όροι. Όπως έχουν τα πράγματα, δεν υφίσταται κανένας αιτιώδης σύνδεσμος ανάμεσα στην καθυστέρηση δημοσίευσης των ισολογισμών της ΟΑ για το 1999 και την ικανότητα της εταιρείας να επιβιώσει, από το 1999 και μετά. Σε ό,τι αφορά την εικαζόμενη υποστήριξη προς την ΟΑ λόγω της επιδεικνυόμενης ανοχής έναντι της μη καταβολής ή του ετεροχρονισμού των πληρωμών, οι ελληνικές αρχές παραπέμπουν στην κακή λειτουργία της ελληνικής διοίκησης η οποία δεν διαθέτει σύγχρονους και αποτελεσματικούς πόρους και υποδομές. Όμως, τόσο οι νομοθετικές, όσο και οι διοικητικές πρακτικές εφαρμόζονται γενικότερα και δεν θεσπίζουν διακρίσεις υπέρ της ΟΑ.
- (90) Η υπόθεση Magfesa δεν εφαρμόζεται εν προκειμένω, καθώς οι ελληνικές αρχές είναι της άποψης ότι έχουν εκμεταλλευθεί όλους τους διαθέσιμους νομικούς μηχανισμούς για να εξασφαλιστεί η πληρωμή των οφειλόμενων ποσών. Αυτή η μεταχείριση της ΟΑ δεν συνεπάγεται διακρίσεις, εφόσον είναι ταυτόσημη με την πρακτική που εφαρμόζεται σε κάθε παρόμοια περίπτωση. Αλλά και οι ανταγωνιστές της ΟΑ έχουν επίσης εκκρεμή χρέη έναντι του δημοσίου (για ποσό ± 1,5 δισεκατομμυρίων δραχμών) και ορισμένοι εξ αυτών έχουν την πρόθεση να προβούν σε διακανονισμό των εκκρεμών χρεών προς τον ΔΑΑ με τον ίδιο ακριβώς τρόπο όπως η ΟΑ. Έστω και στην περίπτωση ενός εξαιρετικά περιορισμένου αριθμού νομικών ρυθμίσεων οι οποίες εξακολουθούν να εφαρμόζονται στην περίπτωση της ΟΑ δεν συντρέχει κανένα χρηματοοικονομικό στοιχείο υποστήριξης στην ΟΑ, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται κάποια κρατική ενίσχυση με την έννοια του άρθρου 87 της συνθήκης ΕΚ. Όσον αφορά τους ανταγωνιστές της ΟΑ, η Ελλάδα δεν είναι σε θέση να αντιληφθεί για ποιο λόγο οι χρηματοοικονομικές τους δυσχέρειες πρέπει να καταλογιστούν σε βάρος του

ελληνικού δημοσίου, όπως εν προκειμένω στην περίπτωση της Αχοπ, η οποία έπαυσε να ασκεί τις δραστηριότητές της αποκλειστικά και μόνο βασιζόμενη στην επιχειρησιακή λογική. Οι μέτοχοί της δεν επιθυμούν τη συσώρευση ζημιών σε αυτή τη δύσκολη χρονική περίοδο για το βιομηχανικό κλάδο των αεροπορικών μεταφορών. Όπως τονίζει εξάλλου η Ελλάδα στις παρατηρήσεις της που διαβίβασε στις 21 Νοεμβρίου, οι καταγγέλλοντες αποτελούν ασήμαντους συντελεστές σε σύγκριση με την ΟΑ και δεν βρίσκονται σε πραγματικό ανταγωνισμό με την ΟΑ. Θεωρεί επίσης ότι η ΟΑ δεν είναι δυνατόν να κατηγορηθεί για νόθευση του ανταγωνισμού, εφόσον έχασε ήδη σχεδόν το 40 % του μεριδίου της στην αγορά από το 1998. Η Ελλάδα είναι της γνώμης ότι η μελλοντική σχέση της ΟΑ με το δημόσιο έχει πλέον τεθεί σε ορθολογικές βάσεις. Ο γενικός γραμματέας του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών έχει ήδη εκδώσει σχετική απόφαση, με βάση την οποία τα αεροπορικά εισιτήρια θα χορηγούνται στο μέλλον με βάση τις πρακτικές που επικρατούν στην αγορά (δηλαδή τοις μετρητοίς). Αναφορικά με το θέμα αυτό, η ΟΑ εξέδωσε επίσης σχετικό εσωτερικό της έγγραφο προς όλες τις διευθύνσεις της ΟΑ, με το οποίο απαγορεύεται η έκδοση εισιτηρίων στους δημόσιους υπαλλήλους επί πιστώσει.

- (91) Β. Η ανοχή του κράτους μέλους έναντι της μη καταβολής ή του ετεροχρονισμού των εισφορών στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων από την ΟΑ. Όσον αφορά τις καθυστερημένες πληρωμές των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης για τους εργαζόμενους της κατά το χρονικό διάστημα Μαρτίου-Δεκεμβρίου 2000, η σύναψη διακανονισμού με το ΙΚΑ βασίστηκε στις διατάξεις της εφαρμοστέας ελληνικής νομοθεσίας. Συνεπεία της υπογραφής του διακανονισμού, η ΟΑ υπέχει την υποχρέωση να εξοφλήσει έγκαιρα όλα τα νέα χρέη, διαφορετικά θα καταστούν αμέσως ληξιπρόθεσμα όλα τα εκκρεμή ποσά που αποτέλεσαν αντικείμενο του διακανονισμού. Στην απάντησή τους του Φεβρουαρίου και του Οκτωβρίου 2001 στο θέμα της φερόμενης παράλειψης της καταβολής από την Ολυμπιακή Αεροπλοΐα του ΦΠΑ που οφείλεται για τα καύσιμα, οι ελληνικές αρχές διατείνονται και πάλι, προσκομίζοντας τα αντίστοιχα δικαιολογητικά (δηλώσεις ΦΠΑ), ότι η ΟΑ αγοράζει τα καύσιμα για λογαριασμό της και για λογαριασμό της Ολυμπιακής Αεροπλοΐας, η οποία με τη σειρά της επιστρέφει το ΦΠΑ στην ΟΑ. Όσον αφορά τη μη καταβολή του ΦΠΑ ύψους 8 % στις πτήσεις στο εσωτερικό της χώρας (διαδρομές με προορισμό νησιά), όταν η ΟΑ εκτελεί πτήσεις μεταξύ ορισμένων νησιών καταβάλλει τον μειωμένο ΦΠΑ (ο συντελεστής ΦΠΑ του 8 % μειώνεται κατά 30 % υπό τον όρο ότι η ΟΑ έχει υποκαταστήματα στις συγκεκριμένες τοποθεσίες. Οι ελληνικές αρχές προβάλλουν το επιχειρήμα ότι αυτό αποτελεί «σήμαντο κλάσμα του συνολικού όγκου των πωλήσεων» και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο δεν έχουν διευκρινίσει, στην απάντησή τους της 24ης Οκτωβρίου 2001, το καθεστώς που επικρατεί για τον ΦΠΑ σε ό,τι αφορά τις πτήσεις με προορισμό τα συγκεκριμένα νησιά. Οι ελληνικές αρχές αναγνωρίζουν, πάντως, ότι το καθεστώς αυτό, ότι δηλαδή οι επιβάτες που μεταφέρονται με τις εν λόγω πτήσεις φαίνεται ότι επιβαρύνονται με ποσό που φθάνει έως τα 3 ευρώ ανά πτήση, το οποίο καταβάλλεται στο δημόσιο, δεν συμβιβάζεται με την εφαρμοστέα νομοθεσία, χωρίς ωστόσο να συνιστά κρατική ενίσχυση.
- (92) Γ. Η ανοχή που δείχνει το δημόσιο στο θέμα της μη καταβολής ή του ετεροχρονισμού της καταβολής των δια-

φόρων αερολιμενικών τελών. Κατά τα λεγόμενα της Ελλάδας, οι υπερήμερες οφειλές εξοφλούνται με συμψηφισμό, με διαφανή τρόπο, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται καμία αναντιστοιχία των δεδομένων. Όσον αφορά την παράλειψη πληρωμής των τελών εκμίσθωσης για τη χρήση των διαφόρων εγκαταστάσεων (το πρώην υπόστεγο των ΗΠΑ) στο Ελληνικό, η Ολυμπιακή επιβαρύνεται βάσει του προεδρικού διατάγματος 138/97 με τη καταβολή των αερολιμενικών τελών. Η εν λόγω νομοθεσία δεν θεσπίζει καμία απαλλαγή από τα μισθώματα ή τα υπόλοιπα τέλη που επιβάλλονται για τη χρήση του χώρου στους ελληνικούς αερολιμένες. Στην περίπτωση της καθυστέρησης των πληρωμών από τη ΟΑ, ακολουθούνται οι εφαρμοστέες διαδικασίες (π.χ. η επιβολή τόκων). Σε ό,τι αφορά τους ισχυρισμούς για τα χρέη που έχει η ΟΑ έναντι του ΔΑΑ εξαιτίας των μη καταβληθέντων τελών και επιβαρύνσεων (το ποσό των οποίων ανέρχεται σε περίπου 30 εκατομμύρια ευρώ), δεν ενέχεται κανένα στοιχείο κρατικής ενίσχυσης, εφόσον ο αερολιμένας των Σπάτων λειτουργεί με τη μορφή της ιδιωτικής επιχείρησης. Εξαιτίας της μετακίνησης προς τον ΔΑΑ έχει πράγματι υπάρξει συσσώρευση των χρεών. Αυτό έχει ως συνέπεια η ΟΑ να αυξήσει τις λειτουργικές της δαπάνες σε ποσοστό 1 000 %. Οι δύο εταιρείες κατέληξαν ωστόσο σε συμφωνία στο θέμα του διακανονισμού όλων των εκκρεμών χρεών της ΟΑ. Η συμφωνία αυτή θα προωθηθεί στην Επιτροπή, μόλις έχει υπογραφεί.

(93) Όσον αφορά τις καθυστερήσεις που έχουν υπάρξει στη καταβολή του μισθώματος για τις εγκαταστάσεις και των τελών προσγείωσης στους άλλους ελληνικούς αερολιμένες, οι ελληνικές αρχές υποστηρίζουν ότι σε περίπτωση αδυναμίας της ΟΑ να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της, εφαρμόζονται πλήρως οι κοινές διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας. Συνεχίζεται ο συμψηφισμός των οφειλών ανάμεσα στα χρέη που έχει η ΟΑ έναντι της Ελληνικής Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας (ΕΥΠΑ) και τα χρέη της ΕΥΠΑ έναντι της ΟΑ (το ποσό των οποίων ανέρχεται σε περίπου 750 εκατομμύρια δραχμές). Η ελληνική κυβέρνηση υποσχέθηκε ότι θα χορηγήσει στην Επιτροπή τα προσαρμοσμένα στη σημερινή κατάσταση στοιχεία εντός ενός μηνός, από τις 11 Απριλίου. Όσον αφορά τη μη πληρωμή του «Σπατόσημου», οι ελληνικές αρχές εμμένουν ότι σε περίπτωση παράλειψης πληρωμής, η ΟΑ καταβάλλει τόκους και πρόστιμα. Εν προκειμένω, η ΟΑ υποχρεώθηκε στην καταβολή προστίμων και τόκων συνολικού ύψους 5,1 δισεκατομμυρίων δραχμών (15 εκατομμυρίων ευρώ) για το συνολικό ανεξόφλητο ποσό του «Σπατόσημου» που ανέρχεται σε 2,2 δισεκατομμύρια δραχμές. Η ΟΑ αμφισβήτησε πρόσφατα στην πληρωμή προστίμου 15 εκατομμυρίων ευρώ. Τα διοικητικά δικαστήρια έκαναν αποδεκτή την αγωγή της και διέταξαν την αναστολή ισχύος των αποφάσεων της ΕΥΠΑ και τον υπολογισμό του φόρου. Τέλος, δεν υπάρχουν εκκρεμή χρέη μεταξύ της Ολυμπιακής Αεροπορίας και της Olympic Catering, με εξαίρεση τις συνήθεις εμπορικές οφειλές.

(94) Οι ελληνικές αρχές αμφισβητούν εν γένει τον ισχυρισμό ότι ανήκουν στην παράλειψη ή την αδυναμία πληρωμής από τη ΟΑ και ότι δεν επιβάλλουν τόκους στις καθυστερημένες πληρωμές ή τα πρόστιμα. Κατά την άποψή τους, τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στις απαντήσεις της 19ης Φεβρουαρίου και της 24ης Οκτωβρίου 2001, καθώς και τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στα παραρτήματα 19 έως 21 αυτού του μηνυρίου αποδεικνύουν ότι η ΟΑ αντιμετώπιζε-ται όπως οποιαδήποτε άλλη ελληνική εταιρεία. Η ΟΑ ζήτησε να καταβάλει τις καθυστερούμενες οφειλές της προς

το δημόσιο, για να βελτιώσει τη θέση των χρηματοοικονομικών της διαθεσίμων, κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου του 2002, που αποτελεί πάντοτε δύσκολη χρονική περίοδο (πολύ περισσότερο μάλιστα μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου). Εξάλλου, στο θέμα των ανεξόφλητων ποσών από την ΟΑ το ελληνικό δημόσιο έχει κινηήσει τις εφαρμοστέες διαδικασίες για την επιστροφή των οφειλόμενων ποσών.

(95) Δ. Οι απαλλαγές από τους φόρους, τα συμβολαιογραφικά δικαιώματα ή τα τέλη μεταγραφής για τις συναλλαγές της ΟΑ. Οι ελληνικές αρχές επιβεβαιώνουν ότι η ΟΑ δεν υπάγεται στο ευεργετικό καθεστώς της εν λόγω απαλλαγής. Έχουν εκδοθεί οι σχετικές νομοθετικές διατάξεις για τη σιωπηρή ανάκληση του άρθρου 3 παράγραφος 2 και 3, του άρθρου 4 παράγραφος 2 και 4 και του άρθρου 6 παράγραφος 3 του νόμου 96/75.

(96) Ε. Η δυνατότητα του συμψηφισμού των χρεών του δημοσίου και της ΟΑ ή μεταξύ των αερολιμένων και της ΟΑ, συμπεριλαμβανομένου του τέλους του «Σπατόσημου», με αδιαφανή τρόπο. Οι ελληνικές αρχές θεωρούν ότι το καθεστώς συμψηφισμού των χρεών είναι διαφανές.

(97) Το σύνολο των ποσών που όφειλε να καταβάλει η ΟΑ στο ελληνικό δημόσιο που δεν ήταν σε θέση να εξυπηρετήσει τα τελευταία χρόνια (συμπεριλαμβανομένου του «Σπατόσημου») βεβαιώθηκε ότι αποτελεί χρέος προς το δημόσιο, σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις του κοινού ελληνικού δικαίου και συμπεριλήφθηκε στις ρυθμίσεις πληρωμής (συμπεριλαμβανομένων όλων των οφειλόμενων αντιστοιχούντων τόκων και προστίμων. Πρόκειται για τη συνήθη διαδικασία που εφαρμόζεται και σε άλλες αεροπορικές εταιρείες. Μόλις η ΟΑ είναι σε αδυναμία εξόφλησης των οφειλών, τίθενται σε εφαρμογή οι εφαρμοστέες διαδικασίες ανάκτησης του ποσού. Η εκκρεμής αξίωση ύψους 19 δισεκατομμυρίων δραχμών της ΟΑ, την καταβολή της οποίας ζητεί ως αποζημίωση για την υποχρεωτική πρόωρη εκδίωξη της από το αεροδρόμιο του Ελληνικού παραμένει εκκρεμής θέμα και δεν είναι ως εκ τούτου δυνατό να συμψηφισθεί με τα χρέη που οφείλει η ΟΑ στο δημόσιο, βάσει των διατάξεων της ελληνικής νομοθεσίας, καθώς τέτοιος συμψηφισμός είναι εφικτός μόνο με βεβαιωμένες αξιώσεις έναντι του δημοσίου. Τέλος, όσον αφορά το επιχείρημα ότι από τους αερολιμένες στερούνται σημαντικές πηγές εσόδων, λόγω της καθυστέρησης πληρωμής ή της μη καταβολής των οφειλόμενων ποσών από την ΟΑ (το βασικό χρηματοδότη) και ότι η πρακτική αυτή επηρεάζει τον ανταγωνισμό, οι ελληνικές αρχές αποκρίνονται ότι οι αερολιμένες στην Ελλάδα δεν έχουν καθεστώς αυτοδυναμίας αλλά χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό. Όλα τα έσοδα που συγκεντρώνονται διοχετεύονται στον κρατικό προϋπολογισμό, με αποτέλεσμα να μην τίθεται θέμα νύθευσης του ανταγωνισμού.

(98) ΣΤ. Η παραχώρηση της λειτουργικής εκμετάλλευσης της εγκατάστασης ανεφοδιασμού με καύσιμα σε μία θυγατρική επιχείρηση της ΟΑ χωρίς να έχει προκηρυχθεί ανοικτός διαγωνισμός και οι εφαρμοζόμενοι όροι τιμολόγησης. Προκηρύχθηκε το 1997 ένας διεθνής διαγωνισμός από τον αερολιμένα των Σπάτων αλλά όχι από την ελληνική κυβέρνηση. Με σαφή κριτήρια αξιολόγησης επελέγη η εταιρεία OFC. Τα συνολικά έξοδα ανάπτυξης ανέρχονταν σε περίπου 14 δισε-

κατομμύρια δραχμές, ενώ οι δαπάνες σε δωδεκάμηνη βάση υπολογίστηκαν στον προϋπολογισμό της OFC σε 600 εκατομμύρια δραχμές περίπου.

- (99) Το τέλος κρουνών καυσίμου που χρεώνει η OFC στις αεροπορικές εταιρείες για την αποθήκευση και διανομή του καυσίμου που προορίζεται για τα αεροπλάνα ανέρχεται στο ποσό των 4,36 cents ΗΠΑ/Ugallon, με βάση τη συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ/δολαρίου ΗΠΑ του Απριλίου 2002 και επιτρέπει, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της Ελληνικής Δημοκρατίας, τη ανάκτηση των ετήσιων εξόδων λειτουργίας εκμετάλλευσης, την απόσβεση του δανείου και την περιορισμένη λογική απόδοση επί των επενδεδυμένων κεφαλαίων, το ετήσιο ποσοστό της οποίας είναι σαφώς κατώτερο του 15 %. Με προβλεπόμενο ρυθμό αύξησης της κατανάλωσης καυσίμων της τάξης του 2 % ετησίως, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, η τρέχουσα αξία των τελών που χρεώνει η OFC κατά τη διάρκεια της χρονικής περιόδου λειτουργικής εκμετάλλευσης των 21 ετών ανέρχεται περίπου στο ποσό των 30 δισεκατομμυρίων δραχμών, σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές, σε αντίθεση με τις εκτιμήσεις της Επιτροπής που το υπολογίζουν σε 100 δισεκατομμύρια δραχμές. Τέλος, όπως ανέφερε η Ελληνική Δημοκρατία, η ΟΑ αποφάσισε να συμβληθεί με την OFC για να εξασφαλιστεί, καθώς αποτελεί το μεγαλύτερο χρήσιμα των εγκαταστάσεων στον αερολιμένα, ότι το τέλος αυτό δεν πρόκειται να αυξηθεί σημαντικά και δεν θα ελέγχεται αποκλειστικά και μόνο από τις εταιρείες πετρελαίου και τα διυλιστήρια.
- (100) Ζ. Η χορήγηση δανείου ύψους 19,5 εκατομμυρίων ευρώ από μία δημόσια εμπορική τράπεζα (την Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδας) στην ΟΑ με βάση την εκχώρηση από την πλευρά της ΟΑ έναντι της τράπεζας αυτής των αξιώσεων που έχει έναντι του ελληνικού δημοσίου για ποσό 22 εκατομμυρίων ευρώ, για τα ανεξόφλητα εισιτήρια. Η Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδας (ΕΤΕ) δεν υπάγεται στο δημόσιο τομέα, ενώ το 10 % έχει αγοραστεί από την Crédit Agricole Caisse Nationale. Η ΟΑ είχε ανάγκη το δάνειο αυτό για να αντιμετωπίσει τα πιθανά προβλήματα διαθέσιμων ρευστών τον χειμώνα του 2002, που αποτελεί πάντοτε εξαιρετικά δύσκολη περίοδο. Το δάνειο χορηγήθηκε από την ΕΤΕ με αντάλλαγμα την εκχώρηση της βεβαιωμένης αξίωσης της ΟΑ έναντι του δημοσίου για τα ανεξόφλητα αεροπορικά εισιτήρια, το ποσό των οποίων ανέρχεται σε 22 εκατομμύρια ευρώ. Δεν πρόκειται για κρατική εγγύηση. Εξάλλου, το δάνειο χορηγήθηκε με δυσμενέστερους όρους στην αγορά σε σύγκριση με την περίπτωση που θα το κάλυπτε κάποια κρατική εγγύηση: EURIBOR + 1,25 %.

5. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΟΑ ΤΟ ΝΟΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 2002

- (101) Πριν να γίνει η αξιολόγηση της καταχρηστικής εφαρμογής των προηγούμενων ενισχύσεων και της επίμαχης νέας ενίσχυσης, είναι αναγκαίο να εξεταστεί η τρέχουσα οικονομική και δημοσιονομική κατάσταση.
- (102) Η Επιτροπή θα ήθελε να τονίσει το ότι η δυνατότητα της εξέτασης της σημερινής κατάστασης της ΟΑ δόθηκε μόνο έπειτα από την έκδοση των δύο διαταγών παροχής πληροφοριών. Ωστόσο, οι σχετικές απαντήσεις όχι μόνο περιήλθαν με καθυστέρηση, όπως για παράδειγμα η αντικειμενική ανάλυση που είχε ζητηθεί σχετικά με το ερώτημα εάν η εταιρεία επρόκειτο να καταστεί βιώσιμη μετά το 2002, υποβλήθηκε μόλις στις 14 Νοεμβρίου 2002, αλλά η Ελλάδα ποτέ δεν διαβίβασε στην Επιτροπή τα κύρια στοιχεία σε συνάρτηση με τους ελεγμένους ισολογισμούς για το έτος 2001.

5.1. Καταχρηστική εφαρμογή της ενίσχυσης που χορηγήθηκε το 1994 και το 1998

5.1.1. Το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης

- (103) Η Επιτροπή επιμένει ότι η ανάλυση των αποτελεσμάτων και της δημοσιονομικής κατάστασης της ΟΑ θα πρέπει να γίνει λαμβάνοντας υπόψη ότι το πιο πρόσφατο χρονικό διάστημα στο οποίο ανατρέχουν τα αξιόπιστα ελεγμένα στοιχεία είναι μόλις το έτος 2000. Για τα πιο πρόσφατα δεδομένα η Επιτροπή εξαρτάται από τις πληροφορίες που παρέχονται από την Ελλάδα, οι οποίες δεν περιέχουν τον ελεγμένο ισολογισμό για το 2001, και από τις εκτιμήσεις που γίνονται από την εταιρεία και οι οποίες υπόκεινται σε περιορισμένο έλεγχο από έναν ανεξάρτητο σύμβουλο για το έτος 2002.
- (104) Όλα τα στοιχεία που αναφέρονται στο κείμενο στρογγυλεύονται προς το πλησιέστερο εκατομμύριο σε ευρώ ή δισεκατομμύριο σε δραχμές.
- (105) Στον πίνακα απεικονίζονται οι βασικοί δείκτες της απόφασης του 1998 οι οποίοι συγκεντρώθηκαν από την Επιτροπή με βάση τις πληροφορίες που χορήγησε η Ελλάδα. Μερικά από τα στοιχεία και τους συντελεστές που αντιστοιχούν στα αντίστοιχα μεγέθη του 1998 δεν είναι δυνατόν να παρασχεθούν με βάση τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες σήμερα.

Δημοσιονομικοί δείκτες ⁽¹⁾	1998		1999		2000		2001		2002	
	Στοιχεία του προγράμματος	Τρέχοντα μεγέθη	Στοιχεία του προγράμματος	Τρέχοντα μεγέθη	Στοιχεία του προγράμματος	Τρέχοντα μεγέθη	Στοιχεία του προγράμματος	Εκμισθωμένα μεγέθη	Στοιχεία του προγράμματος	Προβλεπόμενα μεγέθη
Κύκλος εργασιών										
Εκατομμύρια δραχμές	324 234	269 519	329 071	273 602	344 829	283 083	359 057	—	380 626	—
Εκατομμύρια ευρώ	951,5	791	965,7	802,9	1 011,9	830,8	1 053,7	761,8	1 117	802,8
Αποτελέσματα λειτουργικής εκμετάλλευσης μετά τους τόκους ⁽²⁾										
Εκατομμύρια δραχμές	14 610	- 10 362	21 294	- 16 832	9 622	- 55 651	1 644	—	8 470	—
Εκατομμύρια ευρώ	42,3	- 30,4	62,5	- 49,4	28,2	- 163,3	4,8	- 194,3	24,9	- 41,7
Κέρδη προ φόρων ⁽³⁾										
Εκατομμύρια δραχμές	5 120	1 660	20 914	- 25 980	22 587	- 32 378	2 697	—	6 590	—
Εκατομμύρια ευρώ	15	4,9	61,4	- 76	66,3	- 95	7,9	- 137,3	19,3	18,6
Δείκτης δανειακής εξάρτησης	2,22	2,01	2,42	3,87	2,76	303	2,57	NS ⁽⁴⁾	2,34	N/A
Συνολικός αριθμός αεροσκαφών ⁽⁵⁾	35	33	37	33	40	32	40	32	40	26

⁽¹⁾ Τα τρέχοντα στοιχεία για τα έτη 1998 έως 2000 λαμβάνονται από τους ισολογισμούς της ΟΑ. Οι εκτιμήσεις για το 2001 και οι προβλέψεις για το 2002 από τα στοιχεία των σχεδίων που υποβλήθηκαν από τις ελληνικές αρχές.

⁽²⁾ Η ΕΠΦ (Εσοδα Προ Φόρων — και έκτακτα έσοδα).

⁽³⁾ Και μετά τον συνυπολογισμό των εκτάκτων εσόδων.

⁽⁴⁾ Στα στοιχεία — που είναι διαφορετικά από το πρόγραμμα — δεν συμπεριλαμβάνονται τα αεροσκάφη των θυγατρικών επιχειρήσεων.

⁽⁵⁾ Η δανειακή επιβάρυνση δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί, καθώς το μετοχικό κεφάλαιο είναι αρνητικό.

1 ευρώ = 340,75 δραχ.

(106) Όπως διαφαίνεται, ήδη το 1998 σημειώθηκαν σοβαρές δυσχέρειες στην πορεία της υλοποίησης του προγράμματος. Το 1997, τα αποτελέσματα λειτουργικής εκμετάλλευσης μετά τους φόρους εμφάνισαν απώλεια - 28 δισεκατομμυρίων δραχμών (- 82 εκατομμύρια ευρώ) σε σύγκριση με προδιαγραφόμενα κέρδη 1,7 δισεκατομμυρίων δραχμών (5 εκατομμυρίων ευρώ). Το 1998, παρά τη λήψη των μέτρων λιτότητας προς αντιστάθμιση των προαναφερόμενων εξελίξεων, δεν μπόρεσαν να επιτευχθούν οι στόχοι που καθορίζονταν από το πρόγραμμα για το 1998. Το 1998 η ζημία που προέκυψε από τη λειτουργική εκμετάλλευση μετά τους τόκους για την εταιρεία ανήλθε στο ποσό των - 10,4 δισεκατομμυρίων δραχμών (- 30,4 εκατομμύρια ευρώ) σε σύγκριση με προδιαγραφόμενα κέρδη 14,6 δισεκατομμυρίων δραχμών (42,3 εκατομμύρια ευρώ).

(107) Στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης προβλεπόταν για το συνολικό χρονικό διάστημα εφαρμογής η σημαντική αύξηση του κύκλου εργασιών: για το έτος 2002, ο κύκλος εργασιών έπρεπε να έχει φθάσει στο ποσό των 380 δισεκατομμυρίων δραχμών (117 εκατομμύρια ευρώ) σε σύγκριση με ποσό 285 δισεκατομμυρίων δραχμών) το 1997 (+ 38 %). Ανάμεσα στο 1998 και το 2002 ο κύκλος εργασιών παρέμεινε στην ουσία καθηλωμένος στην ψαλίδα μεταξύ των 270 και των 283 δισεκατομμυρίων δραχμών (792 έως 831 εκατομμύρια ευρώ), έχοντα υπόψη ότι το ίδιο το έτος 2001 αποτέλεσε συνολικά δύσκολο έτος για τον κλάδο των αεροπορικών μεταφορών.

(108) Τα αποτελέσματα λειτουργικής εκμετάλλευσης προβλεπόταν ότι θα ήταν ήδη θετικά το 1998. Στο πρόγραμμα αναδιάρ-

θρωσης προδιαγραφόταν η μείωση σε σχεδόν ισοσκελισμένο επίπεδο, για το έτος 2001, πριν να συντελεστεί η επάνοδος σε θετικότερα αποτελέσματα, μέσα στο 2002. Στην πραγματικότητα, η ζημία λειτουργικής εκμετάλλευσης (δηλαδή μετά από την αφαίρεση όλων των λειτουργικών δαπανών, συμπεριλαμβανομένης της απόσβεσης των στοιχείων του ενεργητικού και του κόστους των τόκων χρηματοδότησης, αλλά πριν από τον συνυπολογισμό των κατηγοριών έκτακτων εσόδων) παρέμεινε στο επίπεδο των - 10 και - 17 δισεκατομμυρίων δραχμών (- 30 και - 49 εκατομμύρια ευρώ) το 1998-1999, αυξήθηκε σε - 55 και - 66 δισεκατομμύρια δραχμές (- 163 και - 194 εκατομμύρια ευρώ) στα έτη 2000 και 2001 αντιστοίχως και εκτιμάται ότι θα ανέλθει στο ποσό των - 41 εκατομμυρίων ευρώ (- 14 δισεκατομμύρια δραχμές) μέσα στο 2002.

(109) Παρά το ότι τα εκτιμώμενα στοιχεία των 11 εκατομμυρίων ευρώ EBITDA για το έτος 2002 αντιπροσωπεύουν βελτίωση σε σύγκριση με την τελευταία διετία, για την οποία τα στοιχεία ήταν αρνητικά, το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να επιβεβαιωθεί με βάση τα τρέχοντα στοιχεία μόνον όταν γίνει ο έλεγχος των ισολογισμών του 2002. Ωστόσο, εμφανίζεται εξαιρετικά απίθανο η ΟΑ να επιτύχει τα αποτελέσματα αυτά, όπως επιβεβαιώνεται από την έκθεση την εκπόνηση της οποίας ανέθεσαν οι ελληνικές αρχές στην Deloitte ⁽¹¹⁾.

(110) Σε συνάρτηση με το σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι το επίπεδο της απόδοσης στο οποίο παραπέμπουν οι ελληνικές

⁽¹¹⁾ Βλέπε αιτιολογική σκέψη 75 και επόμενες.

αρχές στην επιστολή τους προς την Επιτροπή της 1ης Οκτωβρίου 2002 χρησιμοποιώντας τον όρο «λειτουργικό κέρδος» (Operating profit) δεν είναι δυνατό να ληφθεί υπόψη καθ'αυτό. Δεν είναι άλλωστε ο ορισμός που χρησιμοποιείται για την ίδια στήλη στην απόφαση του 1998 και στη λογιστική κατάσταση η οποία συμπεριλαμβάνεται και παρατίθεται προηγουμένως. Κατά συνέπεια, ο ισχυρισμός ότι η εταιρεία έχει πλέον εμφανίσει θετικά κέρδη λειτουργικής εκμετάλλευσης δεν ευσταθεί, εφόσον τα κέρδη αυτά αντιστοιχούν σήμερα στην αποκαλούμενη EBITDA. Πράγματι, η EBITDA πρέπει να καλύπτει όχι μόνο την ομαλή κερδοφορία για τους μετόχους, η οποία ούτε καν δεν προβλέπεται στο σημείο αυτό – αλλά επίσης και δύο βασικές συνιστώσες κόστους για όλες τις εταιρείες:

- α) τη απόσβεση των πάγιων στοιχείων του ενεργητικού που αντιπροσωπεύει, με λογιστική μορφή, τη μείωση της αξίας, που συνεπάγεται η χρήση των στοιχείων του ενεργητικού που επενδύονται στις δραστηριότητες της εταιρείας, εν προκειμένω κυρίως των αεροσκαφών και των λοιπών πάγιων στοιχείων που συνδέονται με τις αεροπορικές δραστηριότητες ή με άλλα λόγια την απόσβεσή τους κατά το προσδοκώμενο χρονικό διάστημα ζωής τους. Αυτή η στήλη διαδραματίζει επίσης ζωτικό ρόλο για τη μελλοντική χρηματοδότηση των νέων στοιχείων που θα αντικαταστήσουν τα υφιστάμενα και θα διασφαλίσουν την μακροπρόθεσμη άσκηση δραστηριοτήτων της εταιρείας·
- β) τις επιβαρύνσεις των τόκων που καταβάλλονται από την εταιρεία στις τράπεζές της και τους άλλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, οι οποίοι χορηγούν τους πόρους για τις δραστηριότητές της ή/και τις επενδύσεις.
- (111) Συνεπώς, πρέπει να τονιστεί ότι ένα τέτοιο επίπεδο EBITDA παραμένει απαράδεκτο. Με βάση τα στοιχεία της ΟΑ, όπως αυτά διαβιβάστηκαν στην Επιτροπή, η απόσβεση των πάγιων στοιχείων και η επιβάρυνση με τους τόκους συναθροίζονται σε ένα ποσό που εκτιμάται σε 52 εκατομμύρια ευρώ. Η αφαίρεση του εν λόγω ποσού από την EBITDA θα μετέτρεπε το αποτέλεσμα λειτουργικής εκμετάλλευσης ή την EBT (Earnings before taxes, έσοδα προ φόρων — ΕΦΠ) ⁽¹²⁾ για το έτος 2002 σε ζημία μεγαλύτερη από – 41 εκατομμύρια ευρώ και σύμφωνα με το πιθανότερο σενάριο σε – 92 εκατομμύρια ευρώ με βάση τα στοιχεία του ελέγχου της Deloitte.
- (112) Η Ελλάδα επιμένει ωστόσο, στην απάντησή της της 21ης Νοεμβρίου, ότι σύμφωνα με τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έκθεση της Deloitte & Touche η εφαρμογή των διεθνών λογιστικών προτύπων (IAS) αντί των ελληνικών προτύπων θα βελτιώναν σημαντικά την EBITDA. Παρόλα αυτά, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι αυτό αποτελεί θέμα ταξινόμησης, εφόσον η χρήση των IAS με άλλα λόγια δηλαδή εν προκειμένω ο λογιστικός συνυπολογισμός των μισθωμάτων υπό την ιδιότητα της οικονομικής αγοράς πάγιων στοιχείων θα μεταβίβαζε μέρος του κόστους από τα χρηματοοικονομικά βάρη στις αποσβέσεις. Στην έκθεση της Deloitte & Touche αποσαφηνίζεται ότι «δεν πιστεύει ότι η μεταβολή αυτή θα επηρεάσει σημαντικά τα συνολικά αποτελέσματα της ΟΑ», δηλαδή τα κέρδη εκμετάλλευσης στα οποία βασίζεται η ανάλυση της Επιτροπής από το 1994.

- (113) Σύμφωνα με τα στοιχεία της ελληνικής πλευράς, σημαντικό ποσό των έκτακτων κερδών φαίνεται να έχει προκύψει από το 2000 και μετά, με αποτέλεσμα τη μείωση των προαναφερόμενων ζημιών. Πράγματι, το ποσό τους είναι εξαιρετικά μεγάλο (68 εκατομμύρια ευρώ για το 2000, 57 εκατομμύρια ευρώ για το 2001, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, και 60 εκατομμύρια ευρώ, σύμφωνα με τις προβλέψεις, για το 2002). Για τα έτη 2000 και 2001 συναπαρτίζονται κυρίως από τις αποζημιώσεις που εισπράχθηκαν από το δημόσιο για τη μετεγκατάσταση από τον Αερολιμένα του Ελληνικού στον ΔΑΑ των Σπάτων (51 εκατομμύρια ευρώ, το 2000 και 65 εκατομμύρια ευρώ το 2001). Επιπλέον, μεσολάβησε η πώληση ενός κτιρίου (22 εκατομμύρια ευρώ, το 2000). Για το έτος 2002 προβλέπεται ότι τα έκτακτα κέρδη θα αποτελούνται από την τελευταία δόση αποζημιώσεων για τη μετακίνηση στον ΔΑΑ των Σπάτων ύψους 6 εκατομμυρίων ευρώ καθώς και από τα κέρδη που θα προέλθουν από την πώληση των πάγιων στοιχείων του ενεργητικού, όπως από την πώληση αεροσκαφών που θα αποδώσουν ποσό έως 16 εκατομμύρια ευρώ, και από χρηματοοικονομικά πάγια στοιχεία, όπως οι μετοχές σε αναλογία προς τα μερίδια συμμετοχής το προϊόν των οποίων θα φθάσει έως το ποσό των 25 εκατομμυρίων ευρώ. Τα κέρδη αυτά, τα οποία ενδέχεται να συνδέονται εν μέρει με την εκποίηση μη βασικών πάγιων στοιχείων του ενεργητικού μπορεί πράγματι να βοηθήσουν να ανακουφισθεί η οικονομική κατάσταση της εταιρείας. Εξακολουθούν ωστόσο να συνιστούν εφάπαξ συμβολή, η οποία δεν έχει καμία επίπτωση για την υποδομή κόστους της εταιρείας, η οποία παραμένει ανησυχητική. Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι μόνο τα λειτουργικά κέρδη εκμετάλλευσης ενδέχεται να καταστήσουν μακροπρόθεσμα δυνατή την επιβίωση της επιχείρησης.
- (114) Οι πληροφορίες που χορηγήθηκαν αναφέρονται επίσης σε έκτακτα έσοδα ύψους 5 εκατομμυρίων ευρώ για το έτος 2002, τα οποία σχετίζονταν με την αποζημίωση που προσέφερε η Ελλάδα σε όλες τις ελληνικές αεροπορικές εταιρείες, συνεπεία των γεγονότων της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 και του κλεισίματος του εναέριου χώρου. Αυτό το πρόγραμμα ενισχύσεων πρωτοκολλήθηκε από την Επιτροπή με τα στοιχεία NN 119/2000 και εξακολουθεί ακόμη να αποτελεί αντικείμενο διεξοδικής έρευνας από τις υπηρεσίες της Επιτροπής, βάσει των κανόνων για τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων. Η παρούσα απόφαση δεν πρόκειται να προδικάσει την έκβαση της προαναφερόμενης έρευνας.
- (115) Από τις τελευταίες πληροφορίες που χορηγήθηκαν στις 16 Οκτωβρίου 2002 από τα διαχειριστικά όργανα της ΟΑ και τις ελληνικές αρχές, αναμένεται ότι, για το 2002, εκτός από το προαναφερόμενο στοιχείο εισπραξής έκτακτων εσόδων ύψους 60 εκατομμυρίων ευρώ, αναμένεται εισροή πρόσθετων έκτακτων εσόδων ύψους 112 εκατομμυρίων ευρώ. Όσον αφορά το περιεχόμενο των εσόδων αυτών δεν κοινοποιήθηκε κανένα επίσημο στοιχείο. Ωστόσο, όπως εξήγησε ευρύτερα η διοίκηση της ΟΑ, θα μπορούσε να αποτελεί το αντιστοιχο έσοδο ύψους έως και 37 εκατομμυρίων ευρώ, το οποίο έχει προέλθει από την πώληση των μεριδίων που έλεγχε η εταιρεία στις δραστηριότητες τροφοδοσίας (catering) και στα συστήματα κράτησης θέσεων. Το εναπομένον βασικότερο μέρος (ύψους 75 εκατομμυρίων ευρώ) περιγράφεται ότι αποτελεί το μερίδιο από την πώληση και την επανεκμίσθωση αεροπλάνων. Το μέγεθος αυτού του εκαζόμενου κέρδους, σε σύγκριση με την εγγενή αξία των εν λόγω στοιχείων του ενεργητικού στον τελευταίο ισολογισμό της εταιρείας στις 31 Δεκεμβρίου 2000 (ακαθάριστη λογιστική

⁽¹²⁾ Και επίσης πριν από τον συνυπολογισμό των έκτακτων στοιχείων.

αξία – 155 εκατομμυρίων ευρώ και καθαρή λογιστική αξία —έπειτα από τις αποσβέσεις— 41 εκατομμυρίων ευρώ), αλλά και το χαμηλό επίπεδο των τιμών πώλησης για τα μεταχειρισμένα αεροσκάφη, στη στιγμή αυτή, σε μία εποχή που πολλά από αυτά έχουν ήδη καθλωθεί στο έδαφος αναμένοντας τους αντίστοιχους αγοραστές ή μισθωτές, δεν είναι δυνατόν να οδηγήσει την Επιτροπή στο συμπέρασμα ότι τα στοιχεία αυτά είναι αξιόπιστα, μέχρι τη στιγμή που θα παρασχεθούν οι τελικές αποδείξεις.

- (116) Καθώς η εταιρεία εξακολούθησε να εμφανίζει υψηλή ζημία, η κατάσταση του μετοχικού της κεφαλαίου, τα αυξανόμενα χρέη και η εικόνα της δανειακής επιβάρυνσης (το σύνολο των οφειλών της εταιρείας διαιρούμενο διά του μετοχικού κεφαλαίου) εξακολουθεί να παρέχει την εικόνα μιας εταιρείας που αντιμετωπίζει δυσχέρειες.
- Το αρνητικό άνοιγμα του μετοχικού κεφαλαίου (στοιχεία του προγράμματος σε σύγκριση με τα τρέχοντα στοιχεία) διογκώθηκε από 32 δισεκατομμύρια δραχμές (93 εκατομμύρια ευρώ), το 1997, σε 37 δισεκατομμύρια δραχμές (108 εκατομμύρια ευρώ), μέσα στο 1998, σε 85 δισεκατομμύρια δραχμές (249 εκατομμύρια ευρώ), το 1999 και έφθασε, τελικά, στο ποσό των 132 δισεκατομμυρίων δραχμών (387 εκατομμύρια ευρώ), το 2000. Για το ίδιο αυτό έτος, οι ίδιοι πόροι είχαν φθάσει σε σχεδόν μηδενικό επίπεδο (ανέρχονταν σε 645 εκατομμύρια δραχμές ή σε ποσό μικρότερο από 2 εκατομμύρια ευρώ). Με βάση τα μη ελεγμένα στοιχεία που κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή για το έτος 2001, το ύψος των ιδίων πόρων μειώθηκε περαιτέρω στο ποσό των – 136 εκατομμυρίων ευρώ.
  - Έπειτα από τα διάφορα στοιχεία για το έτος 2002 ⁽¹³⁾ που αναφέρθηκαν προηγουμένως και ανάλογα με το επίπεδο των έκτακτων εσόδων που έχουν ήδη προκύψει, το ύψος των ιδίων πόρων στις 31 Δεκεμβρίου του 2002 ενδέχεται να κυμαίνεται από ποσό – 209 εκατομμυρίων ευρώ έως και – 6 εκατομμυρίων ευρώ, με το «πιθανότερο σενάριο», όπως περιγράφεται από την Deloitte, να τοποθετεί το ποσό αυτό σε – 139 εκατομμύρια ευρώ. Έστω και με την ευνοϊκότερη αξιολόγηση των επιπτώσεων που θα έχουν τα έκτακτα έσοδα για τη δημοσιονομική κατάσταση της εταιρείας, το μετοχικό κεφάλαιο θα παραμείνει υπό όλες τις περιστάσεις αρνητικό κατά τη διάρκεια της τελικής περιόδου του προγράμματος αναδιάρθρωσης.
  - Το προαναφερόμενο επίπεδο μετοχικού κεφαλαίου είναι εξαιρετικά ασυνήθιστο για μία εταιρεία που εξακολουθεί να ασκεί δραστηριότητες. Όπως επιβεβαιώνουν οι ελεγμένοι ισολογισμοί, η υπέρβαση του απαγορευτικού ορίου της εμφάνισης ζημιών σε ποσοστό 50 % του εταιρικού κεφαλαίου είχε ήδη σημειωθεί το 1999. Υπό ομαλές συνθήκες, η κατάσταση αυτή εξωθεί τους μετό-

χους σε άμεσες αντιδράσεις. Αυτές μπορεί να συνίστανται στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ή/και στην ενεργοποίηση αυστηρών μέτρων αναδιάρθρωσης, σε συνάρτηση με την υποδομή του κόστους, που ενδέχεται να οδηγήσουν σε αναπροσαρμογή των δραστηριοτήτων της εταιρείας. Από την πλευρά της Ελλάδας δεν σημειώθηκε καμία ανάλογη αντίδραση. Δεν σημειώθηκε καμία αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, αλλά ούτε και δρομολογήθηκαν έγκαιρα ουσιαστικές προσαρμογές στο υλοποιούμενο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης.

- Υπό το φως της κατάστασης αυτής, η εταιρεία βασίζεται αποκλειστικά και μόνο σε δανειακά κεφάλαια για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων της, από τα τέλη του 2000 και μετά. Το 2001, η ανάγκη εξωτερικών πόρων χρηματοδοτούμενων από τις τράπεζες και άλλους τρίτους, τους συναλλασσόμενους με την εταιρεία εταίρους, τους προμηθευτές αλλά και τις κρατικές αρχές, μέσω πρόσθετων δανείων ή με την παραχώρηση άλλων προθεσμιών εξόφλησης ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο. Στην ουσία από τα δάνεια αυτά όχι μόνο χρηματοδοτείται το σύνολο των πάγιων στοιχείων ενεργητικού της εταιρείας, αλλά και το αρνητικό μετοχικό κεφάλαιο που ανέρχεται στο ποσό των 136 εκατομμυρίων ευρώ.
- Το χρέος αυξήθηκε σε αξιοσημείωτο βαθμό μέσα στο 2000 αλλά και το 2001. Το δημοσιονομικό χρέος αυξήθηκε το 2000 κατά ποσό περίπου 15 δισεκατομμυρίων δραχμών (περίπου 44 εκατομμύρια ευρώ) τετραπλασιαζόμενο, κατά συνέπεια, σε σύγκριση με τα στοιχεία του 1999. Αλλά και οι υποχρεώσεις έναντι των προμηθευτών αυξήθηκαν κατά περίπου 11 δισεκατομμύρια δραχμές περίπου 32 εκατομμύρια ευρώ), ενώ οι υποχρεώσεις στον τομέα των φόρων και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης ήταν κατά ποσό περίπου 11 δισεκατομμυρίων δραχμών υψηλότερες από τα αντίστοιχα μεγέθη για το 1999. Τα στοιχεία για το έτος 2000 διπλασίασαν και στις δύο περιπτώσεις τα ποσά που αναγράφονταν για το 1999. Μια τέτοια σημαντική αύξηση των χρεών δεν είναι δυνατόν να δικαιολογηθεί από την πορεία εξέλιξης των δραστηριοτήτων της εταιρείας, με άλλα λόγια δηλαδή από τον κύκλο εργασιών της, που παρέμεινε λίγο πολύ σταθερός και ο οποίος θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα υψηλότερο κόστος για αγορές, έξοδα μισθοδοσίας κ.λπ., εάν ο ίδιος είχε αυξηθεί σε σημαντικό βαθμό. Η εικόνα του χρέους σχετίζεται στην ουσία με τη συνολική δημοσιονομική κατάσταση της ΟΑ και με την έλλειψη πόρων που αντιμετωπίζει η εταιρεία για να καλύψει τις τρέχουσες οικονομικές υποχρεώσεις της έναντι τρίτων.
- Με βάση τους ελεγμένους ισολογισμούς της ΟΑ, αυξήθηκαν οι τρέχουσες υποχρεώσεις της ⁽¹⁴⁾ στο σύνολο τους από ποσό 39 δισεκατομμυρίων δραχμών (116 εκατομμύρια ευρώ), το 1999, σε 86 δισεκατομμύρια δραχμές (252 εκατομμύρια ευρώ), το 2000. Το 2001, το μακροπρόθεσμο χρέος αυξήθηκε κατά 187 εκατομμύρια ευρώ, λόγω του δανείου που χορηγήθηκε με κρατική εγγύηση, από το οποίο χρηματοδοτήθηκε το κόστος της επανεγκατάστασης σε συνδυασμό με τη μετακίνηση της ΟΑ στον ΔΑΑ των Σπάτων.

⁽¹³⁾ Βλέπε αιτιολογική σκέψη 78: τα καθαρά αποτελέσματα θα μπορούσαν να ανέλθουν, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της διοίκησης, σε ποσό + 18 εκατομμυρίων ευρώ και, σύμφωνα με τις αναλύσεις της εταιρείας Deloitte να εμφανίσουν ζημίες κυμαινόμενες από – 3 εκατομμύρια ευρώ έως – 50 εκατομμύρια ευρώ. Είναι επίσης πιθανόν να εισρεύσουν πρόσθετα έκτακτα έσοδα ύψους 112 εκατομμυρίων ευρώ και τέλη ύψους 23 εκατομμυρίων ευρώ.

⁽¹⁴⁾ Υποκατηγορία υποχρεώσεις Γ 2 στον ισολογισμό της ΟΑ.

— Οι τρέχουσες υποχρεώσεις έναντι τρίτων αυξήθηκαν, μέσα στο 2001, κατά περαιτέρω ποσό 90 εκατομμυρίων ευρώ, ήτοι από 252 εκατομμύρια ευρώ, το 2000 σε 342 εκατομμύρια ευρώ, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, για το 2001. Σχεδόν τριπλασιάστηκαν, σε σύγκριση με το 1999. Όπως φανερώνουν τα στοιχεία, τα χρέη της ΟΑ σε συνάρτηση με τις πληρωμές για τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης αυξήθηκαν από ποσό 19 εκατομμυρίων ευρώ, το 1999, σε 29 εκατομμύρια ευρώ, το 2000 και έφθασαν σε ποσό σχεδόν 44 εκατομμυρίων ευρώ, στα τέλη του 2001. Ανάμεσα στα τέλη του 1999 και το 2001, τα χρέη της ΟΑ σε σχέση με τους φόρους δεκαπλασιάστηκαν (ανέρχονταν σε 10 εκατομμύρια ευρώ, το 1999, σε 33 εκατομμύρια ευρώ, το 2000, και σε 99 εκατομμύρια ευρώ, το 2001). Για άλλη μία φορά, η αύξηση αυτή δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από το γεγονός ότι οι αλλαγές που επήλθαν στις δραστηριότητες της εταιρείας οδήγησαν σε υψηλότερα χρέη. Σε συνδυασμό με την πραγματική κατάσταση της ΟΑ, αντιθέτως, τα σημερινά πάγια στοιχεία, που χρηματοδοτούνται συνήθως από τις τρέχουσες υποχρεώσεις, όπως περιγράφηκε προηγουμένως, μειώθηκαν σε αξία ανεπαίσθητα από 313 εκατομμύρια ευρώ, το 2000 σε 301 εκατομμύρια ευρώ, σύμφωνα με τα μη ελεγμένα στοιχεία για το έτος 2001, με αποτέλεσμα να μειωθούν κανονικά οι ανάγκες χρηματοδότησης. Η μόνη δικαιολογία για τις εξελίξεις που περιγράφηκαν προηγουμένως συνίσταται στην οξυτάτη ανάγκη εισροής ρευστών προς αντιστάθμιση των πρόσφατων ζημιών.

— Η δανειακή εξάρτηση αποτελεί έναν δείκτη που ήταν προϊόν της απόφασης του 1998, με σκοπό την παρακολούθηση της υλοποίησης του προγράμματος αναδιάρθρωσης. Ο συντελεστής αυτός μπορεί να υπολογιστεί ως το σύνολο όλων των χρεών που οφείλει η εταιρεία διαιρούμενο διά του μετοχικού κεφαλαίου⁽¹⁵⁾. Ανάλογα με τις επενδύσεις και τα αποτελέσματα λειτουργικής εκμετάλλευσης κάθε έτους, αναμενόταν να εμφανίζει για το έτος 2000 διακυμάνσεις μεταξύ 2,22 και 2,76, στη χειρότερη περίπτωση. Στην ουσία, έπειτα από τη θετική αρχή το 1998 (2,01 αντί 2,22) το βάρος των χρεών συνδυαζόμενο με τα πενιχρά αποτελέσματα λειτουργικής εκμετάλλευσης οδήγησε στα σημερινά στοιχεία του 3,87, το 1999. Στα τέλη του 2000, όταν το μετοχικό κεφάλαιο είχε σχεδόν εκμηδενιστεί, τα χρέη αντιπροσώπευαν 303 φορές το μετοχικό κεφάλαιο, και η δανειακή επιβάρυνση ανήλθε σε 303.

— Σήμερα, ο δείκτης δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί πλέον λόγω του αρνητικού επιπέδου του μετοχικού κεφαλαίου. Αποτελεί άλλο ένα στοιχείο που αποδεικνύει ότι η ΟΑ αποτελεί επιχείρηση που αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες και ότι πολύ απέχει από κάθε δυνατότητα να πετύχει τη βιωσιμότητά της, κατά τρόπο ανεξάρτητο από τις εξωτερικές παρεμβάσεις. Η ύπαρξη ενός δείκτη δανειακής επιβάρυνσης 2,76 (πρόκειται για την υψηλότερη αναλογία που επιτρέπεται για το 2000 βάσει του προγράμματος αναδιάρθρωσης του 1998) συσχετιζόμενου με το επίπεδο του συνολικού χρέους

για τα έτη 2000 και 2001⁽¹⁶⁾ επιβάλλει το καθαρό μετοχικό κεφάλαιο της ΟΑ να αντιπροσωπεύει ποσό τουλάχιστον 200 έως 300 εκατομμυρίων ευρώ, σε περίπτωση που θα καταστεί δυνατή η αποκόμιση των έκτακτων κερδών που προβλέπεται να εισρεύσουν για το 2002. Ο μόνος τρόπος να επιτευχθεί η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου με τη σημερινή οικονομική κατάσταση που μαστίζει την εταιρεία συνίσταται στην προσφυγή στη μέθοδο της εισροής ισούψων ρευστών από τους μετόχους της. Προς αντιστάθμιση του τρέχοντος αρνητικού μετοχικού κεφαλαίου, για το 2001, η απαιτούμενη εισροή κεφαλαίων θα πρέπει μάλλον να ανέλθει στο ποσό των 340 με 450 εκατομμυρίων ευρώ.

— Τα προαναφερόμενα αριθμητικά στοιχεία αντιπροσωπεύουν τις ελάχιστες απαιτούμενες εισφορές κεφαλαίων, υπό την προϋπόθεση ότι από το 2003 και μετά η ΟΑ θα διατηρήσει τουλάχιστον ισοσκελισμένο ισολογισμό. Υπό τον όρο ότι θα εκπληρωθούν όλοι οι όροι και οι υποχρεώσεις που καθορίζονται από το τρέχον πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, το οποίο εγκρίθηκε από την Επιτροπή το 1998, η ΟΑ επιτρέπεται ακόμη να λάβει την τελευταία δόση ύψους 23 εκατομμυρίων ευρώ (7,8 δισεκατομμύρια δραχμές), που προβλέπεται στο πρόγραμμα αυτό. Όχι μόνο δεν εκπληρώθηκαν έστω, τουλάχιστον, εν μέρει οι όροι και οι υποχρεώσεις του προγράμματος αυτού, αλλά και το ποσό της τελευταίας δόσης των διαρθρωτικών ενισχύσεων του 1998, ύψους 23 εκατομμυρίων ευρώ (7,8 δισεκατομμύρια δραχμές), πολύ απέχει από το να συμβαδίζει με τις ελάχιστες ανάγκες εισφοράς κεφαλαίων που θα οδηγούσαν σε κάλυψη των τρεχουσών χρεών της ΟΑ, σύμφωνα με τα ανωτέρω.

(117) *Συμπέρασμα:* Η Ελλάδα επισήμανε στην Επιτροπή τη δέσμευσή της να προχωρήσει στην υλοποίηση των προγραμμάτων αναδιάρθρωσης του 1994 και του 1998. Οι περισσότεροι από τους στόχους που επιβάλλονταν στα προγράμματα αυτά δεν έχουν επιτευχθεί. Επιπλέον, οι όροι και οι υποχρεώσεις που επιβάλλονταν από τα προγράμματα δεν εφαρμόστηκαν ή δεν εφαρμόστηκαν με ορθό τρόπο. Η εταιρεία εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρές οικονομικές δυσχέρειες. Η αναλυθείσα οικονομική κατάσταση της ΟΑ και οι εξακριβωμένες σοβαρές δυσχέρειες συνεπάγονται την έλλειψη βιωσιμότητας, τόσο σε βραχυπρόθεσμη, όσο και σε μακροπρόθεσμη βάση.

5.1.2. Η εφαρμογή του συστήματος διαχείρισης πληροφοριών («ΣΔΠ») — («MIS»)

(118) Σε συνάρτηση με την αποτελεσματικότητα του συστήματος ενημέρωσης που τέθηκε σε εφαρμογή από την ΟΑ τον Σεπτέμβριο του 1999, η εταιρεία Alan Stratford and Associates, οι ανεξάρτητοι εμπειρογνώμονες που το διερευνούσαν επεσήμαιναν ότι: «οι σύμβουλοι ικανοποιήθηκαν ότι η διοίκηση θα λαμβάνει έγκυρα και αξιόπιστα στοιχεία, αλλά μόνο υπό τον όρο ότι η εισροή των δεδομένων θα γίνεται με βάση τα καθοριζόμενα χρονοδιαγράμματα». Το σύστημα ενημέρωσης έπρεπε να έχει τεθεί σε λειτουργία το αργότερο

⁽¹⁵⁾ Κατηγορία Β: Προβλέψεις για υποχρεώσεις και επιβαρύνσεις + Γ: πιστωτές και Δ: Οφειλές πληρωτέες και εξοφλητέες σε μελλοντικές χρήσεις διά της κατηγορίας Α: Καθαρό μετοχικό κεφάλαιο στις υποχρεώσεις του ισολογισμού της ΟΑ.

⁽¹⁶⁾ Όπως έχει υπολογιστεί στην προηγούμενη υποσημείωση: 575 εκατομμύρια ευρώ, στα τέλη του 2000, 825 εκατομμύρια ευρώ, στα τέλη του 2001.

το Δεκέμβριο του 1998, όπως επιβαλλόταν από την απόφαση της Επιτροπής του 1998. Σύμφωνα με τους συμβούλους, η επιτυχία του συστήματος εξαρτιόταν από «τη συμβατική ανάθεση και την αποτελεσματική υλοποίηση του νέου συστήματος τήρησης των λογαριασμών για τα έσοδα» από το οποίο θα προέκυπταν τα συγκεκριμένα δεδομένα που θα επέτρεπαν τον υπολογισμό των εσόδων και της κερδοφορίας. Το σύστημα παρουσίαζε δύο άλλες πιθανές αδυναμίες, οι οποίες εντοπίστηκαν από το σύμβουλο. Αυτές τελούν σε σχέση με το γεγονός ότι το ΣΔΠ δεν εφαρμόζεται για όλες τις θυγατρικές επιχειρήσεις της ΟΑ (για παράδειγμα την Ολυμπιακή Αεροπλοΐα) και ότι δεν συμπεριλαμβάνονται ακόμη ορισμένες βασικές πληροφορίες διαχειριστικής υφής, πράγμα που περιορίζει σε σημαντικό βαθμό την ικανότητα των διευθυντικών οργάνων να σχηματίζουν αληθινή εικόνα εποπτείας για το σύνολο των αεροπορικών τους επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

- (119) Βασισμένη στις πληροφορίες που υποβλήθηκαν στις 11 Απριλίου 2002, η Ελλάδα προέβαλε το επιχείρημα ότι η προθεσμία της 31ης Δεκεμβρίου 1998 δεν ήταν ρεαλιστική, καθώς συνεπαγόταν την εφαρμογή του ΣΔΠ μέσα σε ένα τετράμηνο. Η Ελλάδα υπέβαλε επίσης στην Επιτροπή το ΣΔΠ που εφαρμόζεται σήμερα για την ΟΑ ως παράρτημα 39 στις προαναφερόμενες πληροφορίες, δηλώνοντας ότι είχε ολοκληρωθεί τον Οκτώβριο του 2000 και ότι εφαρμόζεται έκτοτε.
- (120) Με βάση το παράρτημα 39, το ΣΔΠ δεν εφαρμόζεται σε καμία από τις θυγατρικές επιχειρήσεις και ειδικότερα ούτε στην Ολυμπιακή Αεροπλοΐα, αλλά ούτε και στις Μακεδονικές Αερογραμμές που και οι δύο εξυπηρετούν γραμμές αεροπορικών μεταφορών. Η Επιτροπή δεν έχει στην κατοχή της αποδεικτικά στοιχεία που να επιβεβαιώνουν ότι το σύστημα τέθηκε με επιτυχία σε εφαρμογή και να στοιχειοθετούν εάν αποτέλεσε ποτέ «ένα πλήρως λειτουργικό και επαρκές σύστημα διαχείρισης πληροφοριών», όπως είχε ζητηθεί από την απόφαση της Επιτροπής του 1998. Όπως προκύπτει από τις πληροφορίες που χορηγήθηκαν (παράρτημα 39, σελίδα 4) η πρόσβαση στο σύστημα δεν παρέχεται με τον τρόπο που ήταν αναγκαίος για την πλήρη υλοποίησή του. Από τον Οκτώβριο του 2000 παραχωρήθηκε η δυνατότητα περιορισμένης πρόσβασης στο σύστημα. Η σημερινή εφαρμογή του συστήματος ενημέρωσης δεν αποδεικνύεται από οποιαδήποτε πληροφορία που είναι διαθέσιμη στην Επιτροπή, ενώ και τα αποτελέσματα δεν αντικατοπτρίζονται στα δεδομένα που διαβιβάστηκαν στην Επιτροπή.
- (121) Η πιο περίτρανη απόδειξη ότι το ΣΔΠ δεν είναι λειτουργικό προέρχεται από τους επίσημους ελεγκτές της ΟΑ (ΣΟΛΑΕ — ορκωτοί λογιστές) στις εκθέσεις ελέγχου για τα έτη 1998, 1999 και 2000 και από το τεράστιο χρονικό διάστημα που απαιτήθηκε για τον έλεγχο των ισολογισμών.
- (122) Θα πρέπει να υπενθυμιστεί ότι οι εκθέσεις ελέγχου μπορεί γενικότερα να υποδιαιρευθούν σε τρεις ευρύτερες κατηγορίες. Η ευνοϊκότερη κατάσταση και μάλιστα η συνηθέστερη σχετίζεται με τις εκθέσεις οι οποίες εκδίδονται χωρίς καμία παρατήρηση, τις αποκαλούμενες «ανεπιφύλακτες γνώμες», που δεν περιλαμβάνουν κανέναν περιορισμό στις γνώμες των ελεγκτών, με αποτέλεσμα να διασφαλίζουν πλήρως την αληθινή και ορθή εικόνα των ισολογισμών της εταιρείας. Στο αντίθετο άκρο συναντάται η άρνηση βεβαίωσης των λογαριασμών σε σοβαρότατες περιπτώσεις υποψιών ότι έχει διαπραχθεί κάποια απάτη. Στον ενδιάμεσο χώρο τοποθετείται η γκριζα ζώνη των αποκαλούμενων «σχολιασμένων γνώμων» στο πλαίσιο των οποίων οι ελεγκτές αποδέχονται τους ισολογισμούς με την επιφύλαξη ότι θα μνημονεύσουν επίσης τις επιφυλάξεις ή τα σχόλιά τους στην ίδια έκθεση. Επ' αυτού πρέπει να σημειωθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις είναι αναπόφευκτη η διατύπωση ορισμένων χαρακτηρισμών, όπως για παράδειγμα για το πρώτο έτος διεξαγωγής του ελέγχου ή στις περιπτώσεις που επέρχονται σημαντικές μεταβολές στις λογιστικές πρακτικές. Η πρακτική αυτή παραμένει ωστόσο η εξαίρεση και δεν σχετίζεται με την εξεταζόμενη περίπτωση. Η σχολιασμένη γνώμη, με την εξαίρεση των μνημονευόμενων ιδιαίτερων καταστάσεων, αποτελεί πάντοτε αρνητικό φαινόμενο για κάποια εταιρεία, φαινόμενο που προσπαθούν πάντοτε να αποφύγουν τα διευθυντικά όργανά της πείθοντας τους ελεγκτές να άρουν τις επιφυλάξεις τους. Η διατύπωση σχολιασμένης γνώμης έχει πάντοτε αντίκτυπο στο καθεστώς των σχέσεων της εταιρείας με τους πελάτες της, τους προμηθευτές και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς.
- (123) Οι τελευταίες εκθέσεις ελέγχου για τα έτη 1998, 1999 και 2000 οδήγησαν όλες σε σχολιασμένες γνώμες που αναφέρονταν όλες από οικονομική σκοπιά σε σοβαρότατα ζητήματα, ο κύριος σχολιασμός των οποίων είχε ως εξής:
- (124) Σχόλια που έγιναν βασισμένα στη διαδικασία του ελέγχου, το πεδίο εφαρμογής της και τους περιορισμούς. Σε συνάρτηση με το έτος 1998, οι ελεγκτές αναφέρουν ότι «μέχρι σήμερα (σημείωση: 10 Σεπτεμβρίου 1999) δεν λάβαμε ικανοποιητικό αριθμό σημειωμάτων πιστοποίησης των εν λόγω οφειλών και απαιτήσεων». Σε συνάρτηση με το 1999 αναφέρεται ότι «δεν διερευνήθηκαν πλήρως οι ισολογισμοί που αφορούν τους λογαριασμούς ορισμένων απαιτήσεων και οφειλών, για τους οποίους εξαιτίας της αναντιστοιχίας των στοιχείων, της διασταύρωσής τους, της έλλειψης δεδομένων κ.λπ. έγινε εγγραφή προβλέψεων (...) προς κάλυψη των αποτελεσμάτων». Επίσης αναφέρονται «στην καθυστέρηση που σημειώνεται κατά τη συμπλήρωση των τελικών εγγραφών στον ισολογισμό και στις εξελίξεις οι οποίες επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό την ομοιόμορφη εφαρμογή της μεθόδου απογραφής μεταξύ των ετών». Για το 2000, αναφέρουν σε συνδυασμό με την υπερήμερη κατάρτιση των ισολογισμών ότι «η προαναφερόμενη καθυστέρηση περιορίσε την ικανότητά μας εφαρμογής των βασικών διαδικασιών ελέγχου (πραγματική απογραφή, επαλήθευση και σύγκριση των μετρητών και των ισοδύναμων διαθεσίμων, των αποθεμάτων και των λοιπών στοιχείων του ενεργητικού)».
- (125) Όπως αντιλαμβάνεται η Επιτροπή από τα προηγούμενα, οι ελεγκτές, για να είναι σε θέση να εκδώσουν μη αρνητική γνώμη, είναι υποχρεωμένοι να υπενθυμίσουν στο κοινό στο οποίο απευθύνεται η έκθεση ότι οι εργασίες και η αξιολόγηση που επιβάλλονται συνήθως από τους τηρούμενους κανόνες του επαγγελματικού κλάδου δεν ήταν δυνατόν να διεκπεραιωθούν πλήρως, καθώς δεν ήταν διαθέσιμα τα συναφή αποδεικτικά στοιχεία. Πράγματι, ο εντεταλμένος έλεγχος ποτέ δεν οδηγεί σε έλεγχο κατά 100 %. Ωστόσο, απαιτεί τη συμμόρφωση με τα συνηθισμένα πρότυπα ελέγχου που επιβάλλονται τόσο από τις νομοθετικές ρυθμίσεις και κανονισμούς του εθνικού δικαίου, όσο και από τα διεθνή πρότυπα ελέγχου, στα οποία παραπέμπουν οι εκάστοτε ελεγκτές, στην αρχή κάθε έκθεσης. Στόχος των σχολίων που γίνονται στην έκθεσή τους, στην περίπτωση της ΟΑ,

- είναι να αποδειχθεί ότι δεν μπόρεσε να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση με τα συνήθη πρότυπα ελέγχου.
- (126) Σχόλια που συνδέονται με το καθεστώς τήρησης των λογιστικών βιβλίων, διαχείρισης και εσωτερικού ελέγχου. Για το έτος 1998, οι ελεγκτές σημείωσαν τα εξής: «εν γένει, το σύστημα της λογιστικής τήρησης βιβλίων για τα έσοδα καθώς και το συνολικό σύστημα τήρησης λογαριασμών πρέπει να βελτιωθεί, για να εξασφαλιστεί απόλυτη συμμόρφωση με τα πρότυπα και τις βασικές αρχές της λογιστικής». Για το 1999, πήγαν ένα βήμα παρακάτω, τονίζοντας ότι «Το ελλιπές σύστημα παρακολούθησης των εσόδων και η εμφανιζόμενη αδυναμία της οργάνωσης των λογιστικών στοιχείων από κοινού με την αναποτελεσματικότητα του διεξαγόμενου εσωτερικού ελέγχου συνεπάγονται την επιβολή άμεσων μέτρων που πρέπει να θεσπιστούν προς εξάλειψη αυτών των σημαντικών αδυναμιών». Σε ό,τι αφορά το 2000, τα κριτικά σχόλια στο ίδιο πεδίο όχι μόνο έγιναν ακριβέστερα, αλλά και αυστηρότερα: «η ελλιπής εφαρμογή του συστήματος ενημέρωσης των εσόδων που είχε ως συνέπεια την ελαττωματική εφαρμογή και παρακολούθηση των εσόδων, του κύκλου των απαιτήσεων και των οφειλών αλλά και την εμφάνιση ουσιαστικών ελλείψεων στις υποδομές τήρησης λογιστικών στοιχείων της εταιρείας, σε συνδυασμό με την ανυπαρξία εσωτερικού ελέγχου, επιβάλλουν την άμεση λήψη μέτρων για να εξαλειφθούν οι προαναφερόμενες σημαντικές αδυναμίες».
- (127) Όπως είναι προφανές από τις διαδοχικές εκθέσεις, οι ελεγκτές όχι μόνο δεν έμειναν ικανοποιημένοι και δεν εμπιστεύθηκαν το σύστημα ενημέρωσης της ΟΑ, αλλά η ανησυχία τους εξακολούθησε να αυξάνεται επιπλέον με την πάροδο του χρόνου. Στην ουσία, εκεί όπου το 1998 μνημονεύεται στην έκθεση η αναγκαιότητα βελτίωσης του συστήματος εσόδων και τήρησης λογιστικών στοιχείων, στην έκθεση για το 1999 τονίζεται η ανάγκη λήψης μέτρων για την καταπολέμηση των αδυναμιών στο σκέλος των εσόδων καθώς και σε συνάρτηση με τον εσωτερικό έλεγχο ο οποίος χαρακτηρίζεται ελαττωματικός. Η γνώμη των ελεγκτών ήταν ακόμη πιο καταδικαστική για το έτος 2000. Σύμφωνα με την έκθεση, όχι μόνο ο κύκλος των εσόδων, αλλά και το συνολικό πλέγμα των βασικών στοιχείων στις σχέσεις με τους τρίτους (στους οποίους συμπεριλαμβάνονται οι πελάτες και οι προμηθευτές) ήταν αδύναμο και επέβαλε τη λήψη άμεσων μέτρων. Στο βαθμό που αυτό αφορούσε τον εσωτερικό έλεγχο, η κρίση που διατυπωνόταν ήταν ακόμη σαφέστερη: από το χαρακτηρισμό ότι ήταν ανεπαρκής για το 1999, στην έκθεση για το 2000 καταγγελλόταν η παντελής έλλειψή του.
- (128) Συνεπεία αυτού, η Επιτροπή δεν είναι δυνατόν να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι εφαρμόστηκε το σύστημα διαχείρισης πληροφοριών. Οι ελεγκτές, οι οποίοι διενεργούν κυρίως τον έλεγχο αυτό, περιέγραψαν την καταβαράθρωσή του με την πάροδο του χρόνου με τέτοια ευκρίνεια, ώστε τα περιθώρια ελιγμών που απομένουν στη διοίκηση για την παρακολούθηση των ενεργειών τους και σε κάθε άλλο τρίτο για την εμπέδωση της εμπιστοσύνης του στις επιδόσεις της εταιρείας να είναι ισχνά. Άλλη μία απόδειξη των κάκιστων επιδόσεων της εταιρείας στο σημείο αυτό κατά το παρελθόν αποτελεί επιπλέον η πρόσφατη ανάθεση της κατάρτισης του συστήματος εσόδων σε εξωτερικούς οργανισμούς. Όπως φαίνεται, το έργο αυτό δεν συνδέεται μόνο με τις προσπάθειες που καταβάλλονται στα θέματα της περικοπής του κόστους, αλλά και με την παντελή έλλειψη εσωτερικής οργάνωσης στο σημείο αυτό, ειδικότερα σε ό,τι αφορά τα χρονοδιαγράμματα.
- (129) Η καθυστέρηση που σημειώθηκε στην υποβολή των τελικών ισολογισμών επιβεβαιώνει τη γενικότερη αρνητική τάση που μνημονεύεται στις εκθέσεις των ελεγκτών.
- (130) Όπως σημειώνει η Επιτροπή, κατά τη διάρκεια της χρονικής περιόδου του έργου αναδιάρθρωσης, οι ελεγμένοι ισολογισμοί της ΟΑ δεν υποβλήθηκαν ποτέ εγκαίρως. Με βάση τις ρυθμίσεις της ελληνικής νομοθεσίας και ιδίως σύμφωνα με το άρθρο 43 παράγραφος 5 του νόμου 2190/1920, το διοικητικό συμβούλιο κάποιας ιδιωτικής ανώνυμης εταιρείας υποχρεούται στη δημοσίευση των ισολογισμών της εταιρείας για το προηγούμενο οικονομικό έτος τουλάχιστον είκοσι ημέρες πριν από τη γενική συνέλευση των μετόχων. Η συνέλευση αυτή οφείλει να συγκαλείται ένα εξάμηνο μετά τη λήξη κάθε οικονομικού έτους. Εξάλλου, σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 5 παράγραφος 6 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2407/92 από τους αερομεταφορείς απαιτείται «να παρέχουν κάθε οικονομικό έτος χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση στις αρχές χορήγησης των αδειών τους ελεγμένους ισολογισμούς του προηγούμενου οικονομικού έτους». Από το 1998 και μετά, ωστόσο, η Ολυμπιακή Αεροπορία δεν ήταν σε θέση να υποβάλει τους ελεγμένους ισολογισμούς της εγκαίρως:
- όπως προκύπτει από την έκθεση ελέγχου, οι ισολογισμοί για το 1998 οριστικοποιήθηκαν στις 10 Σεπτεμβρίου 1999, περίπου δηλαδή, οκτώμισι μήνες μετά το κλείσιμο του οικονομικού έτους. Ήταν ήδη αργά, σε σύγκριση με τη νόμιμη προθεσμία που εφαρμόζεται στην Ελλάδα, αλλά και με βάση τη συνήθη ευρωπαϊκή πρακτική, σύμφωνα με την οποία η προθεσμία ανέρχεται σε ένα εξάμηνο από το κλείσιμο του έτους,
  - η έκθεση για τους ισολογισμούς του 1999 εκδόθηκε στις 11 Δεκεμβρίου 2001, σχεδόν μία ολόκληρη διετία μετά το κλείσιμο και παραπάνω από ένα πεντάμηνο μετά την τελική προθεσμία υποβολής για το 2000,
  - αυτό είχε ως συνέπεια η έκθεση για τους ισολογισμούς του 2000 να εκδοθεί την 1η Αυγούστου 2002 και πάλι 17 μήνες μετά το κλείσιμο και εκ νέου μετά την παρέλευση της προθεσμίας για τους ισολογισμούς του 2001,
  - σε ό,τι αφορά τους ισολογισμούς για το έτος 2001, ουδόςως χορηγήθηκαν στην Επιτροπή καταστάσεις ελέγχου, με αποτέλεσμα να είναι παραπάνω από αμφίβολο εάν υπάρχουν καν οι καταστάσεις αυτές. Σύμφωνα με την καλύτερη πιθανολόγηση της διοίκησης της ΟΑ, που διατυπώθηκε προφορικά κατά τη συνεδρίαση της 16ης Οκτωβρίου 2002, η υπογραφή των καταστάσεων θα γίνει στις αρχές του 2003 πράγμα που εξακολουθεί να τοποθετείται ένα έτος μετά από το κλείσιμο του οικονομικού έτους και τουλάχιστον ένα εξάμηνο έξω από το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα.
- (131) Για άλλη μία φορά, το πρόβλημα σχετικά με την προσκόμιση των ελεγμένων ισολογισμών όχι μόνο δεν βελτιώθηκε, αλλά επιδεινώθηκε ή τουλάχιστον παρέμεινε καθηλωμένο σε ανησυχητικά επίπεδα, όπως αποδείχθηκε προηγουμένως. Όπως κρίνουν οι ελληνικές αρχές, η τελευταία μείωση των

καθυστερήσεων αποδεικνύει τη βελτίωση της κατάστασης. Στην ουσία, η Επιτροπή θα ήθελε, αντιθέτως, να τονίσει την επιδείνωση που σημειώθηκε ανάμεσα στο 1998 και τα επόμενα έτη. Εάν εξακολουθήσει να σημειώνεται μείωση των καθυστερήσεων, θα μπορούσαμε να ελπίσουμε, χωρίς ωστόσο να υπάρχει καμία βεβαιότητα, ότι οι ισολογισμοί για το 2002 ή ενδεχομένως για το 2003 θα υποβληθούν εγκαίρως.

- (132) Η συσώρευση των καθυστερήσεων αυτών προκαλεί περαιτέρω δυσχέρειες καθώς η διοίκηση δεν μπορεί να βασιζέται σε κατάλληλα ελεγμένους ισολογισμούς για την άσκηση των καθημερινών της δραστηριοτήτων. Εξάλλου, ούτε οι μέτοχοι αλλά και ούτε οι τρίτοι δεν αποκτούν ποτέ σωστή εικόνα και βεβαιότητα για τις επιδόσεις και τα αποτελέσματα της εταιρείας. Οι καθυστερήσεις που σημειώνονται σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά σχόλια που διατύπωσαν οι ελεγκτές μπορεί να προκαλέσουν μόνο μεγαλύτερη καχυποψία σε ό,τι αφορά την αξιοπιστία των ισολογισμών και όλων των στοιχείων που περιλαμβάνονται σε αυτούς. Ισχύουν τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν οι Deloitte & Touche στις εκθέσεις που υπέβαλαν στην Επιτροπή⁽¹⁷⁾ για τα έτη 1998 και 1999, προς την ίδια κατεύθυνση. Η Επιτροπή δεν έχει ενημερωθεί από την Ελλάδα για οποιαδήποτε μέτρα που θα ήταν σε θέση να απαλύνουν την κατάσταση αυτή στο μέλλον.
- (133) Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που αναλύθηκαν προηγουμένως, η στήριξη στα μη ελεγμένα στοιχεία για το έτος 2001, παρά το γεγονός ότι παραμένει αναγκαία για το σχηματισμό της τελικής εικόνας, πρέπει να γίνεται με μεγάλη προσοχή. Τα τελευταία χρόνια μπορεί να εντοπισθούν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα στοιχεία που δηλώθηκαν τελευταία από την εταιρεία και τα αντίστοιχα στοιχεία που εμφανίζονται τελικά στους ελεγμένους ετήσιους ισολογισμούς. Στην αξιολόγησή του για τα στοιχεία του 1997 ο εμπειρογνώμονας που διορίστηκε από την Επιτροπή, η εταιρεία Deloitte & Touche, ανέφερε την αλλαγή που είχε υπάρξει από καθαρό κέρδος 15 δισεκατομμυρίων δραχμών σε ζημία - 7 δισεκατομμυρίων δραχμών, μεταξύ των τελευταίων προβλέψεων και των τελικών στοιχείων.
- (134) Η Ελλάδα ανέφερε πιο πρόσφατα, στις 11 Απριλίου 2002⁽¹⁸⁾ ότι σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της για το έτος 2000 θα προέκυπτε καθαρή ζημία ύψους περίπου - 26 δισεκατομμυρίων δραχμών (περίπου - 76,3 εκατομμύρια ευρώ). Τα στοιχεία αυτά, παρά το ότι χορηγήθηκαν παραπάνω από ένα δωδεκάμηνο έπειτα από το κλείσιμο του οικονομικού έτους χρειάστηκε κατόπιν να μεταβληθούν σε ζημία ύψους - 32,4 δισεκατομμυρίων δραχμών (- 95 εκατομμύρια ευρώ) στους ελεγμένους ισολογισμούς που υπογράφηκαν την 1η Αυγούστου 2002. Το επεισόδιο αυτό επιβεβαιώνει τη διαιώνιση του φαινομένου της αναξιπιστίας στα μη ελεγμένα στοιχεία που υποβλήθηκαν.
- (135) Τέλος, σε συνάρτηση με την υλοποίηση του αξιόπιστου συστήματος διαχείρισης πληροφοριών που εφαρμόζεται στον όμιλο εταιρειών της ΟΑ, οι ελεγκτές παρατήρησαν

στις εκθέσεις τους για το 1999 και το 2000 ότι, παρά τις υποχρεώσεις βάσει των ρυθμίσεων της ελληνικής νομοθεσίας και κατά παράβαση της έβδομης οδηγίας 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1983, βασιζόμενη στο άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση ζ) της συνθήκης για τους ενοποιημένους λογαριασμούς⁽¹⁹⁾, όπως τροποποιήθηκε τελευταία από την οδηγία 2001/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου⁽²⁰⁾, η εταιρεία δεν είχε καταρτίσει τους ενοποιημένους λογαριασμούς για τον όμιλο εταιρειών της. Εκτός του ότι αυτό συνιστά παράβαση των διατάξεων της νομοθεσίας, η στάση αυτή, εντασσόμενη στο πλαίσιο του αυξανόμενου ρόλου που διαδραματίζουν οι δύο βασικότερες θυγατρικές της επιχειρήσεις, η Ολυμπιακή Αεροπλοία και οι Μακεδονικές Αερογραμμές (στο συνολικό δίκτυο και τις δραστηριότητες αεροπορικών μεταφορών της ΟΑ) ισοδυναμεί με στήριξη των πληροφοριών από όλες τις πλευρές, τη διοίκηση, τους μετόχους και τους ενεχόμενους τρίτους, στους οποίους συμπεριλαμβάνεται η Επιτροπή, που θα τους επέτρεπε να αποκτήσουν την κατάλληλη εικόνα για τις δραστηριότητες του ομίλου εταιρειών της ΟΑ, τα αντίστοιχα αποτελέσματα και τις χρηματοοικονομικές ροές.

- (136) Ακόμη και στο πιο πρόσφατο ενημερωτικό στοιχείο, την έκθεση που υποβλήθηκε από την Ελλάδα στις 14 Νοεμβρίου του 2002, και η οποία είχε πολύ πρόσφατα καταρτιστεί από την Deloitte & Touche επιβεβαιωνόταν η έλλειψη αξιοπιστών στοιχείων στην ΟΑ. Όπως υπογράμμισε ο σύμβουλος: «Όπως σημειώσαμε στις προηγούμενες εκθέσεις, η διαχείριση των πληροφοριών βασίζεται σε μη μηχανογραφημένα συστήματα τα οποία, σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι αναξιόπιστα ή ασυνεπή.»
- (137) *Συμπέρασμα:* Σε ό,τι αφορά την ΟΑ και τις θυγατρικές της επιχειρήσεις, δεν λειτουργεί κανένα αξιόπιστο ΣΔΠ. Εάν εξαιρέσουμε τη διαβεβαίωση αναφορικά με το ζήτημα αυτό που έδωσε η Ελλάδα, στην Επιτροπή δεν έχει χορηγηθεί καμία σχετική απόδειξη. Η διαχείριση της ΟΑ εξακολουθεί να μην μπορεί να βασίζεται σε έγκυρα δεδομένα ή να προσκομίσει αξιόπιστα στοιχεία. Για το λόγο αυτό είναι ακατόρθωτο να εσπευθεί ο αντικτύπος του προγράμματος αναδιάρθρωσης, το οποίο εγκρίθηκε από την Επιτροπή το 1998.

5.1.3. Η ιδιομορφία του καθεστώτος της ΟΑ

- (138) Η Ελλάδα ενημέρωσε την Επιτροπή ότι η επίμαχη νομοθεσία (νόμοι 2271/94, 2602/98, 2527/97 και 2414/96) δεν αντιστρατεύεται την διάταξη του άρθρου 1 στοιχείο α) της απόφασης του 1998 [άρθρο 1 δεσμεύσεις α), β), γ) και στ) της απόφασης του 1994], όπως αυτή εξετάστηκε, επαληθεύτηκε και έγινε αποδεκτή από την Επιτροπή στο πλαίσιο της διαδικασίας που οδήγησε στην έγκριση της απόφασης του 1998. Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι οι προαναφερόμενες διατάξεις της νομοθεσίας ήταν πράγματι αποδεκτές, στο πλαίσιο της απόφασης του 1998.
- (139) Ωστόσο, όσον αφορά το νόμο 95/76, οι ελληνικές αρχές επισήμαναν την προθυμία τους να επανορθώσουν την κατά-

⁽¹⁷⁾ Σελίδες 55 και 56 του σχεδίου έκθεσης της 3ης Ιουλίου 1998 και σελίδα 74 της έκθεσης της 21ης Ιουλίου 1999.

⁽¹⁸⁾ Παράρτημα 2 του ελληνικού μνημονίου που διαβιβάστηκε στις 11 Απριλίου 2000.

⁽¹⁹⁾ ΕΕ L 193 της 18.7.1983, σ. 1.

⁽²⁰⁾ ΕΕ L 283 της 27.10.2001, σ. 28.

σταση που έχει προκύψει λόγω των ρυθμίσεων του προαναφερόμενου νόμου υπέρ της ΟΑ. Οι ελληνικές αρχές δεν αντικρούουν τις αμφιβολίες που εξέφρασε η Επιτροπή αναφορικά με το συμβιβασίμο χαρακτήρα του. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο επίμαχος νόμος τέθηκε σε ισχύ πριν από την ημερομηνία προσχώρησης της Ελλάδας στην Κοινότητα (1 Ιανουαρίου 1981), εμφανίζεται αναγκαία η ανόρθωση της κατάστασης με την επιβολή των κατάλληλων μέτρων που θα συνίστανται στην απλή κατάργηση των αντίστοιχων διατάξεων του νόμου αυτού, δηλαδή του άρθρου 3 παράγραφος 2 και 3, του άρθρου 4 παράγραφοι 2, 3 και 4 και του άρθρου 6 παράγραφος 2.

(140) Η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη της το γεγονός ότι τα άρθρα του καταστατικού του ΟΑ δημοσιεύτηκαν.

(141) Όσον αφορά το θέμα των ισολογισμών, το επιχείρημα των ελληνικών αρχών είναι ότι δεν υπάρχει κανένας σύνδεσμος ανάμεσα στην καθυστέρηση της δημοσίευσης των ελεγμένων οικονομικών ισολογισμών και την ικανότητα επιβίωσης της εταιρείας. Η Επιτροπή αναγνωρίζει την ανυπαρξία του αντίστοιχου δεσμού, με τη στενή έννοια. Πάντως, παρατηρεί ότι η Ελλάδα, εφόσον παραδέχεται ότι οι ισολογισμοί δεν υποβλήθηκαν ποτέ εγκαίρως (με αύξηση, αντιθέτως, των καθυστερήσεων), αποδέχεται ότι η ΟΑ παραβιάζει σαφώς τις διατάξεις της κοινοτικής και της εθνικής νομοθεσίας. Αυτό φανερώνει επίσης ότι το ΣΔΠ δεν εφαρμόστηκε ποτέ, όπως είχε ζητηθεί στην απόφαση του 1998.

5.2. Οι νέες παράνομες ενισχύσεις

5.2.1. Η χορήγηση δανείου ύψους 19,5 εκατομμυρίων ευρώ

(142) Στην ΟΑ χορηγήθηκε στις 8 Φεβρουαρίου 2002 δάνειο από μία δημόσια εμπορική τράπεζα (Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδας), με αντάλλαγμα την εκχώρηση από την πλευρά της ΟΑ στην τράπεζα αυτή των αξιώσεων της έναντι του ελληνικού δημοσίου συνολικού ποσού 22 εκατομμυρίων ευρώ, για τα ανεξόφλητα εισιτήρια. Το δάνειο ήταν αποπληρωτέο μέσα σε ένα χρόνο. Το επιτόκιο αποπληρωμής του δανείου θα ήταν ίσο με το επιτόκιο του EURIBOR προσαυξημένο κατά + 1,25 %. Σε περίπτωση παράλειψης εκπλήρωσης λόγω υπερημερίας, ο τόκος υπερημερίας υπολογίζεται με ποινική ρήτρα προσαύξησης του επιτοκίου αποπληρωμής κατά 2 % ποσοστιαίες μονάδες. Με βάση τα στοιχεία που υπέβαλαν οι ελληνικές αρχές (πάρτημα 10) από την εποχή του συμψηφισμού των χρεών μεταξύ του ελληνικού δημοσίου και της ΟΑ (και της Ολυμπιακής Αεροπλοΐας) το Δεκέμβριο του 1998, τα συσσωρευμένα χρέη του ελληνικού δημοσίου έναντι της ΟΑ ανέρχονταν στις 31 Δεκεμβρίου 2001 στο ποσό των 14 844 375 105 δραχμών (περίπου 43 563 830 ευρώ), από το οποίο 12 711 474 679 δραχμές (περίπου 37 304 401 ευρώ) αποτελούσαν τη ληξιπρόθεσμη υπερήμερη οφειλή των ανεξόφλητων εισιτηρίων. Το εν λόγω αποδεικτικό στοιχείο φαίνεται να αντιστοιχεί στο ποσό των 22 εκατομμυρίων ευρώ, το οποίο, όπως αναγνώρισε το ελληνικό δημόσιο, αποτελεί το χρέος του έναντι της ΟΑ, και το οποίο εκχωρήθηκε στην Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδας προς εξασφάλιση του δανείου της ύψους 19,5 εκατομμυρίων ευρώ.

5.2.2. Η ανοχή της Ελλάδας στο θέμα της μη καταβολής ή του ετεροχρονισμού των πληρωμών ή σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη προνομαχική μεταχείριση βάσει των διατάξεων του ελληνικού φορολογικού και εμπορικού δικαίου

(143) Στο παράρτημα ΙΧ της απάντησής τους της 1ης Οκτωβρίου 2002, οι ελληνικές αρχές υπέβαλαν απόσπασμα (άρθρο 22) του ελληνικού νόμου 2731/1999 της 5ης Ιουλίου 1999 που αφορούσε τη ρύθμιση θεμάτων διμερούς κρατικής αναπτυξιακής συνεργασίας και βοήθειας, τη ρύθμιση θεμάτων μη κυβερνητικών οργανώσεων και άλλες διατάξεις. Το κείμενο αυτό παραπέμπει σιωπηρά στην ΟΑ. Στην αντίστοιχη διάταξη αναφέρεται ότι για τις επιχειρήσεις για τις οποίες οι αποφάσεις λαμβάνονται από την Επιτροπή του άρθρου 2 του ελληνικού νόμου 2000/91 για την ιδιωτικοποίηση των εταιρειών, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις του ελληνικού νόμου 2414/96 για τις ΔΕΚΟ (τις εταιρείες που χαρακτηρίζονται «δημόσιες κοινωφελείς επιχειρήσεις») όσον αφορά τον εκσυγχρονισμό των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών και άλλες διατάξεις, με εξαίρεση τα άρθρα 9 και 10 του νόμου αυτού. Τα άρθρα αυτά αφορούν την ακολουθητέα διαδικασία σε περίπτωση ιδιωτικοποίησης (άρθρο 9) και το ποσοστό του κεφαλαίου των υπό ιδιωτικοποίηση εταιρειών που πρέπει να παραμένει πάντοτε ελληνικής ιδιοκτησίας (τουλάχιστον 51 %).

(144) Κατά συνέπεια, απ' ό,τι φαίνεται η ΟΑ δεν αποτελεί πλέον ΔΕΚΟ. Αυτό επιβεβαιώθηκε από τις ελληνικές αρχές στο έγγραφο που υπέβαλαν την 1η Οκτωβρίου 2002 (σημείο 5), στο οποίο αναφερόταν ότι η ΟΑ δεν υπαγόταν στις ρυθμίσεις του ελληνικού νόμου 2414/96 για τις ΔΕΚΟ, από τον Ιούνιο του 1999 και μετά, όταν το ελληνικό δημόσιο ανέθεσε τη διαχείριση της ΟΑ στην Speedwing.

(145) Για την εφαρμογή του άρθρου 2 του ελληνικού νόμου 2000/91 απαιτείται η απόφαση ιδιωτικοποίησης μιας εταιρείας η οποία μέχρι στιγμή εκείνη υπαγόταν στις ρυθμίσεις του ελληνικού νόμου 2414/96 για τις ΔΕΚΟ. Στην επιστολή τους της 26ης Αυγούστου 1999, οι ελληνικές αρχές παρέπεμψαν στους νέους διαχειριστές της ΟΑ, χωρίς ωστόσο να μνημονεύουν ουδόλως τη διαδικασία ιδιωτικοποίησης. Η ελληνική κυβέρνηση έλαβε την απόφαση ιδιωτικοποίησης της ΟΑ μόλις στις 13 Δεκεμβρίου 1999. Η διαδικασία αυτή τέθηκε σε κίνηση στις 20 Δεκεμβρίου 2000 και κηρύχθηκε άκαρπη το Φεβρουάριο του 2002. Οι ελληνικές αρχές δεν κοινοποίησαν ωστόσο ποτέ στην Επιτροπή την πραγματική μεταβολή του καθεστώτος της εταιρείας.

(146) Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η ΟΑ δεν αποτελεί ΔΕΚΟ και ότι η ΟΑ δεν υπάγεται κατά συνέπεια στις ρυθμίσεις του ελληνικού νόμου 2414/96 από τον Ιούνιο του 1999 (ή έστω από τον Δεκέμβριο του 1999), αλλά μόνο στις γενικές διατάξεις του ελληνικού νόμου 2190/1920 για τις ανώνυμες εταιρείες του ιδιωτικού δικαίου, θα όφειλαν να έχουν αντιστοίχως προσαρμοστεί ορισμένες ρυθμίσεις των ελληνικών νόμων 2271/94 και 2602/98, καθόσον συνιστούν το διακεκριμένο νομικό πλαίσιο για την πρόσληψη και τους κανονισμούς υπηρεσιακής κατάστασης του προσωπικού των εργαζομένων της ΟΑ. Όπως παρατηρεί η Επιτροπή, η ΟΑ εξακολουθεί ωστόσο να διέπεται από τη νομοθεσία για τις ΔΕΚΟ, παραμένοντας ταυτόχρονα μια ομαλή ανώνυμη εταιρεία του δημόσιου τομέα.

- (147) Όσον αφορά την καταβολή των υποχρεωτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς των ελληνικών αρχών (όπως αυτοί κοινοποιήθηκαν στο παράρτημα 53 τμήμα 15 και 16, καθώς και στα παραρτήματα 31 και 32 της απάντησης της 11ης Απριλίου 2002), η ΟΑ όφειλε στο ελληνικό δημόσιο συγκεκριμένα ποσά που αντιστοιχούσαν στις υποχρεωτικές πληρωμές της κοινωνικής ασφάλισης κατά το χρονικό διάστημα από το 1993 έως το 2001. Κατά τη διάρκεια της εν λόγω οκταετίας, που η ΟΑ δεν κατέβαλε τις εν λόγω επιβαρύνσεις, το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ) δεν προσέφυγε σε συγκεκριμένα μέτρα, με τη μορφή των προστίμων, του εκλειστηριασμού στοιχείων κ.λπ., όπως προβλέπεται από τις διατάξεις της εφαρμοστέας νομοθεσίας ⁽²¹⁾. Τον Απρίλιο του 2001 η ΟΑ εפוφελήθηκε από το διακανονισμό των χρεών με το ΙΚΑ για τα οφειλόμενα ποσά συνολικού ύψους έως και 32 εκατομμυρίων ευρώ. Με τους συσσωρευμένους τόκους, οι εκκρεμείς καταβλητέες οφειλές ανέρχονταν στο ευρύτερο σύνολο των 45 εκατομμυρίων ευρώ. Το ποσό ήταν καταβλητέο σε 24 μηνιαίες δόσεις, προσαυξημένο κατά μία εράπαξ βασική προκαταβολή (δύο δόσεις). Η μηνιαία δόση καθορίστηκε με το διακανονισμό στο ποσό των 1 760 821 ευρώ. Οι μηνιαίες δόσεις των εισφορών για τις συνεχιζόμενες πληρωμές που οφείλονται σε μηνιαία βάση ποικίλλουν, αλλά ανέρχονται περίπου στο ποσό των 2,235 δισεκατομμυρίων δραχμών, δηλαδή σε 6 559 060 ευρώ περίπου. Τη νομική βάση για την προαναφερόμενη ρύθμιση αποτέλεσε ο ελληνικός νόμος 2676/1999, ο οποίος επιτρέπει την ανάλογη ρύθμιση υπό τον όρο ότι δεν παραμένει ανεξόφλητη και υπερήμερη καμία πληρωμή, μετά την ημερομηνία της ρύθμισης, διαφορετικά καταρρέει η συνολική ρύθμιση. Επίσης, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του νόμου αυτού, η ΟΑ είχε τη δυνατότητα να αναστείλει την καταβολή των υπερήμερων πληρωμών της επί ένα τρίμηνο μετά την παρέλευση χρονικού διαστήματος έξι μηνών καταβολής των πληρωμών από τη συνομολόγηση της αντίστοιχης ρύθμισης. Πάντως, το στοιχείο αυτό όφειλε να μην έχει επηρεάσει τις οφειλόμενες σε μηνιαία βάση πληρωμές από την ΟΑ.
- (148) Για να εξασφαλίσει την καταβολή των αξιώσεών του, το ΙΚΑ προχώρησε τον Ιούνιο του 2001 σε μέτρα εκτέλεσης επί των ακινήτων της ΟΑ για συνολικό ποσό 21 218 264 ευρώ. Δεν υπάρχει, ωστόσο, καμία άλλη απόδειξη της κίνησης περαιτέρω μέτρων στρεφόμενων κατά των περιουσιακών στοιχείων της ΟΑ προς εξασφάλιση της πληρωμής αυτής. Μετά τη σύναψη της συμφωνίας για τη ρύθμιση των χρεών, η ΟΑ εμφανίζεται ότι έχει στην ουσία καταβάλει τα ποσά μόνο μέχρι το Σεπτέμβριο του 2001. Για τους μήνες Οκτώβριο-Δεκέμβριο 2001 ευεργετήθηκε από τη διάταξη του προαναφερόμενου μέτρου αναφορικά με την τρίμηνη αναστολή καταβολής των ποσών που αφορούσε η ρύθμιση. Η ΟΑ δεν φαίνεται ωστόσο να έχει προβεί σε οποιαδήποτε καταβολή προς το ΙΚΑ για να καλύψει οποιοσδήποτε εισφορές κοινωνικής ασφάλισης που οφείλονταν για τους μήνες αυτούς.
- (149) Κατά συνέπεια, η ΟΑ όχι μόνο δεν κατέβαλε τις εισφορές της στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης επί μια οκταετία, χωρίς να επισύρει σε βάρος της οποιοσδήποτε κυρώσεις, αλλά δεν τήρησε και την τελευταία ρύθμιση, η οποία προβλεπόταν ότι θα έπαυε να ισχύει αν δεν πληρωνόταν μία μηνιαία οφειλόμενη δόση (Οκτώβριος 2001). Για το οφειλόμενο ποσό των 45 εκατομμυρίων ευρώ οι πληρωμές συνεχίστηκαν επί ένα εξάμηνο, μέσα στο 2001, προσαυξημένες κατά την προκαταβολή. Απ' ό,τι φαίνεται, ο Ιανουάριος και ο Φεβρουάριος του 2002 εξοφλήθηκαν. Κατά συνέπεια, τα εξοφληθέντα ποσά ανέρχονται σε 17 608 210 ευρώ.
- (150) Σε ό,τι αφορά τη μη καταβολή του ΦΠΑ επί των καυσίμων και των ανταλλακτικών από την Ολυμπιακή Αεροπλοΐα, έπειτα από την εξέταση των παραρτημάτων 28 και 29 του μηνιού της 11ης Απριλίου 2002, δεν υπάρχει κανένα αποδεικτικό στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι η Ολυμπιακή Αεροπλοΐα κατέβαλε τον αντίστοιχο ΦΠΑ στις φορολογικές αρχές από τον Ιανουάριο έως το Μάιο του 2001 και στο διάστημα από το Νοέμβριο έως το Δεκέμβριο του 2001.
- (151) Όσον αφορά τη δυνατότητα συμψηφισμού των χρεών του δημοσίου και της ΟΑ ή μεταξύ των αερολιμένων και της ΟΑ, συμπεριλαμβανομένου του τέλους του «Σπατόσημου», με αδιαφανή τρόπο, η Επιτροπή έθεσε το θέμα της ασάφειας του ελληνικού νόμου 2733/1999 όσον αφορά τον υπολογισμό των αμοιβαία οφειλόμενων χρεών και τη ρύθμιση βάσει των διατάξεων του νόμου αυτού. Οι ελληνικές αρχές υπέβαλαν με την επιστολή της 11ης Απριλίου 2002 τη συμφωνία συμψηφισμού μεταξύ του ελληνικού δημοσίου και της ΟΑ της 24ης Ιουνίου 1999, στην οποία παρατίθεται η κατανομή των οφειλόμενων και ανεξόφλητων ποσών κάθε πλευράς. Το ποσό που συμψηφίστηκε ανερχόταν σε 9 862 639 493 δραχμές (περίπου 28,9 εκατομμύρια ευρώ).
- (152) Οι εκκρεμείς πληρωμές της ΟΑ προς το ελληνικό δημόσιο αντιπροσωπεύουν τα αερολιμενικά τέλη για τις εσωτερικές και διεθνείς πτήσεις που οφείλονται για το χρονικό διάστημα από το Νοέμβριο του 1994 έως το Δεκέμβριο του 1998 καθώς και τα «μισθώματα». Τα αποδεικτικά έγγραφα που υποβλήθηκαν ⁽²²⁾ καλύπτουν πλήρως τα αερολιμενικά τέλη. Δεν παρέχεται, ωστόσο, καμία λεπτομέρεια (μόνο το συνολικό ποσό) για τα «μισθώματα» που αφορούν μόνο τη χρονική περίοδο 1996-1998. Συνεπώς, παραμένει ανεξακρίβωτο το ποσό των 509 192 802 δραχμών (περίπου 1 494 330 ευρώ).
- (153) Θα πρέπει επίσης να υπενθυμιστεί ότι οι εκκρεμείς υποχρεώσεις του ελληνικού δημοσίου έναντι της ΟΑ δεν καλύπτουν κάποια ιδιαίτερη χρονική περίοδο. Κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατό να επαληθευθεί η εγκυρότητα των προβαλλόμενων ισχυρισμών. Στη συμφωνία ρύθμισης των οφειλών αναφέρεται ιδίως στο σημείο 2 α) του παραρτήματος 15 του μηνιού της 11ης Απριλίου ότι το ποσό των 3 402 729 422 δραχμών (περίπου 9 986 000 ευρώ) αντιπροσωπεύει τα οφειλόμενα ποσά για τα ανεξόφλητα εισιτήρια των υπαλλήλων της Ελληνικής Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας (ΕΥΠΑ), τη συντήρηση των αεροσκαφών που είχαν χρησιμοποιηθεί για τη μεταφορά υπαλλήλων της ΕΥΠΑ, αλλά και το κόστος εκμετάλλευσης των κτιρίων από την ΕΥΠΑ. Από την κατανομή του κόστους αυτού στο παράρτημα της εν λόγω συμφωνίας που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της προκύπτει ότι το κόστος αυτό ανέρχεται μόλις στο ποσό των 2 443 981 910 δραχμών (περίπου 7 172 361 ευρώ). Δεν παρέχεται καμία εξήγηση για τη διαφορά μεταξύ των δύο στοιχείων. Σύμφωνα με το σημείο 2 β) της συμφωνίας ρύθ-

⁽²¹⁾ Από τον ελληνικό νόμο 2238/94, και ιδίως από το άρθρο 95 και την εγκύκλιο αριθ. 42/1999 του ΙΚΑ για τη ρύθμιση οφειλών.

⁽²²⁾ Στο παράρτημα 15.

μισης των οφειλών, το ποσό των 6 459 910 071 δραχμών (περίπου 18 957 317 ευρώ), δηλαδή το υπόλοιπο του συμψηφίζομενου ποσού αντιπροσώπευε τις υποχρεώσεις των διαφόρων υπουργείων και κοινωφελών οργανισμών έναντι της ΟΑ. Αλλά και στο σημείο αυτό, δεν διευκρινίζεται σε ποιο χρονικό διάστημα αντιστοιχούν οι υποχρεώσεις αυτές. Η Ελλάδα δεν προσκόμισε επίσης κανένα αποδεικτικό στοιχείο για τα εμφανιζόμενα ποσά, ούτε τα εισιτήρια, αλλά ούτε και τα τιμολόγια.

(154) Για τη χρονική περίοδο 1998-2001 δεν κοινοποιήθηκαν στοιχεία για το συμψηφισμό μεταξύ της ΟΑ και της Ελλάδας. Όπως παρατηρεί η Επιτροπή, αντιθέτως, οφείλεται η καταβολή μισθώματων για τους διάφορους αερολιμένες κατά τη χρονική περίοδο 1998-2001, το ύψος των οποίων ανέρχεται σε 2,46 εκατομμύρια ευρώ (1,6 εκατομμύρια ευρώ για την ΟΑ και 860 000 ευρώ για την Ολυμπιακή Αεροπορία). Δεν έχουν κοινοποιηθεί αποδεικτικά στοιχεία πληρωμής.

(155) Σε ό,τι αφορά το επιβαλλόμενο τέλος ανάπτυξης του αερολιμένα, του γνωστού ως «Σπατόσημο», όπως φαίνεται με βάση τα στοιχεία που υποβλήθηκαν στις 11 Απριλίου 2002 ⁽²³⁾ δεν παρατίθεται κανένα αποδεικτικό στοιχείο πληρωμής για το συνολικό ποσό της οφειλής των περίπου 60 999 156 ευρώ για το «Σπατόσημο» κατά τη χρονική περίοδο Δεκεμβρίου 2000-Φεβρουαρίου 2002, καθώς και για το μήνα Μάρτιο του 1999. Στα συμπληρωματικά έγγραφα που διαβιβάστηκαν στις 14 Νοεμβρίου 2002, διευκρινίζεται ότι η ρύθμιση του εκκρεμούς χρέους των 31 εκατομμυρίων ευρώ θα γίνει σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις της εφαρμοστέας νομοθεσίας και διαδικασίας. Ωστόσο, δεν χορηγήθηκε καμία απόδειξη πληρωμής, αλλά και κανένα αναλυτικό στοιχείο για την εξεταζόμενη χρονική περίοδο και τους συγκεκριμένους αερολιμένες.

(156) Όσον αφορά την πληρωμή των αερολιμενικών τελών στο ΔΑΑ, όπως ανέφερε το ελληνικό δημόσιο στο έγγραφο του που διαβιβάστηκε στις 11 Απριλίου 2002 (ιδίως στο παράρτημα 44) τα αερολιμενικά τέλη και κάθε άλλη εισφορά και επιβάρυνση (συμπεριλαμβάνονται τα μισθώματα και οι πληρωμές για τις κοινωφελείς υπηρεσίες) καταβλήθηκαν δεόντως και ότι δεν τίθενται ως εκ τούτου το ζήτημα των κρατικών ενισχύσεων. Από την εξέταση των στοιχείων που υποβλήθηκαν από το ελληνικό δημόσιο προκύπτει ότι σύμφωνα με το παράρτημα 44 τα έξοδα και οι πληρωμές που οφείλονταν για το χρονικό διάστημα από το Μάρτιο του 2001 (την έναρξη των δραστηριοτήτων στο νέο αερολιμένα) έως το Φεβρουάριο του 2002, μεταφέρονται, ανερχόμενα στο ποσό των 24 εκατομμυρίων ευρώ. Η ΟΑ και ο ΔΑΑ είχαν καταλήξει σε συμφωνία στις 23 Απριλίου 2002 για τη ρύθμιση του εκκρεμούς χρέους της ΟΑ. Η Επιτροπή έλαβε στις 14 Νοεμβρίου 2002 αντίγραφο της τελικής συμφωνίας που έφερε την ημερομηνία της 23ης Απριλίου 2002. Στο έγγραφο αυτό αποσιμμάται η οφειλή σε 33,92 εκατομμύρια ευρώ για τη χρονική περίοδο Μαρτίου 2001-Μαρτίου 2002. Τα χρέη πρέπει να αποπληρωθούν με 12 τριμηνιαίες δόσεις μέσα σε μία τριετία, αρχής γενομένης τον Ιούλιο του 2002. Το επιτόκιο της αποπληρωμής βασίζεται στην τιμή του EURIBOR (του επιτοκίου που προσφέρεται στην ευρωπαϊκή διατραπεζική αγορά) προσαυξημένη

κατά 2,5, ποσοστιαίες μονάδες, επιτόκιο που είναι σήμερα υψηλό. Η ΟΑ εξασφάλισε αυτήν την τριετή ρύθμιση των χρεών της, εκχωρώντας προκαταβολικά όλα τα έσοδα από τις υποχρεώσεις παροχής δημόσιας υπηρεσίας στον ΔΑΑ καθόλη αυτή τη χρονική περίοδο και παραχωρώντας σε πρώτη θέση υποθήκη επί ενός αεροσκάφους τύπου 737-400 αποκλειστικής ιδιοκτησίας της. Ωστόσο, δεν χορηγήθηκε στο μεταξύ καμία σχετική απόδειξη για τις πληρωμές που έγιναν αναφορικά με το θέμα αυτό.

(157) Την απαλλαγή από τους φόρους, τα συμβολαιογραφικά δικαιώματα ή τα τέλη μεταβίβασης ή εγγραφής για τις συναλλαγές της ΟΑ. Οι απαλλαγές αυτές συνδέονται με το νόμο 95/76 και θα πρέπει να αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο των κατάλληλων μέτρων που πρόκειται να θεσπιστούν.

(158) Σε ό,τι αφορά τη μη καταβολή του ΦΠΑ ύψους 8 %, που εισπράττει η ΟΑ επί των εσωτερικών ναύλων. Όπως επιβεβαίωσαν οι ελληνικές αρχές στο έγγραφο τους που υπέβαλαν στις 11 Απριλίου 2002 ο μειωμένος ΦΠΑ καταβάλλεται από την ΟΑ και την Ολυμπιακή Αεροπορία «μόνο για τις πτήσεις που εκτελούνται μεταξύ των νήσων της Λέσβου, της Χίου, της Σάμου, των Δωδεκανήσων, των Κυκλάδων, καθώς και από τις νήσους του Αιγαίου τη Θάσο, τη Σαμοθράκη, τις Βόρειες Σποράδες και τη Σκύρο, υπό τον όρο ότι διατηρεί τα υποκαταστήματά της στις τοποθεσίες αυτές». Με τη βοήθεια των εγγράφων που έλαβε η Επιτροπή μπόρεσε να επαληθεύσει ότι τα ποσά καταβλήθηκαν πράγματι από την ΟΑ στο δημόσιο, όπως ακριβώς χρεώνονται στο εισιτήριο.

(159) Όσον αφορά το εκκρεμές χρέος έναντι της Olympic Catering, στην Επιτροπή διαβιβάστηκε η πληροφορία ότι η ΟΑ εμφανίζει σύνηδες εμπορικό χρέος 2,43 εκατομμυρίων ευρώ.

(160) Όσον αφορά την αποζημίωση για την πρόωρη εκδίωξη από το αεροδρόμιο του Ελληνικού και τη μετεγκατάσταση στα Σπάτα, το ποσό που καθορίστηκε τον Απρίλιο του 1999 και συμφωνήθηκε με την Επιτροπή το Δεκέμβριο του 1999 ανερχόταν σε 33,66 δισεκατομμύρια δραχμές (98,8 εκατομμύρια ευρώ). Ένα πρόσθετο ποσό 8,7 δισεκατομμύρια δραχμών (25,6 εκατομμύρια ευρώ) προσδιορίστηκε στο πλαίσιο της ανεξάρτητης έρευνας που έγινε το Φεβρουάριο του 2002. Αυτό το ποσό συνδέεται με την αναταραχή που προκλήθηκε λόγω της υποχρεωτικής πρόωρης εκδίωξης της ΟΑ. Αποτέλεσμα ήταν να αυξηθεί η οφειλόμενη αποζημίωση σε 124,4 εκατομμύρια ευρώ. Όπως μνημονεύει η Deloitte, η ΟΑ εισέπραξε συνολικά ποσό 138,7 εκατομμυρίων ευρώ, ως αποζημίωση. Εάν συνυπολογιστούν ο πληθωρισμός και ο αντίκτυπος των επιτοκίων, το ποσό αυτό είναι παραπλήσιο με το καθορισμένο. Για να ρυθμίσει ωστόσο όλες τις αξιώσεις που απορρέουν από τη μετακίνηση από το αεροδρόμιο του Ελληνικού, η ΟΑ, αξιώνει την καταβολή ποσού 19 δισεκατομμυρίων δραχμών (περίπου 55 εκατομμύρια ευρώ). Όμως, το ποσό αυτό δεν αναγνωρίζεται σήμερα από την Ελλάδα. Βασισόμενη συνεπώς στα έγγραφα που αναλύθηκαν, η Επιτροπή είναι σε θέση να εξακριβώσει ότι δεν καταβάλλεται υπέρμετρη αποζημίωση στην ΟΑ για τη μετακίνηση αυτή.

⁽²³⁾ Στα παραρτήματα 41-44

5.2.3. Η παραχώρηση της λειτουργικής εκμετάλλευσης των εγκαταστάσεων ανεφοδιασμού με καύσιμα σε μία θυγατρική επιχείρηση της ΟΑ

(161) Όπως τόνισαν οι ελληνικές αρχές, η παραχώρηση των εγκαταστάσεων ανεφοδιασμού με καύσιμα ήταν συνέπεια του διεθνούς ανοικτού διαγωνισμού που προκηρύχθηκε από το ΔΑΑ το 1997. Το αρχικό κόστος της κατασκευής και λειτουργίας των εγκαταστάσεων ανεφοδιασμού από την OFC είχε καθοριστεί στο ποσό των 9,6 δισεκατομμυρίων δραχμών (περίπου 28,3 εκατομμύρια ευρώ). Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς των ελληνικών αρχών, η σύμβαση ανατέθηκε στην OFC για 23 έτη. Η ΟΑ αποτελεί το μεγαλύτερο μέτοχο της OFC, ελέγχοντας ποσοστό 66 %. Βάσει του παραρτήματος 24 των εγγράφων που υπέβαλαν στις 11 Απριλίου 2002, οι ελληνικές αρχές προσάρτησαν ως μέρος της άδειας ανεφοδιασμού με καύσιμα τη συμφωνία της 13ης Αυγούστου 1998 μεταξύ του ΔΑΑ και της Ολυμπιακής Αεροπορίας, των εταιρειών Avinoil, Motor Oil Hellas, BFSC και Hansaconsult για την κατασκευή, παράδοση, λειτουργία και συντήρηση του συστήματος διανομής καυσίμων ανεφοδιασμού των αεροσκαφών στον ΔΑΑ.

(162) Οι ελληνικές αρχές κοινοποίησαν επίσης την τροποποιημένη συμφωνία αριθ. 2 της 22ας Μαΐου 2001 αναφορικά με τη συμφωνία παραχώρησης της άδειας ανεφοδιασμού με καύσιμα μεταξύ του ΔΑΑ και της OFC ΑΕ, στην οποία καθοριζόταν η τροποποίηση της αρχικής συμφωνίας κατ' εφαρμογή του μέγιστου συμφωνηθέντος κόστους κατασκευής. Στη συμφωνία παραχώρησης της άδειας ανεφοδιασμού δεν περιλαμβάνεται καμία μνεία στο αρχικό κόστος των επενδύσεων αλλά και σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα εφαρμόζεται το τέλος διακίνησης των ποσοτήτων, εφόσον στο σημείο 16.4 της συμφωνίας αναφέρεται σαφώς ότι:

«Με την επιφύλαξη των προαναφερόμενων διατάξεων [ο κάτοχος της άδειας ανεφοδιασμού με καύσιμα —η OFC ΑΕ— θα εφαρμόζει πολιτική τιμολόγησης (συμπεριλαμβανομένης, χωρίς περιορισμούς, της πολιτικής στα θέματα του τέλους τροφοδοσίας με καύσιμα, που θα είναι δίκαιη, αντικειμενική, διαφανής και δεν θα θεσπίζει διακρίσεις μεταξύ των χρηστών και δεν θα καθιερώνει διακρίσεις με κριτήριο τον όγκο της συχνότητας του καυσίμου αεροσκαφών που χορηγείται ή τη σχέση μεταξύ του χρήστη και του κατόχου της άδειας ανεφοδιασμού ή οποιωνδήποτε προσώπων που συνδέονται με τον κάτοχο της άδειας ανεφοδιασμού] ο κάτοχος της άδειας ανεφοδιασμού επιτρέπεται να χρεώνει τέλη τροφοδοσίας με καύσιμα χαμηλότερα από τα υπολογιζόμενα βάσει του παραρτήματος Μ ενώ δεν επιτρέπεται να χρεώνει υψηλότερες τιμές, υπό οποιεσδήποτε περιστάσεις».

(163) Θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υποβλήθηκε κανένα αποδεικτικό στοιχείο σχετικά με το σημερινό τέλος τροφοδοσίας καυσίμων που χρεώνεται στην ΟΑ και στις θυγατρικές της επιχειρήσεις ή στους ανταγωνιστές της από την OFC ΑΕ. Στο μέρος της συμφωνίας παραχώρησης της άδειας ανεφοδιασμού που υποβλήθηκε υπό τη μορφή του παραρτήματος 24 δεν περιέχεται καμία μνεία στο κόστος των εγκαταστάσεων κατά τη χρονική στιγμή της σύναψης της συμφωνίας παραχώρησης της άδειας ανεφοδιασμού (πρόκειται για το παράρτημα Γ που δεν διαβιβάστηκε). Εκείνο που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι το κόστος κατασκευής των εγκαταστάσεων ανεφοδιασμού αποτελεί τη βάση υπολογισμού

του βασικού μισθώματος και του τέλους τροφοδοσίας του καυσίμου. Με τη συμπληρωματική συμφωνία αριθ. 2 της συμφωνίας παραχώρησης άδειας ανεφοδιασμού με καύσιμα, το κόστος των εγκαταστάσεων αυξήθηκε και έφθασε στο ποσό των 14,030 δισεκατομμυρίων δραχμών (41,175 εκατομμυρίων ευρώ). Στη συμφωνία αυτή αναφέρεται επίσης ότι ο κάτοχος της άδειας ανεφοδιασμού χρειάζεται πρόσθετη χρηματοδότηση ύψους 1 381 476 238 δραχμών (περίπου 4,054 εκατομμύρια ευρώ). Δεν παρέχονται εξηγήσεις για τη σχέση με τις αρχικές απαιτήσεις χρηματοδότησης της εγκατάστασης, αλλά ούτε και εξηγείται ο τρόπος με τον οποίο θα καλυφθούν τα πρόσθετα έξοδα χρηματοδότησης, αλλά ούτε πώς θα συντελεστεί η απόσβεση του πρόσθετου κόστους από τα τέλη ανεφοδιασμού ή από κρατικές επιχορηγήσεις.

6. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ

(164) Όπως ορίζεται στο άρθρο 87 παράγραφος 1 της συνθήκης και στο άρθρο 61 παράγραφος 2 της συμφωνίας για τον ΕΟΧ, οι ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη μέλη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχείρισης ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά και με την συμφωνία για τον ΕΟΧ. Τα μέτρα που πρέπει να αξιολογηθούν είναι:

α) η ενίσχυση που χορηγείται στην ΟΑ, η οποία εγκρίθηκε αρχικά με τις αποφάσεις της 7ης Οκτωβρίου 1994 και της 14ης Αυγούστου 1998 της Επιτροπής, ως προς την οποία η Επιτροπή αποφάσισε να κινηθεί τη διαδικασία του άρθρου 88 παράγραφος 2 της συνθήκης στις 6 Μαρτίου 2002, λόγω της μη συμμόρφωσης προς το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης αλλά και της αθέτησης των δεσμεύσεων που είχε αναλάβει η Ελλάδα (οι οποίες θα εξεταστούν στο τμήμα 6.1).

β) οι εικαζόμενες, μη κοινοποιηθείσες, νέες ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην ΟΑ, αναφορικά με τις οποίες η Επιτροπή αποφάσισε, επίσης στις 6 Μαρτίου 2002, να κινηθεί την διαδικασία του άρθρου 88 παράγραφος 2 της συνθήκης, για χορήγηση ποσού 19,5 εκατομμυρίων ευρώ, την ανοχή που επιδεικνύεται στα θέματα της μη καταβολής οφειλών ή όλων των άλλων μορφών ευνοϊκής μεταχείρισης βάσει των ρυθμίσεων της ελληνικής φορολογικής και εμπορικής νομοθεσίας, καθώς και όσον αφορά τα πλεονεκτήματα που παραχωρούνται στο θέμα της λειτουργίας των εγκαταστάσεων ανεφοδιασμού με καύσιμα (που θα εξεταστεί στο τμήμα 6.2).

6.1. Αξιολόγηση της αρχικά χορηγηθείσας ενίσχυσης στην απόφαση του 1998, που αναφέρεται στο σημείο α)

6.1.1. Ύπαρξη κρατικών ενισχύσεων κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης

(165) Όσον αφορά την αρχικά εγκριθείσα ενίσχυση, η Επιτροπή ανέφερε ήδη στις προηγούμενες αποφάσεις του 1994 και

του 1998 ότι συνιστά κρατική ενίσχυση, ότι επηρεάζει τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών και ότι νοθεύει επίσης τον ανταγωνισμό στο πλαίσιο της κοινής αγοράς. Σε συνάρτηση με το σημείο αυτό, η Επιτροπή παραπέμπει στην αξιολόγησή της που παρατίθεται στις αποφάσεις αυτές.

6.1.2. Νομική βάση για την αξιολόγηση του συμβιβάσιμου χαρακτήρα

- (166) Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η παρέκκλιση που θεσπίζεται από το άρθρο 87 παράγραφος 2 της συνθήκης και από το άρθρο 61 παράγραφος 2 της συμφωνίας για τον ΕΟΧ καθώς και από το άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο β) της συνθήκης και από το άρθρο 61 παράγραφος 3 στοιχείο β) της συμφωνίας για τον ΕΟΧ δεν εφαρμόζονται εν προκειμένω. Σε συνάρτηση με το σημείο αυτό, η Επιτροπή παραπέμπει στην αξιολόγησή της που έγινε στις προηγούμενες δύο αποφάσεις.
- (167) Στο άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχεία α) και β) της συνθήκης ΕΚ περιλαμβάνονται οι παρεκκλίσεις όσον αφορά τις ενισχύσεις, προορισμός των οποίων είναι η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης περιοχών, στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση. Η Ελλάδα αποτελεί περιοχή, η οποία εμπίπτει πλήρως στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 87 παράγραφος 3 στοιχείο α).
- (168) Ωστόσο, οι περιφερειακές ανάγκες σε συνάρτηση με την Ολυμπιακή Αεροπορία και τις γραμμές αεροπορικών μεταφορών εν γένει λαμβάνονται υπόψη μέσω των υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας που επιβάλλονται από την Ελλάδα στις εταιρείες οι οποίες εξυπηρετούν γραμμές μεταξύ της ελληνικής ηπειρωτικής χώρας και των νήσων καθώς και μεταξύ των νήσων. Κατά την προσφορά των προαναφερόμενων υπηρεσιών της, η Ολυμπιακή Αεροπορία, όπως και όλες οι άλλες αεροπορικές εταιρείες, υπόκειται στις εν λόγω υποχρεώσεις και ευεργετήματα, στο θέμα των αποζημιώσεων που χορηγούνται για τις μη βιώσιμες γραμμές, ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση. Σε ιδιαίτερες περιπτώσεις, οι εν λόγω αεροπορικές εταιρείες έχουν το δικαίωμα να ασκούν τις δραστηριότητές τους βάσει των αποκλειστικών δικαιωμάτων εκμετάλλευσης που τους έχουν παραχωρηθεί σύμφωνα με το άρθρο 4 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2408/92 του Συμβουλίου ⁽²⁴⁾. Σε μία ελευθερωμένη αγορά οποιοσδήποτε φορέας εκμετάλλευσης είναι σε θέση να προσφέρει δημόσια υπηρεσία αναγκαία για την επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η Επιτροπή θεωρεί επιπλέον ότι ο αντικειμενικός στόχος των παρεχόμενων περιφερειακών ενισχύσεων εκπληρώνεται συνήθως ευκολότερα με την εφαρμογή προγραμμάτων χορήγησης ενισχύσεων, με τα οποία διασφαλίζεται η παροχή των υπηρεσιών αυτών από φάσμα φορέων εκμετάλλευσης.
- (169) Η εξεταζόμενη ενίσχυση αποτελεί πασιφανή ενίσχυση αναδιάρθρωσης, η οποία χορηγείται σε μία επιχείρηση που αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες επί μία δεκαετία σχεδόν, η κατάσταση της οποίας δεν έχει βελτιωθεί σημαντικά. Με τις ενισχύσεις αναδιάρθρωσης όχι μόνο δεν επιτεύχθηκαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αλλά έγινε πολύ περισσότερο

καταχρηστική εκμετάλλευση της άδειας που χορήγησε η Επιτροπή για την παραχώρηση κρατικών ενισχύσεων προς ανόρθωση των οικονομικών δυσχερειών της εταιρείας. Η Επιτροπή δεν διαβλέπει τη δικαιολογία που θα μπορούσε να την εξωθήσει στο συμπέρασμα ότι η ενίσχυση που αξιολογείται στην παρούσα απόφαση υποβοηθάει το έργο της επίτευξης των σκοπών της περιφερειακής ανάπτυξης και κρίνει κατά συνέπεια ότι η ενίσχυση δεν είναι δυνατόν να υπαχθεί στις εξαιρέσεις που ισχύουν για εξυπηρέτηση περιφερειακών στόχων.

- (170) Όσον αφορά την παρέκκλιση του άρθρου 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της συνθήκης αναφορικά με τις ενισχύσεις για την προώθηση της ανάπτυξης ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών, εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο αντικείμενο στο κοινό συμφέρον, η Επιτροπή παραπέμπει επίσης στις αρχικές της αποφάσεις, σύμφωνα με τις οποίες έκρινε ότι οι ενισχύσεις για τους σκοπούς αναδιάρθρωσης της εταιρείας συμβιβάζονταν με την κοινή αγορά, υπό την προϋπόθεση της τήρησης των συγκεκριμένων όρων.

6.1.3. Εκτίμηση του συμβιβάσιμου χαρακτήρα των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν με τις αποφάσεις της Επιτροπής του 1994 και του 1998

- (171) Όπως έκρινε η Επιτροπή, με την απόφασή της του 1998, ο συμβιβάσιμος χαρακτήρας της ενίσχυσης με την κοινή αγορά τελούσε υπό τον όρο της ολοσχερούς υλοποίησης του προγράμματος αναδιάρθρωσης, στόχος του οποίου ήταν η αποκατάσταση της βιωσιμότητας της εταιρείας, της τήρησης από την Ελλάδα των 24 ειδικών όρων που συνόδευσαν την έγκριση της ενίσχυσης, της αποφυγής των άσκοπων πρακτικών νόθευσης του ανταγωνισμού και του περιορισμού της ενίσχυσης στον ελάχιστο απαιτούμενο βαθμό. Καθώς ο συμβιβάσιμος χαρακτήρας της ενίσχυσης τελούσε υπό τον όρο των ειδικών δεσμεύσεων, η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να αξιολογήσει στις σκέψεις που ακολουθούν τις συνέπειες που συνεπάγεται η αθέτηση ορισμένων από τις δεσμεύσεις αυτές.

6.1.3.1. Η ολοσχερής εφαρμογή του προγράμματος

- (172) Ήδη το 1999 η Επιτροπή είχε ενημερώσει την Ελλάδα ότι δεν ήταν σε θέση να εγκρίνει τη χορήγηση της εναπομένουσας δόσης ύψους 7,8 δισεκατομμυρίων δραχμών, εφόσον δεν είχαν επιτευχθεί τα αναμενόμενα αποτελέσματα, ιδίως όσον αφορά το κόστος και τους συντελεστές παραγωγικότητας. Η Ελλάδα αποδέχθηκε στις 26 Αυγούστου 1999 ότι θα έπρεπε να υπάρξει περαιτέρω αναθεώρηση του προγράμματος για να επιτευχθούν τα σχεδιαζόμενα αποτελέσματα, τονίζοντας παράλληλα τις δεσμεύσεις από την πλευρά της αναφορικά με το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του 1998. Από τα μέσα του 1999 και μετά, ωστόσο, το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του 1998 είχε μονομερώς μεταβληθεί από την ΟΑ και την Ελλάδα και υποκαταστάθηκε από ένα νέο πρόγραμμα που καταρτίστηκε από την εταιρεία Sreedwing το οποίο εστιαζόταν κυρίως στην επέκταση των δραστηριοτήτων, αντί για τη συγκράτηση των δαπανών και το οποίο δεν ήταν δυνατόν να γίνει με τη μορφή του αυτή

⁽²⁴⁾ ΕΕ L 240 της 24.8.1992, σ. 8.

αποδεκτό από την Επιτροπή. Εξάλλου, η Speedwing είχε εγκαινιάσει την εφαρμογή του τον Αύγουστο του 1999, πριν μάλιστα το πρόγραμμα υποβληθεί στην Επιτροπή στις 18 Νοεμβρίου του 1999. Κατά το χρονικό διάστημα από τον Αύγουστο 1999 έως το καλοκαίρι του 2000, δηλαδή κατά τη διάρκεια της χρονικής περιόδου διοίκησης των υποθέσεων από την Speedwing, σημειώθηκε αναστολή των προσαυθιών αναδιάρθρωσης και επίτευξης των στόχων. Έπειτα από την αποχώρηση της Speedwing άρχισε μια νέα φάση περικοπής του κόστους με την άφιξη της νέας διοίκησης. Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα η εταιρεία είχε χάσει το 50 % του μετοχικού της κεφαλαίου.

- (173) Κατόπιν αυτού η Επιτροπή εξωθήθηκε να υποθέσει ότι η περικοπή του κόστους, που είχε εντοπιστεί ότι αποτελεί καιρική συνιστώσα του προγράμματος αναδιάρθρωσης του 1998 ⁽²⁵⁾ από κοινού με τη βελτίωση της κερδοφορίας της εταιρείας, δεν εξακολουθούσε να αντιμετωπίζεται με το αυτό πρίσμα πλέον από τη διοίκηση της ΟΑ και από τις ελληνικές αρχές. Επιπλέον, οι συνεχιζόμενες απώλειες της εταιρείας και η μείωση του επιπέδου του μετοχικού της κεφαλαίου εξακολούθησε να αποτελεί πηγή δυσχερειών για την ΟΑ ως εταιρεία. Οι εξελίξεις αυτές θα έπρεπε να έχουν προκαλέσει την άμεση αντίδραση του δημοσίου, του μοναδικού μετόχου, προς ανόρθωση των πραγμάτων, είτε μέσω της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου ή με την έγκαιρη ανάληψη σημαντικών μέτρων προσαρμογής του προγράμματος αναδιάρθρωσης. Κανένα μέτρο δεν ελήφθη. Στην ουσία, η Ελλάδα είχε τη δυνατότητα στο εναπομένον χρονικό διάστημα της περιόδου αναδιάρθρωσης να προτείνει συγκεκριμένες αλλαγές στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης και μάλιστα και στο ποσό των ενισχύσεων με βάση τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων ⁽²⁶⁾. Ωστόσο η Ελλάδα δεν έλαβε τα σχετικά μέτρα, μολονότι επανέλαβε επανειλημμένα ότι η «φορμαλιστική προσήλωση» στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης δεν μπορούσε πλέον να αποτελέσει το βασικό σημείο αναφοράς. Συνεπώς, η Επιτροπή είναι σε θέση να αξιολογήσει την πλήρη εφαρμογή του προγράμματος μόνο με γνώμονα το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης της απόφασης του 1998.
- (174) Η Επιτροπή σημειώνει, κατά συνέπεια, ότι το πρόγραμμα που αποτέλεσε αντικείμενο της απόφασής της δεν υλοποιείτο πλέον πλήρως. Εξάλλου, ο διορισμός και στη συνέχεια η αποχώρηση από τη διοίκηση της Speedwing προκάλεσε το φαινόμενο της ανασχεσης και της εκκίνησης των δραστηριοτήτων ανάμεσα στις φάσεις περικοπής του κόστους (1998-αρχές 1999) και τις φάσεις επέκτασης των δραστηριοτήτων (τέλη του 1999-αρχές του 2000). Η κατάσταση αυτή μπορούσε να θεωρηθεί μόνο αντιπαραγωγική από όλες τις ενεχόμενες κατηγορίες του προσωπικού της εταιρείας και ήταν σε θέση να προκαλέσει την απογοήτευση, να δώσει την εντύπωση ότι λείπει κάθε καθοδήγηση και υποστήριξη από την πλευρά του δημοσίου, με αποτέλεσμα να προκληθούν πρόσθετες δυσχέρειες στο έργο της ανόρθωσης της κατάστασης της ΟΑ. Αναφορικά με το σημείο αυτό είναι ενδιαφέρουσα η παρατήρηση ότι η ίδια η Ελλάδα αναγνωρίζει με τις παρατηρήσεις της της 21ης Νοεμβρίου 2002 ότι οι μεταβολές αυτές είχαν ως συνέπεια να δημιουργηθεί κατάσταση αναταραχής στην εταιρεία.
- (175) Η Επιτροπή θα μπορούσε ασφαλώς να χαιρέτισε τις κινήσεις που έγιναν στα μέσα του 2000 από τις ελληνικές αρχές, έπειτα από την αποχώρηση της Speedwing, στην προσπάθειά τους να ανανεωθεί η εφαρμογή του προγράμματος. Ωστόσο, εκτός από τον αρνητικό αντίκτυπο αυτού του νέου κύματος ανασχεσης και εκκίνησης των δραστηριοτήτων που επιβλήθηκε για άλλη μία φορά στην εταιρεία, το εγχείρημα αυτό αναλήφθηκε ενάμισι χρόνο πριν από την παρέλευση της προθεσμίας του προγράμματος αναδιάρθρωσης, παρέχοντας με τον τρόπο αυτό ελάχιστο χρόνο στην εταιρεία για να εγκαινιάσει και να ολοκληρώσει το πρόγραμμα. Αναφορικά με το θέμα αυτό, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η συμπεριφορά των διαφόρων διοικήσεων της ΟΑ όπως αυτή έγινε ανεκτή ή και μάλιστα προκληθήκε από το δημόσιο που αποτελεί το μοναδικό μέτοχο της εταιρείας και κατά συνέπεια του ελληνικού κράτους δεν χαρακτηρίστηκε από τη σταθερή, αποτελεσματική και πρόθυμη στάση να τενθεί σε εφαρμογή το πρόγραμμα που είχε υποβληθεί προς έγκριση στην Επιτροπή.
- (176) Το εγχείρημα που επικαλούνται οι ελληνικές αρχές ότι η μη καταβολή της τελευταίας δόσης εισφοράς κεφαλαίων (22,9 εκατομμύρια ευρώ) επιδείνωσε περαιτέρω την οικονομική κατάσταση της εταιρείας με αποτέλεσμα την εξασθένηση των προσαυθιών αναδιάρθρωσής της είναι πολύ δύσκολο να γίνει αποδεκτό. Η Ελληνική Δημοκρατία είχε αναγνωρίσει ήδη το 1998 ότι η υλοποίηση του προγράμματος 1998-2002 θα έπρεπε να αναπροσαρμοστεί περαιτέρω, για να είναι η Επιτροπή σε θέση να εξετάσει θετικά τη χορήγηση της τελευταίας δόσης. Εξάλλου, όπως εξηγήθηκε στο τμήμα 5.1.1, το ποσό των 23 εκατομμυρίων ευρώ απέχει πολύ από την κάλυψη των ελάχιστων αναγκών εισφοράς κεφαλαίων που είναι απαραίτητα προς αποκατάσταση του μετοχικού κεφαλαίου της ΟΑ.
- (177) Δύσκολα θα μπορούσε επίσης η Επιτροπή, εφόσον δεν έχει στη διάθεσή της τους ελεγμένους ισολογισμούς για το έτος 2001, να εξακριβώσει τον πραγματικό αντίκτυπο που είχαν τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου στην οικονομική κατάσταση της ΟΑ. Απ' ό,τι φαίνεται ωστόσο, ανεξάρτητα από τις εν λόγω επιπτώσεις αλλά και από την αποζημίωση που έχει ήδη εισπράξει η ΟΑ, η οποία εξετάζεται τη στιγμή αυτή από την Επιτροπή, η αθέτηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης ήταν δυνατόν να εντοπιστεί ότι συνέτρεχε ήδη από το 1999 και επιβεβαιώθηκε τα επόμενα χρόνια.
- (178) Το γεγονός ότι η ΟΑ δεν έθεσε σε εφαρμογή το ΣΔΠ εμπόδισε επίσης την εταιρεία από την υλοποίηση του προγράμματος, εφόσον στερείτο κατάλληλου μηχανισμού παρακολούθησης και ενδεδειγμένου συστήματος τήρησης των λογιστικών στοιχείων.
- (179) Εφόσον το πρόγραμμα δεν τέθηκε ουσιαστικά σε εφαρμογή, αυτό είχε ως συνέπεια να μην εκπληρωθούν οι αρχικά καθορισμένοι στόχοι. Πράγματι, όλοι οι δείκτες που εξετάζονται στο σημείο 5.1.1 αποκλίνουν σημαντικά από τους αντίστοιχους δείκτες που καθορίζονταν στην απόφαση του 1998.
- (180) Τέλος, για να είναι η Επιτροπή σε θέση να παρακολουθήσει απολύτως την πορεία προόδου του προγράμματος αναδιάρθρωσης, χρειαζόταν διεξοδικές και τακτικές εκθέσεις. Η Επι-

⁽²⁵⁾ Πράγματι, αναφέρονταν επτά βασικά μέτρα υπό την επικεφαλίδα: Αναδιοργάνωση της δομής κόστους της εταιρείας.

⁽²⁶⁾ ΕΕ C 288 της 9.10.1999, σ. 2.

τροπή αντικρούει τη δήλωση της ελληνικής πλευράς, σύμφωνα με την οποία στις εκδόσεις που διαβιβάστηκαν με διάφορους τρόπους παρέχονταν τα αναγκαία στοιχεία τα οποία έπρεπε να έχουν χορηγηθεί με τις εκδόσεις του Μαρτίου και του Οκτωβρίου 2000. Οι σποραδικές και ανομοιογενείς πληροφορίες που περιήλθαν στην Επιτροπή, δεν ήταν δυνατόν να της επιτρέψουν να παρακολουθήσει με σαφήνεια την πορεία προόδου του προγράμματος αναδιάρθρωσης, με βάση τους δείκτες που καθορίζονταν στην απόφαση του 1998. Αυτό αποδεικνύεται ξεκάθαρα από το γεγονός ότι ο πίνακας του σημείου 5.1.1, με τη μορφή που έχει σήμερα, δεν μπορεί να συμπληρωθεί πλήρως.

- (181) *Συμπέρασμα:* Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα προαναφερθέντα οικονομικά δεδομένα, η Επιτροπή υποστηρίζει την άποψη ότι η ΟΑ δεν εφάρμοσε το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, όπως αυτό είχε γίνει αποδεκτό από την Επιτροπή με την απόφασή της του 1998 και αποτέλεσε από το 1999 και μετά προβληματική επιχείρηση, σύμφωνα με τον ορισμό των κατευθυντήριων γραμμών όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων⁽²⁷⁾. Αυτό αναγνωρίστηκε από τις ελληνικές αρχές, οι οποίες, σε αντίθεση με τις πάγιες διακηρύξεις τους ότι θα σεβαστούν το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, παραδέχτηκαν στις παρατηρήσεις τους της 21ης Νοεμβρίου 2002 ότι κανένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης δεν μπόρεσε ποτέ να τεθεί πλήρως σε εφαρμογή. Εάν ληφθεί υπόψη η εν λόγω παρέκκλιση από τα αποτελέσματα που προβλέπονταν στο πρόγραμμα, η έλλειψη έγκαιρης αντίδρασης από την πλευρά των ελληνικών αρχών που είχαν πλήρη επίγνωση της κατάστασης μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι συνιστά παράβαση της αρχικής απόφασης. Η Επιτροπή θεωρεί ότι και μόνη η αθέτηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης αποτελεί επαρκή απόδειξη για να στοιχειοθετηθεί το συμπέρασμα ότι δεν έγιναν σεβαστοί οι όροι των προηγούμενων ενισχύσεων. Η Επιτροπή θα αξιολογήσει παρόλα αυτά τον αντικτύπο που έχει η παράβαση των υπόλοιπων όρων.

Αποκατάσταση της βιωσιμότητας

- (182) Με βάση τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων, το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, η χρονική διάρκεια του οποίου πρέπει να είναι όσο συντομότερη γίνεται, πρέπει να οδηγεί στην μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της επιχείρησης, σύμφωνα με ένα λογικό χρονοδιάγραμμα και με βάση ρεαλιστικές παραδοχές όσον αφορά τις μελλοντικές συνθήκες λειτουργίας.
- (183) Ήδη το 1994, η Επιτροπή είχε κρίνει στην απόφασή της ότι το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης των κεφαλαίων και αναδιοργάνωσης της ΟΑ θα μπορούσε να επιτρέψει στην εταιρεία να αναπτύξει δραστηριότητες με βιώσιμη προοπτική σε μία τριετία, χωρίς να λάβει καμία περαιτέρω ενίσχυση. Εξαιτίας όμως των δυσχερειών που προέκυψαν σύμφωνα με τις επι-

θυμίες των ελληνικών αρχών υποβλήθηκε ένα ενημερωμένο και αναπροσαρμοσμένο πρόγραμμα το οποίο εγκρίθηκε από την Επιτροπή το 1998. Συνεπεία αυτού, η περίοδος της αναδιάρθρωσης επεκτάθηκε έως το 2002.

- (184) Όμως, εφόσον δεν τηρήθηκε το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, συνέπειά του ήταν να μην επιτευχθεί ποτέ η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της επιχείρησης, πράγμα που αποτελούσε τον πρωταρχικό στόχο της απόφασης της Επιτροπής, ούτε σε μακροπρόθεσμη αλλά ούτε και σε βραχυπρόθεσμη βάση. Αυτό φανερώνεται σαφώς από τη συνολική χρηματοοικονομική κατάσταση της εταιρείας, η οποία δεν διαθέτει καθόλου ιδίους πόρους αλλά μόνο χρέη. Σύμφωνα με οποιαδήποτε συνήθη εμπορική πρακτική, η ΟΑ θα μπορούσε να εξαναγκασθεί να υποβάλει αίτηση πτώχευσης από οποιοδήποτε συνεργαζόμενο τρίτο. Συνεπώς, έστω και εάν η Επιτροπή επρόκειτο να αξιολογήσει τη χρηματοοικονομική κατάσταση της ΟΑ, ανεξάρτητα από την πλήρη υλοποίηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης του 1998, όπως έχουν επανειλημμένα ζητήσει οι ελληνικές αρχές, θα ήταν απολύτως απίθανο να αποδειχθεί η βιωσιμότητα της εταιρείας.
- (185) Θα πρέπει επίσης να υπενθυμιστεί ότι οι ελεγκτές, στην έκθεσή τους που υπέβαλαν για το έτος 2000 ανέφεραν ότι η βεβαίωσή τους χορηγήθηκε «με τη ρητή παραδοχή ότι η εταιρεία θα εξακολουθήσει να ασκεί τις δραστηριότητές της ως ενεργός όμιλος επιχειρήσεων». Η δήλωση αυτή είναι πολύ ασυνήθιστη σε μία έκθεση ελέγχου και αποδεικνύει ότι η βιωσιμότητα της ΟΑ ήταν ήδη αμφίβολη και ότι θα έπρεπε να εξεταστούν και άλλες εναλλακτικές δυνατότητες, όπως η εκκαθάριση, οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε άλλο ισολογισμό.

6.1.3.2. Τήρηση των 24 ειδικών όρων

Άρθρο 1 στοιχείο δ), της απόφασης του 1998 με το οποίο επιβάλλεται στην ΟΑ η κατάρτιση ενός συστήματος διαχείρισης πληροφοριών (ΣΔΠ) έως το Δεκέμβριο του 1998

- (186) Όπως πληροφόρησε η Ελλάδα την Επιτροπή, το σύστημα αυτό έχει τεθεί σε λειτουργία από τον Οκτώβριο του 2000. Συνεπώς, μπορεί να επιβεβαιωθεί ότι το ΣΔΠ δεν είχε τεθεί σε λειτουργία έγκαιρα, όπως επιβαλλόταν από την απόφαση. Εκτιμώντας ωστόσο το χρονικό διάστημα που είναι αναγκαίο για να λειτουργήσει αποτελεσματικά το σύστημα αυτό, η Επιτροπή μπορεί να αποδεχθεί τα επιχειρήματα της Ελλάδας ότι δεν επαρκεί ένα τετράμηνο για την εφαρμογή του συστήματος.
- (187) Η Επιτροπή θεωρεί πάντως ότι σήμερα δεν έχει υποβληθεί κανένα αποδεικτικό στοιχείο που να στοιχειοθετεί την υλοποίηση του απαιτούμενου όρου της απόφασης για την κατάρτιση ενός πλήρους λειτουργικού και κατάλληλου συστήματος που θα επιτρέψει στην ΟΑ να παρακολουθεί τα αποτελέσματα του προγράμματος αναδιάρθρωσης. Αντιθέτως, η ΟΑ σημειώνει τεράστιες καθυστερήσεις στην έγκριση των ετήσιων ισολογισμών της. Σε όλες τις εκδόσεις ελέγχου περιλαμβάνονται σχόλια που πιστοποιούν την έλλειψη αξιόπιστων λογαριασμών και εσωτερικού ελέγχου

⁽²⁷⁾ Στην παράγραφο 5 στοιχείο α) του τμήματος 2.1 διευκρινίζεται ότι μία επιχείρηση είναι προβληματική «εάν πρόκειται για εταιρεία οι οποίοι της οποίας έχουν περιορισμένη ευθύνη, εφόσον έχει εξαφανιστεί πάνω από το ήμισυ του εγγεγραμμένου της κεφαλαίου και άνω του ενός τετάρτου του κεφαλαίου αυτού έχει χαθεί στη διάρκεια των 12 τελευταίων μηνών.»

αλλά και την ελαττωματική εφαρμογή και παρακολούθηση του κύκλου των εσόδων, των απαιτήσεων και οφειλών. Την τελευταία τριετία δεν παρατηρήθηκε καμία βελτίωση στο θέμα αυτό. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η ΟΑ εξαναγκάστηκε να αναθέσει με σύμβαση το έργο της αξιολόγησης της χρηματοοικονομικής της κατάστασης σε εξωτερικούς εμπειρογνώμονες (PriceWaterhouseCooper), εφόσον δεν ήταν σε θέση να παρακολουθήσει το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης και κατά συνέπεια τις κανονικές καθημερινές της δραστηριότητες. Τελικά, η εταιρεία Deloitte & Touche, ο σύμβουλος που είχε διορίσει η ΟΑ επιβεβαίωσε το 2002 την αναξιопιστία του ΣΔΠ.

(188) Εξάλλου, το ΣΔΠ θα έπρεπε να έχει επιτρέψει στις ελληνικές αρχές να τροποποιήσουν το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, επί τη βάση της παρακολούθησης. Η τροποποίηση αυτή δεν έγινε ποτέ, παρά το γεγονός ότι οι ελληνικές αρχές αποδέχθηκαν στις 16 Οκτωβρίου 2002 την μη τήρηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης.

(189) *Συμπέρασμα:* Η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα δεν τήρησε τον όρο του άρθρου 1 στοιχείο δ) της απόφασης του 1998 να εφαρμόσει ένα πλήρως λειτουργικό και κατάλληλο ΣΔΠ.

Άρθρο 1 στοιχείο α) της απόφασης του 1998 με το οποίο επιβάλλεται στην Ελλάδα να τηρήσει τις δεσμεύσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 στοιχεία α) έως κα) της απόφασης του 1994

(190) Σύμφωνα με την απόφαση του 1994⁽²⁸⁾, από τη σκοπιά της διαχείρισης και του φορολογικού καθεστώτος της, η ΟΑ θα προσλάμβανε το φορολογικό καθεστώς της ανώνυμης εταιρείας του δημόσιου τομέα, ανάλογο με εκείνο των ελληνικών επιχειρήσεων σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του κοινού δικαίου στην Ελλάδα, με εξαίρεση την απαλλαγή της ΟΑ από τυχόν φόρους που υπήρχε πιθανότητα να επιβληθούν στις διαδικασίες αναδιάρθρωσης κεφαλαίου της επιχείρησης, οι οποίες προβλέπονταν στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης κεφαλαίου και αναδιοργάνωσης της εταιρείας, το οποίο διαβιβάστηκε στην Επιτροπή. Επίσης, η Ελλάδα δεν επρόκειτο να επέμβει, σύμφωνα με την απόφαση του 1994⁽²⁹⁾, στο έργο της διαχείρισης της ΟΑ, πέραν του αυστηρού ορίου της ιδιότητάς της ως μετόχου. Τέλος, για να γίνει σεβαστό το άρθρο 1 δέσμευση στ) της απόφασης του 1994, η Ελλάδα θα προέβαινε αμέσως στη λήψη των αναγκαίων νομοθετικών μέτρων για την αποτελεσματική εφαρμογή του προγράμματος, όσον αφορά μισθολογικά, κοινωνικά και χρηματοοικονομικά θέματα.

(191) Η Επιτροπή σημειώνει ότι τα άρθρα του καταστατικού της ΟΑ είναι δημοσιευμένα και ότι, συνεπώς, έχουν τηρηθεί οι υποχρεώσεις διαφάνειας του νόμου 2190/1920.

(192) Η Επιτροπή θεωρεί ότι με τις διευκρινίσεις που διαβιβάστηκαν από τις ελληνικές αρχές παρέχεται η διαβεβαίωση ότι οι νόμοι 2271/94, 2602/98, 2527/97 και 2414/96 δεν

αντιστρατεύονται τις προαναφερόμενες τρεις δεσμεύσεις γ), β) και στ) στο θέμα αυτό.

(193) Όσον αφορά τις δεσμεύσεις που μνημονεύονται στο άρθρο 1 στοιχείο δ) και στοιχεία ζ) έως κα) ως προς τις οποίες δεν εξακριβώθηκε καμία παράβαση από την πλευρά της Ελλάδας, από τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή της η Επιτροπή αποδεικνύεται ότι η Ελλάδα δεν παρέλειψε να συμμορφωθεί με τις δεσμεύσεις αυτές.

(194) Στο βαθμό που αυτό αφορά το νόμο 95/76, οι ελληνικές αρχές διακήρυξαν την προθυμία τους να ανορθώσουν την κατάσταση που προκλήθηκε από τις ρυθμίσεις του εν λόγω νόμου υπέρ της ΟΑ. Οι ελληνικές αρχές δεν αντικρούουν τις αμφιβολίες που εξέφρασε η Επιτροπή αναφορικά με το συμβιβασμο χαρακτήρα τους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο εν λόγω νόμος τέθηκε σε ισχύ πριν από την ημερομηνία προσχώρησης της Ελλάδας στην Κοινότητα (την 1η Ιανουαρίου 1981), η Επιτροπή επιφυλάσσεται να προτείνει τη λήψη των κατάλληλων μέτρων, στο πλαίσιο χωριστής διαδικασίας.

(195) Ωστόσο, η Ελλάδα, ανεχόμενη την πρακτική να μην δημοσιεύει ποτέ η ΟΑ τους ελεγμένους ισολογισμούς της εγκαίρως και μη επιβάλλοντας ποτέ κυρώσεις σαφώς αποδέχεται την παράβαση των ρυθμίσεων του ελληνικού νόμου 2190/1920 και του κοινοτικού δικαίου [κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2407/92 του Συμβουλίου]. Εφαρμόζοντας την πρακτική του να μην προσφεύγει στα μέσα που είναι διαθέσιμα βάσει του εθνικού δικαίου ή παραλείποντας να ανακαλέσει την άδεια αερομεταφορέα, η Ελλάδα αποδεικνύει σαφώς ότι επιτρέπει την παράταση των δραστηριοτήτων της ΟΑ μετά το έτος 2000, χωρίς να λαμβάνει περαιτέρω μέτρα αναδιάρθρωσης, ενώ κάποια εταιρεία που ασκεί τις συνήθεις εμπορικές δραστηριότητες θα όφειλε να τις σταματήσει. Το άρθρο 1 στοιχείο γ) της απόφασης του 1994 δεν τηρείται.

(196) Με το άρθρο 1 στοιχείο ε) της απόφασης του 1994 απαιτείται από την Ελλάδα να μην χορηγήσει πλέον στην ΟΑ άλλες ενισχύσεις. Όπως θα αναλυθεί στο τμήμα 6.2, η δέσμευση αυτή έχει σαφώς δεν έχει τηρηθεί.

6.1.3.3. Συμπέρασμα

(197) Η Επιτροπή ενέκρινε τη χορήγηση των κρατικών ενισχύσεων για το διάστημα 1994-1998 υπό όρους, που είχε θεωρηθεί ότι αποτελούν την ελάχιστη προαπαιτούμενη προϋπόθεση για να γίνει αποδεκτή η ενίσχυση, εφόσον δεν νοθεύει τον ανταγωνισμό κατά τρόπο αντίκειται στο κοινό συμφέρον και συνεπώς συμβιβάζεται με τη συνθήκη ΕΚ. Η Επιτροπή σημειώνει ότι η Ελλάδα χορήγησε την ενίσχυση υπό τροποποιημένους όρους αντίθετους με τους όρους εκείνους υπό τους οποίους είχε αρχικά εγκριθεί η χορήγησή της κατά το διάστημα 1994-1998 και συμπεραίνει ότι η ενίσχυση δεν συνάδει πλέον με την έγκριση και δεν μπορεί, κατά συνέπεια, να θεωρηθεί συμβιβασίμη με τη συνθήκη ΕΚ. Υπενθυμίζεται ότι το δεύτερο τμήμα της ενίσχυσης αναδιάρθρωσης ύψους 41 εκατομμυρίων ευρώ που εγκρίθηκε από την Επιτροπή τον Αύγουστο του 1998, καταβλήθηκε το Σεπτέμβριο του 1998.

⁽²⁸⁾ Άρθρο 1 δέσμευση γ).

⁽²⁹⁾ Άρθρο 1 δέσμευση δ).

6.2. Αξιολόγηση της επίμαχης νέας ενίσχυσης που αναφέρεται στο σημείο β)

6.2.1. Ύπαρξη κρατικής ενίσχυσης κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης όσον αφορά την επίμαχη νέα ενίσχυση

6.2.1.1. Η επίμαχη νέα ενίσχυση που σχετίζεται με τη χορήγηση ποσού 19,5 εκατομμυρίων ευρώ

(198) Η Επιτροπή μπόρεσε να επαληθεύσει ότι το δάνειο ύψους 19,5 εκατομμυρίων ευρώ χορηγήθηκε με τους όρους της αγοράς, ήτοι το επιτόκιο αποπληρωμής του δανείου ισούται με την τιμή του EURIBOR + 1,25 %. Δεν παρέχεται κανένα πλεονέκτημα στην ΟΑ, εφόσον το δάνειο δεν εξασφαλίζεται από κάποια κρατική εγγύηση, αλλά με βάση την εκχώρηση από την πλευρά της ΟΑ των αξιώσεών της έναντι του ελληνικού δημοσίου, συνολικού ύψους 22 εκατομμυρίων ευρώ, για ανεξόφλητα εισιτήρια. Η Επιτροπή ήταν επίσης σε θέση να εξακριβώσει ότι το ποσό αυτό ευθυγραμμίζεται με τα συνολικά ποσά που το ελληνικό δημόσιο δήλωσε ότι αποτελούν τα χρέη του έναντι της ΟΑ για ανεξόφλητα εισιτήρια (συνολικού ύψους περίπου 37,3 εκατομμυρίων ευρώ). Η Επιτροπή συμπεραίνει ότι δεν συντρέχει περίπτωση της κρατικής ενίσχυσης καθόσον αυτό αφορά το δάνειο των 19,5 εκατομμυρίων ευρώ.

6.2.1.2. Η εικαζόμενη νέα ενίσχυση όσον αφορά την ανοχή έναντι της μη καταβολής οφειλών ή άλλους τρόπους προνομιακής μεταχείρισης βάσει των διατάξεων του ελληνικού φορολογικού και εμπορικού δικαίου

(199) Σε ό,τι αφορά την απαλλαγή από τους φόρους, από τα συμβολαιογραφικά δικαιώματα και από τα τέλη εγγραφής για τις συναλλαγές της ΟΑ, καθόσον συνδέεται με το νόμο 95/76, η Επιτροπή επιφυλάσσεται να προτείνει τη λήψη των κατάλληλων μέτρων στο πλαίσιο χωριστής διαδικασίας.

(200) Σε ό,τι αφορά την μη καταβολή του ΦΠΑ ύψους 8 % που εισπράττει η ΟΑ επί των εσωτερικών ναύλων και την αποζημίωση για την πρόωρη εκδίωξη από τον αερολιμένα του Ελληνικού και τη μετεγκατάσταση στα Σπάτα, η Επιτροπή μπόρεσε να εξακριβώσει ότι η ΟΑ κατέβαλε το αρχικό ποσό και ότι δεν συντρέχει περίπτωση καταβολής υπέρμετρης αποζημίωσης, για την τελευταία περίπτωση. Η Επιτροπή είναι σε θέση να συμπεράνει ότι δεν ενέχεται καμία κρατική ενίσχυση.

(201) Η Επιτροπή μπορεί επίσης να συμπεράνει ότι δεν ενέχεται καμία κρατική ενίσχυση στο θέμα του εμπορικού χρέους ύψους 2,43 εκατομμυρίων ευρώ που έχει η ΟΑ έναντι της Olympic Catering, το οποίο αντιπροσωπεύει μία κοινή εμπορική οφειλή.

(202) Οι πληροφορίες που έλαβε αναφορικά με τη λειτουργία των εγκαταστάσεων ανεφοδιασμού με καύσιμα δεν επιτρέπουν στην Επιτροπή να συμπεράνει την ύπαρξη κρατικής ενίσχυσης.

(203) Όσον αφορά το φορολογικό και νομικό καθεστώς της ΟΑ, η Ελλάδα αποφάσισε με δική της πρωτοβουλία, χωρίς ειδικό αίτημα από την πλευρά της Επιτροπής, να τροποποιήσει το καθεστώς της ΟΑ, για να κινηθεί η ιδιωτικοποίησή της. Η Ελλάδα επιβεβαίωσε ότι ήδη τον Ιούνιο του 1999 η ΟΑ δεν υπαγόταν στο νόμο 2414/96 για τις ΔΕΚΟ, ο οποίος είχε γίνει αποδεκτός από την Επιτροπή, στο πλαίσιο της απόφασης του 1998. Ωστόσο, έκτοτε, η ΟΑ αντί να έχει τη μεταχείριση κάθε άλλης ανώνυμης εταιρείας του ελληνικού δικαίου, εξακολουθεί να επωφελείται από τις ρυθμίσεις της ειδικής νομοθεσίας που εφαρμόζονται συνήθως μόνο για τις ΔΕΚΟ και οι οποίες έχουν γίνει αποδεκτές από την Επιτροπή στο πλαίσιο αυτό. Πρόκειται για εξαιρετική περίπτωση, που δεν φαίνεται να προβλέπεται από την ελληνική νομοθεσία.

(204) Η Επιτροπή δεν είναι ως εκ τούτου σε θέση να εξακριβώσει κατά πόσο το πλαίσιο αυτό που εφαρμόζεται μόνο στην ΟΑ δεν συνεπάγεται κρατική παρέμβαση με συνέπεια ενδεχόμενη νόθευση του ανταγωνισμού. Επιπλέον, το γεγονός ότι στην ΟΑ επιβάλλεται η τήρηση ειδικών περιπλοκών νομοθετικών διατάξεων για την πρόκληση του προσωπικού της δεν είναι ικανό να αποκλείσει την παράβαση κάποιου από τους 24 όρους από τους οποίους συνοδεύεται η χορήγηση των ενισχύσεων αναδιάρθρωσης [άρθρο 1 στοιχείο α) της απόφασης του 1994 και άρθρο 1 στοιχείο α) της απόφασης του 1998] σύμφωνα με τους οποίους η Ελλάδα δεν θα παρέμβαινε στη διαχείριση της ΟΑ, πέραν του αυστηρού ορίου της ιδιότητάς της του μετόχου. Κατά συνέπεια, η κατάσταση φαίνεται να είναι απόρροια της παραβίασης της ελληνικής νομοθεσίας, της καταχρηστικής εφαρμογής των προηγούμενων ενισχύσεων εξαιτίας της αθέτησης των όρων από τους οποίους συνοδεύεται η απόφαση του 1998 και της ύπαρξης πρακτικών νόθευσης του ανταγωνισμού.

(205) Σε ό,τι αφορά την καταβολή των υποχρεωτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, η ΟΑ, πριν από την σύναψη της ρύθμισης με το ΙΚΑ, το κείμενο της οποίας δεν έχει ακόμη τεθεί από τις ελληνικές αρχές υπόψη της Επιτροπής, δεν είχε καταβάλει τις εισφορές της από το 1993 έως το 2001 ύψους 32 εκατομμυρίων ευρώ, χωρίς να της επιβληθεί κανένα πρόστιμο ή κύρωση. Μετά τον εν λόγω διακανονισμό για ποσό 45 εκατομμυρίων ευρώ, λόγω της προσαύξησής του αρχικού ποσού με τους δεδουλευμένους τόκους, η ΟΑ εμφανίζεται να μην έχει καταβάλει τις εισφορές για τους μήνες Οκτώβριο έως Δεκέμβριο του 2001, παραβιάζοντας έτσι τη συμφωνία. Κάποιος ιδιώτης πιστωτής, λαμβάνοντας υπόψη του τη χρηματοοικονομική κατάσταση της ΟΑ, θα είχε χρησιμοποιήσει πάραυτα κάθε νόμιμο μέσο, συμπεριλαμβανομένης της αναγκαστικής εκτέλεσης, εάν αυτό χρειαζόταν, για να αποσπάσει την πληρωμή των οφειλόμενων ποσών, σύμφωνα με τους όρους που καθορίζονταν στη ρύθμιση. Το γεγονός ότι το ΙΚΑ δεν προσέφυγε στα μέτρα αυτά συνιστά κρατική ενίσχυση. Το ποσό των 27 391 790 ευρώ που αποτελεί εν μέρει αντικείμενο της ρύθμισης (που κατέρρευσε) κατέστη υπερήμερο και άμεσα καταβλητέο. Στο ποσό αυτό πρέπει να προστεθούν οι τόκοι υπερημερίας.

(206) Όσον αφορά την μη καταβολή του ΦΠΑ επί των καυσίμων και των ανταλλακτικών από την Ολυμπιακή Αεροπορία, δεν χορηγήθηκε κανένα αποδεικτικό στοιχείο για τις πληρωμές από τον Ιανουάριο έως το Μάιο και από το Νοέμβριο έως το Δεκέμβριο του 2001. Καθώς η Επιτροπή δεν έλαβε τα στοιχεία αυτά, δεν είναι σε θέση να αποκλείσει το ενδεχόμενο να συνιστούν κρατική ενίσχυση. Δεν προσκομίστηκε

καμία απόδειξη πληρωμής για τα μισθώματα που οφείλονται στους διάφορους αερολιμένες κατά τη χρονική περίοδο 1998-2001 συνολικού ύψους 2,46 εκατομμυρίων ευρώ. Κάθε κανονικός πιστωτής που θα ήταν ενημερωμένος για τις χρηματοοικονομικές δυσχέρειες της ΟΑ θα είχε εξαντλήσει, τουλάχιστον από το 1999 και μετά, κάθε νόμιμο μέσο, συμπεριλαμβανομένων των νομίμων μηχανισμών αναγκαστικής εκτέλεσης, εάν αυτό αποδεικνυόταν αναγκαίο, για να επιτύχει τη ρύθμιση των οφειλόμενων πληρωμών. Το ότι δεν ελήφθησαν τέτοια μέτρα ενδέχεται να οδηγήσει την Επιτροπή στο συμπέρασμα ότι συντρέχει περίπτωση κρατικής ενίσχυσης.

- (207) Στην Επιτροπή δεν διαβιβάστηκε ούτε και κανένα αποδεικτικό στοιχείο πληρωμής για τα αερολιμενικά τέλη στο ΔΑΑ, κατόπιν του διακανονισμού για τις οφειλές μεταξύ της ΟΑ και του ΔΑΑ για συνολικό ποσό 33,92 εκατομμυρίων ευρώ. Η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη της την επίτευξη της συμφωνίας αυτής. Πάντως, καθώς δεν της περιήλθε κανένα αποδεικτικό στοιχείο πληρωμής μέχρι σήμερα και λαμβάνοντας υπόψη ότι η πρώτη πληρωμή έπρεπε να έχει καταβληθεί τον Ιούλιο, δεν μπορεί να αποκλείσει ότι η συμφωνία δεν έγινε σεβαστή. Βάσει των όρων της συμφωνίας, κάθε κανονικός πιστωτής θα μπορούσε να έχει αξιώσει την καταβολή του εναπομένου συνολικού ποσού των δόσεων με τους τόκους υπερημερίας και θα είχε εξαντλήσει αναφορικά με το θέμα αυτό κάθε νόμιμο μέσο, συμπεριλαμβανομένων των νομίμων μηχανισμών αναγκαστικής εκτέλεσης, εάν αυτό αποδεικνυόταν αναγκαίο, για να επιτύχει την εξόφλησή του. Η Επιτροπή δεν έχει λάβει καμία σχετική πληροφορία, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αποκλείσει την ύπαρξη κρατικής ενίσχυσης.
- (208) Δεν προσκομίστηκε καμία απόδειξη πληρωμής για το τέλος του «Σπατόσημου» κατά το χρονικό διάστημα από το Δεκέμβριο του 2000 έως το Φεβρουάριο του 2002, καθώς και για το μήνα Μάρτιο 1999, το συνολικό ύψος του οποίου ανέρχεται σε 60 999 156 ευρώ περίπου. Καθώς η Επιτροπή δεν έλαβε καμία σχετική πληροφορία για την καταβολή του φόρου, η ανοχή στο θέμα της διαιωνιζόμενης μη καταβολής των οφειλόμενων ποσών συνιστά κρατική ενίσχυση.
- (209) Τέλος, στον συμφωνισμό των οφειλών μεταξύ του δημοσίου και της ΟΑ ή μεταξύ των αερολιμένων και της ΟΑ για συνολικό ποσό περίπου 28,9 εκατομμυρίων ευρώ, δεν συμπεριλαμβάνονται τα αναλυτικά στοιχεία για τη χρονική περίοδο αναφοράς σε συνάρτηση με τις εκκρεμείς υποχρεώσεις του δημοσίου έναντι της ΟΑ. Καθώς ο νόμος που αποτελεί το υπόβαθρο για τον αμοιβαίο συμφωνισμό των οφειλών δεν είναι ακριβής, η ίδια η υπάρχουσα συμφωνία αναπαράγει την ασάφεια αυτή, συνδυαζόμενη με την έλλειψη των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων. Κατά συνέπεια, η εγκυρότητα των εν λόγω ποσών δεν είναι δυνατόν να εξακριβωθεί, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατόν να γίνει επίκλησή τους για να στοιχειοθετηθεί η έλλειψη των σχετικών ενισχύσεων με τη μορφή της ανοχής της διαιωνιζόμενης μη καταβολής των αερολιμενικών τελών.
- (210) Σε συνάρτηση με όλα τα μέτρα που θεωρούνται στην παρούσα απόφαση ως νέες ενισχύσεις, θα πρέπει κατ' αρχάς να προσδιοριστεί κατά πόσο τα μέτρα αυτά μπορούν να αποδοθούν στο δημόσιο. Με βάση την απόφαση του Δικαι-

στηρίου που εκδόθηκε στις 16 Μαΐου 2002 στην υπόθεση C-482/99 Γαλλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής⁽³⁰⁾, η δυνατότητα καταλογισμού στο δημόσιο του μέτρου που θεσπίστηκε από κάποια δημόσια επιχείρηση μπορεί να συνάγεται από το φάσμα δεικτών που έχουν σχέση με τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης και το πλαίσιο εντός του οποίου θεσπίζεται το μέτρο αυτό. Στην προκειμένη περίπτωση δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι πρόκειται για το ίδιο το δημόσιο που ανέχεται τον συνεχή ετεροχρονισμό, τη μη καταβολή των διαφόρων επιβαρύνσεων, τελών και φόρων που οφείλονται από την ΟΑ, καθώς και την παράβαση των διατάξεων της οικείας κοινοτικής και ελληνικής νομοθεσίας. Σε ορισμένες άλλες περιπτώσεις, τα μέτρα καταλογίζονται στους αερολιμένες ή το ΙΚΑ. Στο βαθμό που αυτό αφορά τους αερολιμένες, οι ελληνικές αρχές διακήρυξαν ότι όλοι οι αερολιμένες που λειτουργούν με ευθύνη της ΕΥΠΑ χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό και ότι όλα τα έσοδα που πηγάζουν από τις δραστηριότητές τους τροφοδοτούν τον κρατικό προϋπολογισμό. Οι αερολιμένες στην Ελλάδα δεν είναι οικονομικά αυτοδύναμοι, ούτε και η ΕΥΠΑ. Σε ό,τι αφορά το ΙΚΑ, πρόκειται για δημόσιο οργανισμό που έχει συγκροτηθεί βάσει της ελληνικής νομοθεσίας⁽³¹⁾, που φέρει την ευθύνη, υπό την επίβλεψη του κράτους, για τη διαχείριση του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων και για την εισπραξή των υποχρεωτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των εργοδοτών και των εργαζομένων. Το μέτρο είναι συνεπώς σαφώς καταλογιστέο στο δημόσιο.

- (211) Δεύτερον, θα πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον οι νέες παράνομες ενισχύσεις συνεπάγονται μετάθεση κρατικών πόρων. Αυτό συμβαίνει εάν γίνει αποδεκτό ότι η ΟΑ δεν εξοφλεί εγκαίρως (με καθυστέρηση οκταετίας για το ΙΚΑ, για παράδειγμα) τις διάφορες χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις της. Πρέπει να υπομνησθεί στις ελληνικές αρχές που αρνούνται την ύπαρξη κρατικών ενισχύσεων στην περίπτωση αυτή, καθόσον κρίνουν ότι δεν ενέχεται εν προκειμένω κανένα χρηματικό πλεονέκτημα, ότι η βασική έννοια της ενίσχυσης «είναι ευρύτερη από την αντίστοιχη έννοια της επιχορήγησης, επειδή περιλαμβάνει όχι μόνο τα θετικά ευεργετικά πλεονεκτήματα, όπως οι ίδιες οι επιχορηγήσεις, αλλά επίσης και μέτρα τα οποία με διάφορες μορφές απαλύνουν τις επιβαρύνσεις που συνήθως συμπεριλαμβάνονται στον προϋπολογισμό κάποιας επιχείρησης»⁽³²⁾.
- (212) Τρίτον, είναι αναγκαίο να προσδιοριστεί εάν η νέα παράνομη ενίσχυση νοθεύει τον ανταγωνισμό. Η στάση του δημοσίου παρέχει στην ΟΑ ουσιαστικό εμπορικό πλεονέκτημα σε σύγκριση με τους ανταγωνιστές της, μετριάζοντας για την ΟΑ τα βάρη που συνδέονται με την κανονική εφαρμογή του συστήματος των κοινωνικών ασφαλίσεων, των εισφορών και των αερολιμενικών τελών. Παρέχει στην ΟΑ την ευκαιρία της τακτικής υπεκφυγής από τις χρηματοοικονομικές της υποχρεώσεις, σε αντίθεση με τις ομαλές εμπορικές πρακτικές⁽³³⁾ και διατηρεί τεχνητά σε ζωή τον ελληνικό αερομεταφορέα. Έστω και εάν η ΟΑ προέβανε σε καταβολή του συνολικού ποσού των οφειλόμενων τόκων και προστίμων, όπως ανέφεραν οι ελληνικές αρχές, σε αντιστάθμισμα για

⁽³⁰⁾ Την επονομαζόμενη υπόθεση Stardust Marine. Βλέπε ειδικότερα αιτιολογική σκέψη 55.

⁽³¹⁾ Ελληνικός αναπτυξιακός νόμος 1846/1951, άρθρο 11.

⁽³²⁾ Υπόθεση C-387/92 Banco Exterior de Espana κατά Ayuntamiento de Valencia, Συλλογή (1994), σ. I-877, αιτιολογική σκέψη 13).

⁽³³⁾ Υπόθεση C-256/97 D.M. Transports.

- (210) Σε συνάρτηση με όλα τα μέτρα που θεωρούνται στην παρούσα απόφαση ως νέες ενισχύσεις, θα πρέπει κατ' αρχάς να προσδιοριστεί κατά πόσο τα μέτρα αυτά μπορούν να αποδοθούν στο δημόσιο. Με βάση την απόφαση του Δικαι-

τις γενναιόδωρες ρυθμίσεις διευκόλυνσης των οφειλών ⁽³⁴⁾, τα ποσά αυτά δεν είναι ικανά να ματαιώσουν παντελώς τα πλεονεκτήματα που καρτώθηκε η ΟΑ. Πρέπει να θεωρηθεί ότι το ΙΚΑ, όπως και οι οικείες φορολογικές αρχές και οι αερολιμένες, αποδεχόμενοι διαρκώς κατά τη διακριτική τους ευχέρεια τον ετεροχρονισμό των πληρωμών ⁽³⁵⁾, ενήργησαν, στη σχέση του με την ΟΑ, όπως κάθε δημόσιος πιστωτής ο οποίος, συμπεριφερόμενος όπως οι ιδιώτες πιστωτές, επιδιώκει να επιτύχει την εξόφληση των ποσών που του οφείλει ένας οφειλέτης που αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες ⁽³⁶⁾. Λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος των διευκολύνσεων που παραχωρήθηκαν στην ΟΑ από τους διάφορους δημόσιους οργανισμούς και την αντίστοιχη συχνότητά τους και συυπολογίζοντας το γεγονός ότι η ΟΑ βρίσκεται σε δεινή οικονομική κατάσταση, θα έπρεπε να είναι πρόδηλα αδύνατον να αποσπάσει ανάλογες διευκολύνσεις από έναν ιδιώτη πιστωτή στην ίδια κατάσταση. Εξάλλου, ο αντίστοιχος πιστωτής δεν θα επέτρεπε να διαμορφωθεί μία κατάσταση στο πλαίσιο της οποίας θα συνεχιζόταν η αύξηση των χρεών, ενώ παράλληλα θα εξαφανίζονταν τα στοιχεία του ενεργητικού που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν προς ικανοποίηση των οφειλών αυτών ⁽³⁷⁾. Αντιθέτως, ο ιδιώτης πιστωτής θα είχε με κάθε νόμιμο μέσο ζητήσει να του καταβληθούν οι καθυστερούμενες πληρωμές ή θα είχε προσφύγει σε εκτέλεση επί των ενέγγυων στοιχείων του. Συνεπώς, υπάρχει νόθευση του ανταγωνισμού λόγω ευνοϊκών ρυθμίσεων που παραχωρήθηκαν στην ΟΑ στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς σε σύγκριση με τους άλλους κοινωνικούς αερομεταφορείς. Πράγματι, από την εποχή της υλοποίησης της τρίτης δέσμης μέτρων, το 1992, οι αεροπορικές μεταφορές αποτελούν κλάδο με ελευθερωμένο καθεστώς.

- (213) Τέταρτο, τα εξεταζόμενα μέτρα επηρεάζουν τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών, εφόσον η ΟΑ ασκεί μεταφορικές δραστηριότητες, οι οποίες από τη φύση τους συνιστούν διασυνοριακές δραστηριότητες και καλύπτουν το σύνολο της εσωτερικής αγοράς.
- (214) Οι ελληνικές αρχές δεν δύνανται να προβάλουν ως επιχείρημα την ύπαρξη αδυναμιών στο πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης τους για να δικαιολογήσουν τη χορήγηση περαιτέρω ενισχύσεων στην ΟΑ ούτε να ισχυρίζονται ότι, επειδή σε άλλες εταιρείες επιτρέπεται να μην εκπληρώνουν τις δικές τους οικονομικές και φορολογικές υποχρεώσεις, θα μπορούσε να επιτρέπεται και στην ΟΑ να καταστρατηγεί τους όρους των αποφάσεων του 1994 και του 1998, με βάση την αρχή *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*. Τέλος, οι ελληνικές αρχές διαβεβαιώνουν την Επιτροπή ότι η μελλοντική σχέση με την ΟΑ έχει εξορθολογιστεί, εφόσον τα εισιτήρια που χορηγούνται στους δημόσιους υπαλλήλους πρέπει να αγοράζονται με βάση τις κανονικές πρακτικές. Αυτός ο ισχυρισμός απλώς ενισχύει την πεποίθηση της Επιτροπής ότι στην ΟΑ δεν επιτράπηκε ποτέ να λειτουργήσει ακριβώς όπως και κάθε άλλη εμπορική οντότητα. Το γεγονός ότι το δημόσιο προσπαθεί να αλλοιώσει την κατά-

σταση αυτή σήμερα, δεν μεταβάλλει ουδόλως το γεγονός ότι οι ελληνικές αρχές δεν συμμορφώθηκαν με τις υποχρεώσεις τους που είχαν βάσει της απόφασης του 1998 να μη χορηγήσουν περαιτέρω ενισχύσεις. Η επιστολή εξάλλου του γενικού γραμματέα του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, με την οποία ζητείται από τους δημόσιους υπαλλήλους του ελληνικού δημοσίου να εξοφλούν τα εισιτήριά τους με βάση τις πρακτικές που εφαρμόζονται στην αγορά από την 1η Μαΐου 2002, δεν έχει νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα για τους αποδέκτες της. Κατά συνέπεια, απομένει να εξακριβωθεί κατά πόσο, σήμερα, το ελληνικό δημόσιο καταβάλλει το αντίτιμο για την αγορά των εισιτηρίων από την ΟΑ ή από οποιαδήποτε άλλη θυγατρική της επιχείρηση.

- (215) Στη βάση αυτή η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτό το νέο μη κοινωνικοποιημένο μέτρο συνιστά κρατική ενίσχυση, κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης ΕΚ.

6.2.2. Νομική βάση αξιολόγησης των εικαζόμενων νέων ενισχύσεων για την ανοχή που επιδεικνύεται στο θέμα του ετεροχρονισμού των πληρωμών ή σε ό,τι αφορά οποιαδήποτε άλλη ευνοϊκή μεταχείριση και των πλεονεκτημάτων που απορρέουν σε συνδυασμό με τη λειτουργία των εγκαταστάσεων ανεφοδιασμού με καύσιμα

- (216) Για να κατοχυρωθεί η εύρυθμη λειτουργία της κοινής αγοράς και λαμβανομένων υπόψη των βασικών αρχών που θεσπίζονται στο άρθρο 3 στοιχείο ζ) της συνθήκης, οι παρεκκλίσεις από τις βασικές αρχές που θεσπίζονται από το άρθρο 87 παράγραφος 1 και οι οποίες αναλύονται στο άρθρο 87 παράγραφος 3 πρέπει να ερμηνεύονται στενά, στις περιπτώσεις που εξετάζεται κάποιο σύστημα χορήγησης ενισχύσεων ή οποιοδήποτε μεμονωμένο μέτρο ενισχύσεων.
- (217) Το άρθρο 87 παράγραφος 2 της συνθήκης, στο οποίο προβλέπεται η χορήγηση ενισχύσεων κοινωνικού χαρακτήρα, ενισχύσεων για την ανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από θεομηνίες ή από άλλα έκτακτα γεγονότα και ενισχύσεων προς την οικονομία ορισμένων περιοχών της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας δεν εφαρμόζονται εν προκειμένω.
- (218) Στο άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχεία α) και γ) της συνθήκης ΕΚ περιλαμβάνονται οι παρεκκλίσεις που ισχύουν για τις ενισχύσεις προορισμός των οποίων είναι η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση. Η Ελλάδα αποτελεί περιοχή που εμπίπτει εξ ολοκλήρου στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 87 παράγραφος 3 στοιχείο α). Κατά συνέπεια, η ενίσχυση πρέπει να εξετάζεται υπό το πρίσμα των κριτηρίων της περιφερειακής ανάπτυξης. Η Επιτροπή δεν θεωρεί ότι η εν λόγω ενίσχυση εκπληρώνει οποιουδήποτε στόχους περιφερειακής ανάπτυξης, όπως κατέδειξε στο τμήμα 6.1.2.
- (219) Το άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο β) της συνθήκης ΕΚ, που προβλέπει τη χορήγηση ενισχύσεων για την προώθηση σημαντικών σχεδίων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος ή

⁽³⁴⁾ Πρέπει να υπενθυμιστεί ότι για την κοινωνική ασφάλιση το χρονικό διάστημα καλύπτει μια οκταετία.

⁽³⁵⁾ Σύμφωνα με το νόμο 2676/1999, το ΙΚΑ έχει το δικαίωμα (όχι την υποχρέωση) να συναψει συμφωνία ρύθμισης των εκπρόθεσμων καταβολών ή χρεών.

⁽³⁶⁾ Υπόθεση C-256/97 D.M. Transports, αιτιολογική σκέψη 24.

⁽³⁷⁾ Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mischö, στην υπόθεση C-480/98, Magesfa, αιτιολογικές σκέψεις 32 έως 43, Συλλογή, σ. I-8717.

για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους, καθώς και το άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο δ) της συνθήκης ΕΚ, στο οποίο προβλέπεται η χορήγηση ενισχύσεων για την προώθηση του πολιτισμού και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, δεν εφαρμόζονται για τις ενισχύσεις που χορηγούνται στις αεροπορικές μεταφορές.

- (220) Σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της συνθήκης ΕΚ, οι ενισχύσεις για την προώθηση της ανάπτυξης ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών δύνανται να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά, εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο στο κοινό συμφέρον. Στην εξεταζόμενη περίπτωση, η Επιτροπή κρίνει ότι το άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της συνθήκης αποτελεί τον νομικό μηχανισμό βάσει του οποίου θα μπορούσε να χορηγηθεί η σχετική απαλλαγή. Αναφορικά με το θέμα αυτό θεωρεί επίσης ότι η ενίσχυση για σκοπούς αναδιάρθρωσης ενδέχεται να συμβάλει στην ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων χωρίς να επηρεάζονται αντίξοα οι συναλλαγές, εάν τηρούνται οι όροι που καθορίζονται τόσο στις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές της 10ης Δεκεμβρίου 1994 για την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης στις κρατικές ενισχύσεις στον κλάδο των αεροπορικών μεταφορών⁽³⁸⁾, όσο και στις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων.

6.2.3. Αξιολόγηση του συμβιβάσιμου χαρακτήρα των επίμαχων νέων ενισχύσεων

- (221) Οι νέες μη κοινοποιηθείσες ενισχύσεις συνιστούν σαφώς παραβίαση της δέσμευσης που είχε αναληφθεί στο παρελθόν να μην χορηγηθεί καμία περαιτέρω ενίσχυση [άρθρο 1 στοιχείο ε) της απόφασης του 1994] και είναι επίσης αντίθετες με τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων (σημείο 42). Δεν υπάρχει καμία νομική ή οικονομική θεμελίωση για να γίνουν αποδεκτές αυτές οι νέες ενισχύσεις.
- (222) Το στοιχείο που έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία είναι ότι η χορήγηση των νέων εξακριβωμένων παράνομων ενισχύσεων εξετάστηκε με γνώμονα το ότι η ΟΑ είχε ήδη λάβει ενισχύσεις στο παρελθόν, με αποτέλεσμα η σημερινή κατάσταση να συνιστά σαφή παράβαση της βασικής αρχής της «εφάπαξ χορήγησης» που περιέχεται τόσο στις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές της 10ης Δεκεμβρίου 1994 για την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης για τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων στον κλάδο των αεροπορικών μεταφορών όσο και στις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές για τις κοινοτικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων.
- (223) Ανεξάρτητα από την παραβίαση της προαναφερόμενης βασικής αρχής, όπως προκύπτει από την εξέταση των υπόλοιπων όρων που οφείλουν να συνοδεύουν την ενίσχυση

αναδιάρθρωσης, με βάση τις προμνημονευόμενες κατευθυντήριες γραμμές, η ΟΑ, μολονότι δεν τηρεί το προαναφερόμενο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, εξακολουθεί σήμερα να μην διαθέτει κάποιο άλλο εναλλακτικό πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, το οποίο θα παρείχε στην Επιτροπή τη δυνατότητα να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η εταιρεία επανέκαμψε στην οδό της βιωσιμότητας, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

- (224) Όπως έπεται από τα προαναφερόμενα, οι χορηγηθείσες νέες ενισχύσεις δεν πληρούν τους όρους των παρεκκλίσεων που καθορίζονται στο άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ). Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι η Ελλάδα χορήγησε παράνομα μη κοινοποιηθείσες νέες ενισχύσεις οι οποίες συνίστανται στην ανοχή που επιδεικνύεται στα θέματα του ετεροχρονισμού των πληρωμών και σε κάθε άλλη ευνοϊκή μεταχείριση που επιφυλάσσεται βάσει των ρυθμίσεων της ελληνικής φορολογικής και εμπορικής νομοθεσίας, αλλά και στα πλεονεκτήματα σε συνάρτηση με την εκμετάλλευση των εγκαταστάσεων ανεφοδιασμού με καύσιμα, κατά παράβαση του άρθρου 88 παράγραφος 3 της συνθήκης.

6.3. Συμπέρασμα

- (225) Οι αμφιβολίες που εξώθησαν την Επιτροπή στην κίνηση της διαδικασίας μετριάστηκαν στο βαθμό που αυτό αφορά τις δεσμεύσεις β) και στ) στο άρθρο 1 της απόφασης του 1994 [άρθρο 1 στοιχείο α) της απόφασης του 1998], αλλά και στα θέματα της χορήγησης του δανείου ύψους 19,5 εκατομμυρίων ευρώ, της αποζημίωσης για την πρόωρη εκδίωξη από τον αερολιμένα του Ελληνικού στα Σπάτα, το χρέος των 2,43 εκατομμυρίων ευρώ έναντι της Olympic Catering, τη λειτουργική εκμετάλλευση των εγκαταστάσεων ανεφοδιασμού με καύσιμα και την απόδοση του ΦΠΑ ύψους 8 %, που εισπράττει η ΟΑ επί των εσωτερικών ναύλων.
- (226) Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η καταχρηστική εφαρμογή της ενίσχυσης του 1994 και του 1998 και η νέα ενίσχυση, με εξαίρεση τα στοιχεία που αναφέρθηκαν προηγουμένως, δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά, όπως προβλέπεται στο άρθρο 87 παράγραφος 1 της συνθήκης, επειδή δεν πληρούν καμία από τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη χορήγηση των παρεκκλίσεων που προβλέπονται στο άρθρο 87 παράγραφοι 2 και 3.

6.4. Ανάκτηση

- (227) Λαμβάνοντας υπόψη όσα αναπτύχθηκαν προηγουμένως, η Επιτροπή είναι της άποψης ότι η κρατική ενίσχυση που χορηγήθηκε από την Ελλάδα στην ΟΑ βάσει των αποφάσεων της Επιτροπής 94/696/ΕΚ και 1999/332/ΕΚ δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά και πρέπει να ανακτηθεί.
- (228) Ωστόσο, όσον αφορά το χρονικό διάστημα στο οποίο αφορά η ανάκτηση, πρέπει να γίνεται διάκριση ανάμεσα στις περιόδους 1994-1998 και 1998-2002. Όπως ορίζεται στο

⁽³⁸⁾ ΕΕ C 350 της 10.12.1994, σ. 5.

άρθρο 14 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 659/1999 «η Επιτροπή δεν απαιτεί ανάκτηση της ενίσχυσης, εάν αυτό αντίκειται σε κάποια γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου». Η Επιτροπή έχει λάβει υπόψη της τη διάταξη αυτή σε ορισμένες περιπτώσεις ⁽³⁹⁾, όπου δεν απαιτήσε την ανάκτηση, υπό το φως των ιδιαίτερων περιστάσεων στις περιπτώσεις αυτές.

(229) Η Επιτροπή εξέδωσε το 1994 την απόφαση 94/696/ΕΚ με την οποία ενέκρινε τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων υπό όρους. Στη συνέχεια, η Επιτροπή παρατήρησε ότι ορισμένοι από τους όρους αυτούς δεν είχαν γίνει σεβαστοί, με αποτέλεσμα να αποφασίσει την εκ νέου κίνηση της διαδικασίας. Συνακόλουθα εξέδωσε, στις 14 Αυγούστου 1998, θετική απόφαση που συνοδευόταν από όρους. Στην απόφαση αυτή, ιδίως στις αιτιολογικές σκέψεις 66 στοιχείο γ), 68, 76, 83 και 91 η Επιτροπή θεωρεί ότι όλες οι δεσμεύσεις που καθορίζονται στην απόφαση 94/696/ΕΚ έχουν τηρηθεί από την Ελλάδα στο ακέραιο. Εξάλλου, παρά το ότι η Επιτροπή κατέληξε ότι υπάρχει παράνομη και ασυμβίβαστη νέα ενίσχυση, αποφάσισε στην παράγραφο 93 στοιχείο γ) της απόφασης 94/696/ΕΚ να μη ζητήσει ανάκτηση της εν λόγω ενίσχυσης, η οποία κατά βάση ισοδυναμούσε προς την ενίσχυση που εγκρίθηκε με εκείνη την απόφαση του 1994. Προκειμένου να ζητηθεί η ανάκτηση τώρα, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η θετική απόφαση της Επιτροπής του 1998 να προκάλεσε ορισμένες προσδοκίες ότι η δέσμη μέτρων ενίσχυσης του 1994 δεν παρουσίαζε προβλήματα. Κατά συνέπεια, υπό το πρίσμα των εξαιρετικά ιδιόμορφων περιστάσεων της παρούσας περίπτωσης, δεν είναι απαραίτητο να επιβληθεί η ανάκτηση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν πριν από τις 14 Αυγούστου του 1998.

(230) Δεν μπορεί όμως να ληφθεί το ίδιο για την περίοδο 1998-2002. Κατ' αρχάς πρέπει να υπομνησθεί ότι το δεύτερο τμήμα της ενίσχυσης αναδιάρθρωσης ύψους 41 εκατομμυρίων ευρώ καταβλήθηκε το Σεπτέμβριο 1998, συγκεκριμένα ένα μήνα μετά τη δεύτερη απόφαση της Επιτροπής, Εξάλλου, όσον αφορά νέες παράνομες ενισχύσεις, δεν έχει εκδοθεί καμία απολύτως απόφαση από την Επιτροπή η οποία θα μπορούσε να προκαλέσει οποιοδήποτε προσδοκίες ότι δεν πρόκειται να επιβληθεί ανάκτηση της ενίσχυσης. Κατά δεύτερο λόγο, ο χρόνος έκδοσης της παρούσας απόφασης της Επιτροπής εντάσσεται στις συνήθεις πρακτικές. Τέλος, ο βασικός πυρήνας των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν κατά τη διάρκεια του διαστήματος αυτού συνιστά τη νέα παράνομη ενίσχυση, για την οποία περιήλθαν στην Επιτροπή δύο καταγγελίες (βλέπε ανωτέρω το την αιτιολογική σκέψη 39). Αυτή η νέα παράνομη ενίσχυση εξετάστηκε διεξοδικά, στο πλαίσιο της διαδικασίας που κινήθηκε το Μάρτιο 2002 και κατά την οποία η Επιτροπή έχει εξακριβώσει ότι υφίσταται κρατική ενίσχυση που δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, και δεν συντρέχει κανένας λόγος να μη ζητηθεί η πλήρης ανάκτησή της,

ΕΞΕΛΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΑΠΟΦΑΣΗ:

Άρθρο 1

Κηρύσσεται ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά, κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης η ενίσχυση αναδιάρθρωσης που χορηγήθηκε από την Ελλάδα στην Ολυμπιακή Αεροπορία υπό τη μορφή:

- α) των εγγυήσεων δανείων που είχαν παρασχεθεί στην εταιρεία μέχρι τις 7 Οκτωβρίου 1994, δυνάμει του άρθρου 6 του ελληνικού νόμου 96/75 της 26ης Ιουνίου 1975·
- β) των νέων εγγυήσεων δανείων συνολικού ύψους 378 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ για τα δάνεια που επρόκειτο να συναφθούν πριν από τις 31 Μαρτίου 2001 με σκοπό την αγορά νέων αεροσκαφών και για τις επενδύσεις που είναι αναγκαίες για την μετεγκατάσταση της Ολυμπιακής Αεροπορίας στο νέο αερολιμένα των Σπάτων·
- γ) της μείωσης του βάρους των χρεών της ΟΑ κατά ποσό 427 δισεκατομμυρίων δραχμών·
- δ) της μετατροπής σε μετοχικό κεφάλαιο χρεών ύψους 64 δισεκατομμυρίων δραχμών της ΟΑ·
- ε) της εισφοράς κεφαλαίων 54 δισεκατομμυρίων δραχμών που μειώθηκε σε 40,8 δισεκατομμύρια δραχμές, σε τρεις δόσεις ύψους 19, 14 και 7,8 δισεκατομμυρίων δραχμών, αντιστοίχως, για τα έτη 1995, 1998 και 1999,

εφόσον δεν τηρούνται πλέον οι ακόλουθοι όροι, υπό τους οποίους χορηγήθηκε η αρχική έγκριση:

- α) η πλήρης εφαρμογή του προγράμματος αναδιάρθρωσης με στόχο την επίτευξη της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας της εταιρείας·
- β) η τήρηση των 24 ειδικών δεσμεύσεων που συνόδευαν την έγκριση της ενίσχυσης και
- γ) η τακτική παρακολούθηση της υλοποίησης των ενισχύσεων αναδιάρθρωσης.

Άρθρο 2

Η κρατική ενίσχυση που έδωσε σε εφαρμογή η Ελλάδα υπό τη μορφή της ανοχής που επέδειξε στο θέμα της διαιωνιζόμενης μη καταβολής των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, του ΦΠΑ που οφειλόταν από την Ολυμπιακή Αεροπορία επί των καυσίμων και των ανταλλακτικών, των μισθωμάτων που οφείλονταν στους διάφορους αερολιμένες, των αερολιμενικών τελών στο Διεθνή Αερολιμένα των Αθηνών και σε άλλους αερολιμένες, του τέλους που επονομάζεται «Σπατόσημο» δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά.

⁽³⁹⁾ Βλέπε μεταξύ άλλων την υπόθεση C 68/99 Ιταλία, κατεπειγόντα μέτρα για την έκτακτη διαχείριση των υποθέσεων των μεγάλων προβληματικών επιχειρήσεων που εγκρίθηκε στις 16 Μαΐου 2000, αιτιολογικές σκέψεις 70 έως 73· υπόθεση C 57/97 Ισπανία, ισπανική νομοθεσία φορολογίας των εταιρειών που εγκρίθηκε στις 31 Οκτωβρίου 2000, αιτιολογικές σκέψεις 24 έως 28· υπόθεση C 61/2000, Γαλλία, ρυθμίσεις για την εγκατάσταση των επιχειρήσεων στο εξωτερικό με απαλλαγή από τους φόρους, που εγκρίθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2001, αιτιολογικές σκέψεις 32 και 33.

Άρθρο 3

1. Η Ελλάδα υποχρεούται να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να ανακτήσει από την δικαιούχο την ενίσχυση 14 δισεκατομμυρίων δραχμών (41 εκατομμύρια ευρώ), όπως αναφέρεται στο άρθρο 1, που δεν συμβιβάζεται με τη συνθήκη και την ενίσχυση για την οποία γίνεται λόγος στο άρθρο 2, η οποία τέθηκε παράνομα στη διάθεση της δικαιούχου.

2. Η ανάκτηση πρέπει να γίνει χωρίς άλλη καθυστέρηση και με βάση τις διαδικασίες του εθνικού δικαίου, υπό τον όρο ότι επιτρέπουν την άμεση και αποτελεσματική εκτέλεση της απόφασης. Η ενίσχυση που πρέπει να ανακτηθεί πρέπει να συμπεριλαμβάνει τους τόκους από την ημερομηνία που τέθηκε στη διάθεση της δικαιούχου μέχρι την ημερομηνία της ανάκτησής της. Οι τόκοι υπολογίζονται με το βασικό επιτόκιο που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του ισοδύναμου επιδότησης των περιφερειακών ενισχύσεων.

Άρθρο 4

Η Ελλάδα υποχρεούται να ενημερώσει την Επιτροπή, εντός δύο μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας απόφασης, σχετικά με τα μέτρα που έλαβε για να συμμορφωθεί προς αυτήν.

Άρθρο 5

Η παρούσα απόφαση απευθύνεται στην Ελληνική Δημοκρατία.

Βρυξέλλες, 11 Δεκεμβρίου 2002.

Για την Επιτροπή
Loyola DE PALACIO
Αντιπρόεδρος της Επιτροπής